

ISBN 978-954-9787-50-4

КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИ НАУЧЕН ЦЕНТЪР ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
CYRILLO-METHODIAN RESEARCH CENTRE AT THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

КИРИЛ И МЕТОДИЙ
ОБРАЗИ • ПАМЕТ • ИДЕНТИЧНОСТ

CYRIL AND METHODIUS
IMAGES • MEMORY • IDENTITY

Веселка Желязкова | Десислава Найденова
Veselka Zhelyazkova | Desislava Naydenova

СОФИЯ • 2021
SOFIA • 2021

Книгата е публикувана от Кирило-Методиевския научен център при Българската академия на науките в изпълнение на Националната научна програма „Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“, финансирана от МОН (РМС № 577, от 17 август 2018).

The book was published by the Cyrillo-Methodian Research Centre at the Bulgarian Academy of Sciences within the framework of the Cultural Heritage, National Memory and Social Development Program funded by the Bulgarian Ministry of Education and Science (approved by DCM No 577 of 17 August 2018).

© Кирило-Методиевски научен център 2021 | © Cyrillo-Methodian Research Centre 2021

© Веселка Желязкова | Veselka Zhelyazkova
© Десислава Найденова | Desislava Naydenova
© Цветана Димитрова | Tsvetana Dimitrova

Милена Евтимова, коректор | Milena Evtimova, proof-reader
Анита Борисова, графично оформление | Anita Borisova, graphic design
Формат | Format 210x300 мм

Печатница „Симолени-94“ | Printing press “Simolini-94”

ISBN 978-954-9787-50-4

СЪДЪРЖАНИЕ

Уводни думи	5
<i>Десислава Найденова</i> Кирил и Методий. Образи. Памет. Идентичност	11
Ордени, медали, значки	65
Знамена	93
Марки	123
Монети, банкноти	151
Паметници	161

CONTENTS

Introduction	8
<i>Desislava Naydenova</i> Cyril and Methodius. Images. Memory. Identity	38
Orders, Medals, Badges	65
Flags	93
Stamps	123
Coins, Banknotes	151
Monuments	161

УВОДНИ ДУМИ

Идеята за настоящата книга, съдържаща светски изображения на Кирил и Методий, възникна преди няколко години и бе провокирана от изключителното обществено внимание към делото на двамата братя след политическите промени, настъпили в Централна и Югоизточна Европа в последното десетилетие на XX в. Без съмнение то е свързано с желанието на славянските народи да подчертаят своя принос в развитието на славянската култура и по такъв начин да укрепят националното си самосъзнание. От друга страна, след обявяването на Кирил и Методий за съпокровители на Европа от папа Йоан Павел II през 1980 г. тяхното дело се превърна в символ на диалога и разбирателството в обединена Европа.

Изучаването на светските изображения на славянските просветители представя по едни нов и любопитен начин кирило-методиевската традиция в цялата ѝ сложност и многообразие. Животът и книжовната дейност на славянските първоучители оставят трайни следи в историята на редица европейски държави. Можем да ги проследим по градските паметници и мемориални плочи, символ на спомена и почитта към делото им. В Солун, откъдето старите текстове разказват, че са ро-

дом. В много градове на Чехия и Словакия. Някъде тук на територията на тези две държави е била разположена средновековната Великоморавия, накъдето през 863 г. се отправят Кирил и Методий, за да разпространяват Божието слово на разбираем за славяните език. В Рим, където Кирил умира. В Елванген, където най-вероятно немското духовенство осъжда Методий. В Полша и Унгария, докъдето е стигнал в своята покръстителна мисия Методий, а може би по-скоро не е, но така разчита символите на средновековния текст местното население. В България, където са приети прогонените от Великоморавия ученици на Кирил и Методий. По-късно оттук старобългарската писменост и книжнина се разпространяват сред източните славяни и сърбите, а дори и в румънските княжества.

Образците на фалеристиката, нумизматиката, филателията, вексилологията, както и тези на монументалното изкуство са не просто овеществени „места на паметта“ в прекия, пространствен смисъл на това понятие. Те имат специално място в „културата на паметта“ като свидетелства за културната политика на държавата в процеса на формиране на колективната идентичност.

Доказателство за това са и поместените в настоящото издание артефакти. Тяхното послание отразява водещите мотиви в интерпретациите на Кирило-Методиевото дело спрямо конюктурата на момента – от първите ордени и медали с образа на Кирил и Методий (средата на XIX в.), появили се в Австро-Унгария, до съвременната северномакедонска марка, изобразяваща Солунските братя редом до Конфуций (2013 г.).

Издирването и каталогизирането на културните артефакти с образите на славянските просветители е истинско предизвикателство. От една страна, проблем създава големият хронологически диапазон и териториален обхват. От друга страна, в повечето случаи става дума за лимитирани серии, свързани с най-разнообразни поводи, плод на институционална поръчка или частна инициатива. Добър пример за многообразието и съдбата на експонатите с образите на Кирил и Методий е колекцията на инженер Асен Хаджикостов, включваща държавни отличия, значки, юбилейни плакети по повод годишнини на училища и институции, чиито патрони са първоучителите, и др. Плод на дългогодишни усилия, след смъртта му тя е разпродадена и практически загубена за изследователите. Останал ни е обаче описът на колекцията, изготвен от Гатя Симеонова (Г. Симеонова. Веществени извори за култа към равноапостолите Кирил и Методий в Европа. – В: Проблеми на Кирило-Методиевата празничност. Кн. 2. София, 2007, 333–380). Този опис е

единственото подробно свидетелство за артефактите, появили се по повод двата големи кирило-методиевски юбилея през XIX в. в Хабсбургската империя. Впечатление сред тях прави двустранен нагръден кръст, изработен през 1863 г. за тържествата във Велеград, който е бил носен от епископа по време на тържествената литургия. Вниманието привлича жетон на стойност 40 халера, използван по време на конференцията в Кралина, проведена по случай 1000-годишнината от Великоморавската мисия (1863 г.). Любопитни са и медальоните с образите на Кирил и Методий, най-ранните от които са от 1830 г.

Проблем се оказва и организирането на материала в стройна схема. В настоящото издание сме се стремили да се придържаме към хронологичен ред. Като появили се първи във времето, а и като имащи най-голяма институционална тежест, в началото са дадени образците на фалеристиката (ордени, медали, значки, плакети). В края на книгата са представени паметниците на славянските просветители, по-голямата част от които са издигнати през последните десетилетия. В отделните раздели на преден план са изведени образците от България, следвани от тези в останалите страни, подредени в азбучен ред. Избрахме този подход не само защото българският материал е най-много, но защото Кирило-Методиевата традиция има особено значение в конструирането на българската национална идентичност. Ако за останали-

те славянски народи Кирил и Методий постепенно губят първостепенната си роля на национални обединяващи фигури (за сърбите например като такъв е припознат св. Сава, за руснаците – Александър Невски, за чехите – Йоан Непомочни), то за българите те неизменно остават свързани с идеите за обединение, легитимизация, прогрес и национална гордост.

Използването на кирило-методиевската идея при отстояването на независимост и изграждането на идентичност има дълга история – от IX в. до днес. Участниците се сменят, големите империи се разпадат, формират се нови държави, но кирило-методиевото дело запазва своята значимост. С цел да представим тази идея след образците от Австрийската империя идват тези от Чехословакия, а след тях – от Чехия и Словакия. Такъв е подходът и при представянето на експонатите от държавите от бившия СССР и Югославия.

Със сигурност има артефакти, които са останали извън подготвеното издание. Причините за това са не само липсата на информация и достъп до документи и частни колекции. Кирило-Методиевото дело остава важен елемент в държавната и в културната политика на европейските държави и в нашето съвремие. Достатъчно е да споменем последните два големи юбилея, около които се обединиха няколко държави в Европа – 1150 години от великоморавската мисия през 2013-а и годишнината от смъртта на св. Климент през 2016 г. Предстоят и нови

юбилеи, а те винаги раждат артефакти. Обикновено обнародването на едно изследване означава решаване на даден проблем. То е своеобразен край на дадено изследователско търсене. Надяваме се настоящото издание не само да провокира любопитството на читателите, но и да постави ново начало в изучаването на Кирило-Методиевата образност.

Признателни сме на всички, които ни съдействаха за събирането на представените в настоящото издание материали. Благодарим на Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията на Република България, Националния исторически музей – София, Националния военноисторически музей – София, Регионалния исторически музей – Благоевград, Регионалния исторически музей – Асеновград, ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Кюстендил, и лично на учителя по рисуване Евгени Серафимов, ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Момчиловци, СУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Якоруда, читалище „Искра“ – с. Слаковци, г-жа Виолета Руменова – Българска народна банка, г-н Емил Матов – ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, г-жа Женислава Делчева – Българско училище във Виена, проф. Красимир Станчев – Трети римски университет, г-жа Ленка Коцуркова – Matice svatohostýnská, Чехия, гл. ас. Люба Илиева – Кирило-Методиевски научен център, д-р Павол Звара – ректор на Папския словенски колегиум „Св. Кирил и Методий“ в Рим, доц. Петър Иванич – Университетът „Св. Кирил Философ“ в Нитра.

INTRODUCTION

The idea for this book containing secular images of Cyril and Methodius arose several years ago. It was inspired by the exceptional public attention that the work of the two brothers attracted after the political changes in Central and South-eastern Europe in the last decade of the twentieth century. Undoubtedly, such attention is partly rooted in the desire of Slavic nations to highlight their own contribution to the development of Slavic culture and thus to strengthen their national self-consciousness. On the other hand, after the proclamation of Cyril and Methodius as co-patrons of Europe by Pope John Paul II in 1980, their work became a symbol of dialogue and understanding in the united Europe.

The study of the Slavic enlighteners' secular images presents in a new and engaging way Cyril and Methodius tradition in all its complexity and diversity. The life and literary activity of the Slavic first teachers left lasting traces in the history of numerous European countries. We can trace it on the city's monuments and memorial plaques, a symbol of memory and respect for their work. In Thessaloniki, where according to the old texts they were born. In many cities in

the Czech Republic and Slovakia. Somewhere here on the territory of these two countries the medieval Great Moravia was located, where in 863 Cyril and Methodius travelled to spread the word of God in a language understandable to the Slavs. In Rome, where Cyril died. In Ellwangen, where the German clergy most likely condemned Methodius. As far as Poland and Hungary, where Methodius advanced his baptismal mission, or maybe he did not but this is how locals read the medieval text symbols. In Bulgaria, where the students of Cyril and Methodius, expelled from Great Moravia, were received. Later, from here, the old Bulgarian writing and literature spread among the Eastern Slavs and the Serbs, and even Romanian principalities.

The patterns of phaleristics, numismatics, philately, vexillology, as well as those of monumental art are not just materialized "places of memory" in the literal, spatial sense of the term. They have a special place in the "culture of memory" as evidence of the cultural policy of the state in the process of forming a collective identity. Proofs of this are the artifacts contained in this publication. Their mes-

sage reflects the leading motives in the interpretations of Cyril and Methodius work in relation to the current situation – from the first orders and medals with the image of Cyril and Methodius (mid-nineteenth century), which appeared in Austria-Hungary, to the modern Northern Macedonian stamp depicting the Thessalonian brothers next to Confucius (2013).

Finding and cataloging cultural artifacts with images of the Slavic enlighteners is a real challenge. On the one hand, the large chronological range and territorial scope of research creates a problem. On the other hand, in most cases we talk about limited series related to a variety of occasions, a result of an institutional order, or a private initiative. Engineer Asen Hadzhikostov's collection is a good example of the diversity and the destiny of the exhibits with the images of Cyril and Methodius. A result of a years-long effort, this collection included state awards, badges, anniversary plaques honoring schools and institutions whose patrons are the first teachers, etc. After Hadzhikostov's death it was sold out and practically lost to researchers, however, we are left with its inventory prepared by Gatya Simeonova (Г. Симеонова. Веществени извори за култа към равноапостолиите Кирил и Методий в Европа. – В: Проблеми на кирило-методиевата празничност. Кн. 2. С., 2007, 333–380). This inventory is the only detailed evidence of the artifacts that appeared on the occasion of the two

great Cyril and Methodius anniversaries in the nineteenth century in the Habsburg Empire. Impressive among them is a double-sided pectoral cross, made in 1863 for the celebrations in Velegrad and worn by the bishop during the solemn liturgy. Attention is drawn to a token worth 40 halers, used during the conference in Kralina, held on the occasion of the 1000th anniversary of the Great Moravian mission (1863). The medallions with the images of Cyril and Methodius are also interesting, the earliest of which date from 1830.

Organizing the material in a streamlined scheme also turned out to be a problem. In this issue, we have sought to adhere to a chronological order. As they appeared first in time, and as having the greatest institutional weight we start with the samples of phaleristics (orders, medals, badges and plaques). Monuments of the Slavic enlighteners, most of which were erected in recent decades, are presented at the end of the book. The samples from Bulgaria are placed at the start of each section, followed by those from other countries, arranged in alphabetical order. We chose this approach not only because Bulgarian material is the richest, but because Cyril and Methodius tradition has a special significance in the construction of Bulgarian national identity. While Cyril and Methodius gradually lost their primary role of national unifying figures for other Slavic peoples (for the Serbs, for example, St. Sava was recognized as such, for the Russians – Alexander Nevsky, for the Czechs – John

of Nepomuk), for Bulgarians they invariably remain associated with the ideas of unification, legitimization, progress, and national pride.

The use of Cyril and Methodius ideas in defending independence and building identity has a long history – from the ninth century to the present day. The participants change, the great empires fall apart, new states are formed, but the work of Cyril and Methodius retains its significance. In order to present this idea, after the samples from the Austrian Empire come those from Czechoslovakia, and after them – from the Czech Republic and Slovakia. This is also the approach in the presentation of the exhibits from the countries of the former USSR and Yugoslavia.

There are certainly artifacts that are left out of the prepared edition. The reasons for this are not only the lack of information and access to documents and private collections. The work of Cyril and Methodius remains an important element in state and cultural policy for European countries in our time as well. Just to mention the last two major anniversaries around which several countries in Europe united – 1150 years since the Great Moravian mission in 2013 and the anniversary of the death of St. Clement in 2016. New anniversaries are coming, and they always give birth to artifacts. Usually the publication of a study means solving a problem.

It is a kind of an end to a research endeavor. We hope that this edition will not only provoke the curiosity of the readers, but also set a new beginning in the study of Cyril and Methodius imagery.

We are grateful to everyone who helped us collect the materials presented in this publication. We thank the Ministry of Transport, Information Technology and Communications of the Republic of Bulgaria, the National Museum of History – Sofia, the National Museum of Military History – Sofia, the Historical Museum – Blagoevgrad, the Historical Museum – Asenovgrad, Sts. Cyril and Methodius Primary School – Kyustendil and personally to the drawing teacher Evgeni Serafimov, Sts. Cyril and Methodius Primary School – Momchilovtsi, Sts. Cyril and Methodius Secondary School – Yakoruda, Community Centre “Iskra” – the village of Slavkovtsi, Mrs. Violeta Rumenoova – Bulgarian National Bank, Mr. Emil Matov – St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo, Mrs. Zhenislava Delcheva – Bulgarian School in Vienna, Prof. Krasimir Stanchev – Roma Tre University, Mrs. Lenka Kocurková – Matice Svatohostýnská, the Czech Republic, Assist. Prof. Lyuba Ilieva – Cyrillo-Methodian Research Centre, Dr. Pavol Zvara – rector of the Pontifical Slovak college of Sts. Cyril and Methodius in Rome, Assoc. Prof. Peter Ivanič – Constantine the Philosopher University, Nitra.

КИРИЛ И МЕТОДИЙ. ОБРАЗИ. ПАМЕТ. ИДЕНТИЧНОСТ

В различни исторически епохи (от IX в. до днес) отделни народи се обръщат към делото на светите братя Кирил и Методий. В зависимост от политическата конюнктура на момента то е присвоявано (често едновременно от политически противници), приспособявано за различни цели (понякога взаимно изключващи се) и натоварвано с разнообразна символика: религиозна (светителска), просветна, панславистична, националистическа, преминаваща в шовинистична или в другата си крайност – интернационалистична.

Независимо от многообразието от идеологически адаптации обаче фигурите на Кирил и Методий оставят трайна следа в културната памет на Европа и са важен фактор в изграждането на колективния идентитет на славянските държави. Това не е случайно. Кирило-Методиевата мисия се случва във важен исторически момент – средата на IX в., когато разпределението на европейското пространство между новите племена и народи приключва. Новопоявилите се държави дават заявка за място и роля в европейската история, а Византия, Папството, Франкската империя и Немското кралство си дават сметка за огромния потенциал на славянския етнически масив в борбата помежду си за разпределението

на силите и правото на наследник на Римската империя. Във времето (особено през XIX–XX в.) историята ще се повтаря, със същите герои с нови имена, преследващи същите цели. Изнамирането на славянските букви ще даде възможност на славянските народи да се легитимират като отделна общност – политическа или народностна. Методий ще бъде ръкоположен за архиепископ на Панония и Моравия. В идеологически план ще бъде по-важно това, че неговият църковен диоцез е „независим“ (в случая от немското и франкското духовенство). Кирил и Методий са византийски мисионери (с времето това ще стане символ на православието), чието дело получава благословията на Папството (техните ученици и самият Методий са ръкоположени от папа Адриан II (867–872), т.е. те са служители на Католическата църква). Този факт ще залегне в бъдещите опити на Папството за помирение между двете Църкви.

1. ДЕЛОТО НА КИРИЛ И МЕТОДИЙ КАТО СИМВОЛ НА ВЛАСТОВИ ПРЕТЕНЦИИ, ЦЪРКОВНА И ПОЛИТИЧЕСКА ЛЕГИТИМНОСТ

Първоначално Кирило-Методиевото дело е използвано за обосноваване на властови претенции, църковна и политическа легитимност. Изследователите отдавна са

обърнали внимание на факта, че най-старите житийни и литургични творби, създадени за памет и прослава на двамата братя, показват една християнска, универсална и наднационална позиция¹ и наблягат на мисионерската им дейност сред славяните².

За пръв път в средата на XI в. дискурсът за Кирил и Методий се обвързва с понятието „българи“, което обаче не би следвало да се приема в неговия етнически обозначаващ смисъл. То трябва да се разглежда в контекста на политическите претенции на Охридската архиепископия

¹ По този въпрос вж. изчерпателното проучване на Д. Чешмеджиев: **Чешмеджиев, Д.** Кирил и Методий в българската историческа памет през средните векове. София, 2001; **Чешмеджиев, Д.** Култът на Кирил и Методий в Българското средновековие. – *Slavica Slovaca*, 42, 2007, 20–36. Вж. също: **Стойкова, А.** Култът към св. Кирил и Методий през Българското средновековие. Идеологически параметри и литературни рефлексии. – В: *Slavia Meridionalis. Studia Linguistica Slavica et Balcanica*, 8. Warszawa, 2008, 309–326. За мотива за общославянския характер на Кирило-Методиевото дело в латинската традиция и неговата „българизация“ в гръцката книжнина вж. **Бърлиева, С.** Кирило-методиевски мотиви в латинската и гръцката книжнина. София, 2021. Най-общо за „побългаряването“ на светците вж. също **Гергова, Ив.** „Побългаряване“ на светци. – *Старобългарска литература*, 48, 2013, 219–229.

² За някои политически идеи, заложили в Пространните жития на Кирил и Методий и в някои други текстове, свързани с най-ранния период от създаването на славянската книжнина, вж. **Avenarius, A.** Die Ideologie der Byzantiner und ihre Widerspiegelung in der Vita Constantini. – *Byzantinoslavica*, 46, 1985, 25–32; **Николов, А.** Политическа мисъл в ранно-средновековна България (средата на IX – края на X в.). София, 2006, 96–112; **Nikolov, A.** Empire, Papacy and Gentes in the Earliest Vitae of St. Constantine-Cyril and St. Methodius. – In: *Cyril and Methodius: Byzantium and the World of the Slavs. Thessaloniki*, 2015, 703–710.

(Архиепископия на Първа Юстиниана и цяла България), учредена след падането на Първото българско царство под византийска власт през 1018 г., и нейния предстоятел Теофилакт Охридски (1089–1126?), който се стреми да ѝ придаде сакрално значение³. Така в Списъка на българските архиепископи (известен още като Дюканжов каталог) „Методий, рожден брат на свети Кирил Философ“ е поставен начело не само на Моравия Панонска, но и на Охридската архиепископия⁴. В *Пространното житие на Климент Охридски* от Теофилакт Охридски от края на XI в. се казва, че великият Методий непрекъснато дарявал с благодеянията на словото си и българския княз Борис⁵, а авторът на гръцкото житие на Наум Охридски пише за двамата братя „...Изнамериха букви, подходящи за езика на българите, както бяха решили, и им съставиха книги...“⁶ Отглас от този мотив може да се види в стенописите на охридската църква „Св. София“ (XI в.) и в тези в курбиновската църква „Св. Георги“ от

³ Срв. **Чешмеджиев, Д.** Кирил и Методий в българската историческа...; **Rohdewald, S.** Götter der Nationen: religiöse Erinnerungsfiguren in Serbien, Bulgarien und Makedonien bis 1944. Köln, 2014, 45–51.

⁴ За учредяването на Охридската архиепископия, титулатурата на нейния архиепископ и политическите и претенции вж. подробно: **Божилов, Ив.** Българската архиепископия XI–XII век. Списъкът на българските архиепископи. София, 2011.

⁵ **Илиев, И.** Житие на Климент Охридски. – В: *Гръцки извори за българската история*. Т. 9, ч. 2. София, 1994, 10–41.

⁶ **Бърлиева, С.** Кирило-Методиевски мотиви..., 11–14.

1191 г., където е запазен надпис на гръцки, в който Кирил и Методий са наречени учители на българите⁷.

Сведения за просветителската дейност на Кирил и Методий по българските земи се откриват и в някои български по произход писмени паметници. Те трябва да се разглеждат като обвързани не толкова с етническата принадлежност, колкото с държавно-политическите идеи на Второто българско царство. Според т.нар. Солунска легенда⁸ (XI–XII в.) Константин-Кирил отива да проповядва сред българите, а Краткото житие на Кирил (*Успение Кирилово*) разказва за дейността му в областта Брегалница, по това време в пределите на Българската държава, където покръства 54 000 славяни⁹. Второто славянско житие на св. Наум Охридски твърди, че Кирил и Методий са учители на мизийския (т.е. българския) и далматинския народ и, пристигайки в Рим, са получили разрешение да служат литургията на български език¹⁰. Сред тази група паметници, заради специалното му място в богослужебната година, най-важният е Синодикът на Българската православна църква от 1211 г., където е включено славославие за Кирил, който „преведе бо-

⁷ Грозданов, Ц., Л. Хадерман-Мисгвиш. Курбиново. Скопје, 1992, с. 24.

⁸ Иванов, Й. Български старини из Македония. София, 1970, 282–283.

⁹ Мирчева, Б. Успение Кирилово в южнославянската православна традиция (= Кирило-Методиевски студии. Кн. 28. Кирило-Методиевски извори. Т. 3). София, 2019.

¹⁰ Иванов, Й. Български старини из Македония..., 311–313.

жественото писание от гръцки на български и просвети българския род, и Методий, епископ моравски¹¹.

Сходни наративи, легитимиращи властта и политическата самостоятелност чрез делото на Кирил и Методий, не са чужди и на останалите славянски народи. Тук ще си позволя само два примера¹², които добре илюстрират това сходство. Според някои легендарни данни около 874 г. Методий покръства чешкия княз Борживой I (867–889) – факт, който не се смята за доказано историческо събитие. В хрониката на Козма Пражки от началото на XII в. събитието се отнася към 894 г., когато Методий вече не е жив. Мотивът за покръстването на Борживой I от Методий продължава да се използва и в по-късни текстове, особено от времето на последните чешки крале от династията на Пржемысловците като отглас на стремежа им да направят Оломоуц архиепископски център. В службата за св. Кирил и Методий от средата на XIV в. например последната глава разказва за покръстването на княз Борживой от Методий и приемането на християнството от неговата съпруга Людмила и целия чешки народ. По аналогия на *Списъка на българските архие-*

¹¹ Борилев синодик. Издание и превод Ив. Божилов, А. Тотоманова, Ив. Билярски. София, 2010, с. 150.

¹² Този въпрос е разгледан подробно от С. Бърлиева, вж. Barlieva, S. Die „Nationalisierung“ der Heiligenverehrung. Bulgarische, tschechische und polnische Parallelen in der Entwicklung des Kyrillo-Methodianischen Kultes. – Slavia Meridionalis. Studia Linguistica Slavica et Balcanica, 8, 2008, 297–307. Вж. и други текстове там.

пископи (*Дюканжовия списък*) списъкът на моравските епископи (*Granum catalogi praesulum Moraviae*) – кратка митрополитска хроника за времето 886–1416 г., вмениява архиепископско достойнство и на Константин-Кирил, който през 887 г. покръстил княз Святополк (870–894), бил въздигнат за архиепископ на Велехрад през 887 г., а св. Методий го наследил през 892 г. и две години покъсно покръстил чешкия княз Борживой²³.

Проследяването на функционирането на кирило-методиевския наратив в чешките и моравски земи през периода на Късното средновековие и Ранното ново време е една добра илюстрация на противоречивите и многообразни аспекти, характеризиращи този културен феномен. Възраждането на кирило-методиевската традиция по време на управлението на Карл IV (1347–1378) се осъществява в средата на двора и се използва за популяризиране на владетелската власт и отстояване на политическа и църковна независимост. Наред с това сред различни обществени групи през XV–XVII в. Кирило-Методиевото дело е аргумент в борбата срещу Католическата църква (като хусисткото движение) и основание за отстояване провеждането на литургията на чешки език. Интерес и търсене на легитимност в кирило-методиевската традиция се появяват и от католическата страна. Те са засвидетелствани не само в историографски произ-

²³ Бърлиева, С. Кирило-методиевски мотиви..., 21–25.

ведения, създадени най-често от йезуитски автори, които често са исторически неточни, а и в агиографската и хомилетична литература от втората половина на XVII в.²⁴

2. КИРИЛО-МЕТОДИЕВОТО ДЕЛО И КОНСТРУИРАНЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА ИДЕНТИЧНОСТ

През XIX в. настъпва коренна промяна в осмислянето на кирило-методиевската традиция. Започва нейната истинска „национализация“. За Кирил и Методий се говори в нов, светски, национален дискурс. Разбира се, това не е изолирано явление, а част от процеса на национална еманципация, водещ до поредното пренареждане на политическите сили в Европа. Това е един хронологически дълъг период, който започва условно казано в средата на XIX в. и завършва с края на Втората световна война (1945 г.). Това е времето на борбите за национално освобождение, на панславизма и зараждането на славистиката. То е белязано от няколко големи кирило-методиевски юбилея: 1000-годишнината от Великоморавската мисия (1862 г.), 1000-годишнината от смъртта на Кирил (1868 г.), 1000-годишнината от смъртта на Методий (1885 г.) и 1000-годишнината от смъртта на Климент Охридски (1916 г.).

²⁴ По-подробно вж. Parma, T. The legacy of sts Cyril and Methodius in the plans for the recatholisation of Moravia. – In: Pavel Kouřil (ed.). The Cyril and Methodius mission and Europe – 1150 Years Since the Arrival of the Thessaloniki Brothers in Great Moravia. Brno, 2014, 334–341.

2.1. Кирило-Методиевският наратив и разпадането на големите империи

2.1.1. *Австрийската империя (Австро-Унгария) и Русия*

В средата на XIX в. се случват две важни събития, които в политически план ще предопределят основните идеологически интерпретации на Кирило-Методиевото дело – националните революции в Австрийската империя (1848–1849) и енцикликата на папа Пий IX (1846–1878) до източните християни за сближаване между двете църкви. Те актуализират идеята за Кирило-Методиевото наследство в църковно-религиозния живот на западните славяни. През 1849 г. в Бърно е учредена фондацията „Св. Кирил и Методий“, която си поставя за цел да обнови католическата църква в духа на учението на славянските апостоли, а в 1851 г. словенският епископ Антон Мартин Сломшек (1800–1862) основава в Марибор братството „Кирил и Методий“ като своеобразна логистична институция на униатските проекти¹⁵. През 1849 г. в Банска Щявница, в днешна Словакия, започва да излиза католическото списание „Кирил и Методий“, чиито основ-

¹⁵ **Елдъров, С.** Празникът на славянските апостоли Кирил и Методий в Хърватия (1910–1914). – В: Балчева, А. et al. (съст.). Държава, общество и култура на българи и хървати VII–XXI в. София, 2009, 236–263; **Елдъров, С.** Славянофилство без душа: кирило-методиевската символика и празничност в Русия (XIX–XX век). – В: Баева, И. (съст.). Русия, Европа и светът. Сборник с материали от международна научна конференция. София, 28–29 септември 2009. София, 2012, 132–140.

ни цели са свързани с изграждането на славянски ориентирана католическа общност. Припознаването на „кирило-методиевското“ в смисъла на културно и образовано се превръща в основа на организацията „Национално единство на Кирил и Методий“, която по-късно се преименува в „Матице Моравска“. По-късно група духовници се отделят и основават организацията „Наследството на Кирил и Методий“, начело на която застава Франтишек Сушил (1818–1887). Тя се обявява за обновяване на католицизма в кирило-методиевски дух, за национална еманципация, за разпространяването на историческа литература, за издирване и събиране на материали, носещи информация за най-стария период от историята на Моравия, и по-конкретно – за св. Кирил и Методий. Във връзка с целите е създадена и религиозно-национална образователна програма¹⁶. Годишнината от Великоморавската мисия през 1863 г. и тази от смъртта на Кирил през 1869 г. се превръщат в своеобразен символ на униатската политика, чиито привърженици се стремят да превърнат Велехрад (по това време в Австро-Унгария) в славянски Витлеем. Като главен създател на тази униатска, антиправославна идея руската преса от онова време сочи хърватския епископ Йосиф Щросмайер (1815–

¹⁶ Подробно: **Коларска, И., Л. Гергова.** От Велеград до Нитра: празникът на св. Кирил и Методий в историята на национално-религиозните идеи в Чехия и Словакия. – В: Анастасова, Е., Г. Лозанова, С. Станоев (съст.). Празникът на Кирил и Методий. Пространства на духа. Т. 1. София, 2015, 58–88.

1905)¹⁷. Именно той по-късно изиграва основна роля при обявяването на Кирил и Методий за светци от Римокатолическата църква през 1880 година¹⁸.

На фона на този голям интерес към символиката на кирило-методиевската празничност прави впечатление почти пълното отсъствие на такъв празник в Русия. Обяснението за това се крие в политиката на Руската империя по това време. Събитията от 1848 г. в Хабсбургската империя засилват негативното отношение на руския император Николай I (1825–1855) към славянското движение и затвърждават убеждението му в неговата революционност. Следвайки политиката на Свещения съюз,

¹⁷ Споровете около превръщането на Велеград в поклонническо средище са отразени подробно на страниците на Известия Санкт-Петербургского славянского благотворительного общества, 2, 1885, 63–75. Вж. също и: **Найденова, Д.** Хилядагодишнината от смъртта на св. Методий и европейската политика на Великите сили. – В: Анастасова, Е., Г. Лозанова, С. Станоев (съст.). Празникът на Кирил...Т. 1, 15–25.

¹⁸ На Щросмайер се дължи и възраждането на празника на св. Кирил и Методий сред хърватите през 60-те години на XIX в., в неговата епископска титулатура влиза Сирмиум-Срем, което го прави претендент за наследник на катедрата на св. Методий. През 1863 г. той издейства от папата 5 юли да се чества тържествено и от хърватите, както правят чехите. На 29 май с.г. той отправя окръжно послание до своите енорияши във всички храмове да се отслужат тържествени литургии и да се държат проповеди. Освен това той се опитва да убеди монахините от конгрегацията Сестри на милосърдието на св. Винко, или поне онези от тях, които служат в епархията му, да приемат за свои покровители Кирил и Методий. Пак по повод великоморавската годишнина Щросмайер повдига въпроса пред Ватикана за възстановяване на славянската глаголическа литургия в Хърватската католическа църква, вж. Елдърров, С. Празникът на славянските..., 236–263.

чиято основна цел е запазване на политическия ред и териториалното статукво, руското правителство гледа на борбата за самостоятелно развитие на славянските народи в Австрийската империя като покушение върху легитимната власт, а нейните ръководители възприема като метежници, застрашаващи съществуващата политическа система¹⁹. Така за първи път кирило-методиевската идея се явява в Руската империя като тайна противодържавна конспирация през 1845 г. в лицето на просъществуващото само една година Братство „Св. Кирил и Методий“²⁰, учредено в Киев по инициатива на професора по история в Киевския университет Николай Костомаров (1817–1885) и поставящо си за цел постигането на славянско единство чрез федерация на политически зависимите славянски народи. Документите на императорската канцелария от следствието срещу кирило-методиевското братство от 1847 г. недвусмислено сочат, че зад идеята за солидарност на славянските народи властта вижда интригите на полската емиграция, целяща по

¹⁹ Не на последно място то се страхувало от това, че революционните действия могат да засегнат и Русия или да съдействат за възобновяването на полската държава. **Георгиева, Т.** Славянската идея в Русия 30-те – 50-те години на XIX век. София, 2009, 50–62.

²⁰ **Симеонова, Г.** Проблеми на кирило-методиевската празничност. Кн. 2. София, 2007, 233–250.

този начин да наруши целостта на Руската империя и останалите държави²¹.

Интересът към Кирило-Методиевото дело в Русия се активизира едва през 60-те години на века във връзка с насрочения през 1863 г. във Велехрад юбилей от Великоморавската мисия като отговор на неговото политизиране от страна на католическата църква. Във връзка с навършването през 1862 г. на хиляда години от създаването на славянската азбука Михаил Погодин (1800–1872) пише послание *Към славяните*, с което призовава да се отбележи събитието като особено важно за общата славянска история и предлага това да стане на 11 май²². Неговата инициатива обаче не среща необходимата подкрепа и не успява да прерасне в официално и общо-народно честване, още повече че според разпространеното тогава мнение славянската азбука е била създадена през 1855 година. Независимо от това Славянският комитет в Москва организира отбелязването на годишнината и предприема кампания по възобновяването на църковното почитане на славянските първоучители²³.

²¹ Георгиева, Т. Славянската идея..., с. 64.

²² Погодин, М. П. К славянам. Москва, 1862.

²³ Попов, Н. А. Краткий отчет о десятилетней деятельности (1858–1868) Славянского благотворительного комитета в Москве. Москва, 1868, 14–15. Подробности във връзка с празника вж. у: Симеонова, Г. Проблеми на кирило-методиевската.... Кн. 2, 265–271.

Показателно за начина, по който се осмисля към този момент Кирило-Методиевото дело в официалната политика на Руската империя, е становището на Московския митрополит Филарет (1783–1867) по повод предложението на Погодин. Тъй като към този проект интерес проявявала императрицата, намираща се под значителното влияние на панславистите, на 12 април 1862 г. оберпрокурорът на Синода се обръща към Московския митрополит с молба да съобщи мнението си по повод изказаната от някои лица идея за извършването в Русия на духовно тържество в памет на славянските просветители Кирил и Методий. Филарет веднага обръща внимание на явния опит на замисъла да се противопостави този църковен празник на официалното честване на годишнината от основаването на руската държавност, която се пада също през 1862 г. Според него две тържества – гражданско и църковно – в една година биха били доказателство за разединение. Трябва да се противопостави „руското“ и „славянското“ и да се избере дали ще се празнува хилядагодишнината от кръщението на княгиня Олга или княз Владимир като исторически дати, свързани със собствено руската църква и руския народ, или създаването на славянската писменост и литургия²⁴.

²⁴ Майорова, О. Славянский съезд 1867 года: Метафорика торжества. – Новое Литературное Обозрение, 2001, № 51, <http://magazines.russ.ru/nlo/2001/51/mayor.html>.

Не след дълго настъпва рязка промяна в отношението към Кирило-Методиевото дело и осъзнаването на политическите дивиденти, които използването на неговата символика може да даде в съперничеството между Русия и Австрийската империя за влияние над славяните на Балканите. Повод за това е организираният от Обществото на любителите на естествознанието през 1867 г. Славянски събор, или етнографско изложение²⁵. Славянският събор преминава изцяло под знака на кирило-методиевската символика в тържествени речи и обеда, концерти, банкети, митинги, които се устройват както в провинцията, така и в Петербург, а после и в Москва. Той се възприема от неговите организатори като свидетелство и резултат от възраждането на култа към св. Кирил и Методий и като първа стъпка към обединяването на славянските народи. Официалните събития протичат под хоругва, която впоследствие се пренася от Петербург в Москва, с образите на двамата братя, над които стои Христос, благославящ апостолския им подвиг²⁶. Посланието на събора е ясно. Москва трябва да се превърне в център на славянството. Всички големи руски военни победи се представят като общославянски. Изтъква се първенството на кирилицата и право-

²⁵ **Никитин, С. А.** Очерки по истории южных славян и русско-балканских связей в 50–70-е годы XIX в. Москва, 1970, 153–155.

²⁶ **Симеонова, Г.** Проблеми на кирило-методиевската..., Т. 2, с. 227.

славието. С организирането на събора, на което специално внимание обръща Ольга Майорова, се прави опит за вплитането на кирило-методиевския мотив в идеята за формирането на нова руска идентичност. Според нея с манифестирането на Кирило-Методиевата традиция, която символизира гръцките основи на славянската култура и нейния православен субстрат, отпадат западните конотации от мита за чуждестранния произход на руската държавност, заложили във варяжката теория. Създава се нова легенда. Тази преориентация се закрепва и чрез смяната на образа на бащата основател. Вместо Рюрик, централно място в новата идеологема заемат Кирил и Методий, символизиращи духовното единство на славяните. При това под народ се разбира не само руският народ, а цялото славянство²⁷.

След 1870 г. в европейските взаимоотношения настъпват няколко съществени промени. Появява се една нова политическа сила – Германия. Още през 1866 г. в битката при Садова тя успява да нанесе тежко поражение на Австрия, което превръща Балканите в единствената възможна посока за икономическа и политическа експанзия на все по-славянизиращата се Австро-Унгарска империя²⁸. Главно препятствие за плановете ѝ е Русия, чи-

²⁷ **Майорова, О.** Славянский съезд...

²⁸ Анексирането на Босна и Херцеговина по силата на решенията на Берлинския конгрес (1878 г.) създава възможности за по-нататъшното придвижване на империята на юг, която се стреми през Македония да полу-

то балкански интереси се определят от стремежа ѝ към Проливите. Австро-руските противоречия дават възможност на Бисмарк да затвърди цената на германското приятелство. Така се стига до възстановяване на „съюза на тримата императори“ през 1881 г. Новият договор гарантира неутралитет на трите държави, в случай че една от тях воюва с четвърта сила. За Германия, намираща се в конфликт с Англия заради колониалната си експанзия в Африка, балансирането на отношенията между двете империи и запазването на съюза е от голямо значение. Той предотвратява възможността за англо-руско или френско-руско разбирателство²⁹. От друга страна, договарят дава гаранции на Русия срещу Англия в случай на нова Източна криза и означава временно смекчаване на австро-руските противоречия на Балканския полуостров, макар и да не прекратява съперничеството между тях. На фона на тази политическа обстановка е неминуемо организирането на честването на хилядагодишнината от смъртта на Методий – един толкова важен за всички славяни юбилей – да предизвика известно напрежение в отношенията между Австро-Унгария и Русия, след като

чи излаз на Бяло море. Договорите на Австро-Унгария със Сърбия (1881 г.) и с Румъния (1883 г.) поставят дунавската империя в доста силни позиции на Балканите. Вж. обобщаващото изследване на **Лалаков, М.** България в балканската политика на Австро-Унгария 1878–1903 г. София, 1993 и посочената там литература.

²⁹ **Косев, К.** Бисмарк, Източният въпрос и българското освобождение. 1856–1878. София, 2003.

и двете държави се стремят да се превърнат в център на славянството.

В центъра на програмата на западните славяни-католици отново е Велехрад. Той трябва да се превърне през юбилейните дни в поклоннически център за всички славяни. Съставен е и главен комитет за организирането на тържеството, начело на който стои Оломоуцкият архиепископ кардинал Фюрстенберг (1813–1892). За да посрещнат очакваните поклонници, във Велехрад са построени специално около 300 000 дървени бараки. Папа Льв XIII (1878–1903) от своя страна издал була, с която благославял християните, които отивали на поклонение, както и онези, които ще се молят за премахване на схизмата между Източната и Западната църква.

Сред православните, и особено в Русия, на тези празненства се гледа като на политическа демонстрация. И в „Московские ведомости“, и в „Одеский вестник“, и в „Известията на Санкт-Петербургското славянско благотворително общество“ (по-нататък „Известията“) се отбелязва, че велехрадските тържества се използват от някои от водачите на западното славянство за противоруски манифестации и тържеството няма да бъде всеславянско, а австро-католическо³⁰. По техни сведения католическите епископи в Чехия се били обърнали с писмо до

³⁰ На страниците си вестник „Марица“ пише: „Във Велеград ще се гледат историческите сметки между западното и източното славянство [...] на гробницата на св. Методий ще се разиграе драмата на славянското разли-

вярващия народ, което завършвало с това, че братята са католически светци, и напомняли, че по време на своята дейност Методий е бил верен на папството и е поддържал постоянни контакти с Рим³¹. Разбира се, не липсвали и идеи за организиране на православно поклонничество като тази на професора от Варшавския университет А. С. Будилович (1846–1908)³². Религиозният вестник „Странник“ пише, че Русия като най-великата държава на света и като представителка на цялото православно славянство може и е длъжна пред всички други най-тържествено да отбележи паметта на славянския първоучител. Между православните църкви в момента има несъгласия и дълг на руското правителство е да се опита да ги обедини. За охрана на православието по случай празника вестникът предлага да се създаде специално общество, руско-славянско, подобно на Propaganda Fide, наречено Кирило-методиевско братство, а професорът от Одеския университет Александър А. Кочубински (1845–1907), изказва идеята, че освен жизнеописанието на двамата славянски просветители трябва да се разпространят

чие“. – „Марица“, 8, № 682, 15 януари 1885, с. 5. Още за тържествата във Велехрад вж. „Марица“, 8, № 699, 19 март 1885, 6–7.

³¹ „Известия Санкт-Петербургского...“, с. 105. За тържествата във Велехрад срв. препечатаното от „Московские ведомости“ във „Марица“, 8, № 687, 1 февруари 1885, с. 4.

³² „Известия Санкт-Петербургского...“, с. 87 сл.; „Марица“, 8, № 681, 11 януари 1885, с. 6.

и две карти – едната с териториите, в които е развивал своята дейност св. Методий, а другата – на славянството в днешно време³³. Руската преса категорично отхвърля подобни идеи. Всъщност след дипломатическите неуспехи, които претърпява Русия на Берлинския конгрес (1878 г.), руското правителство трябвало за известно време да се откаже от своята настъпателна политика на Балканите и в Европа³⁴. От друга страна, сключването на „съюза на тримата императори“ ѝ дава възможност да насочи вниманието си към Средна Азия, където неин основен съперник е Англия. Най-вероятно по тези причини в Русия се придава изключително църковен характер на тържеството. На няколко пъти в „Известията“ се заявява, че руснаците усърдно ще готвят тържеството у дома мирно, в своите храмове и училища (както е наредил Св. Синод и началството на училищата) и ще се постараят да не допускат в молитвите и научните си помисли агитации и демонстрации, подобни на западните³⁵. В отчета на Санктпетербургското благотворително общество за 1884 г. се казва: „...нас ни обвиняват, задето не вземаме същите грандиозни мерки като католиците. На такова изключително духовно тържество не може да

³³ „Известия Санкт-Петербургского...“, 8–9.

³⁴ **Киняпина, Н. С.** Внешняя политика России второй половины XIX века. Москва, 1974.

³⁵ „Известия Санкт-Петербургского...“, 87–90.

се придава политически характер. Ние намираме за напълно достатъчно, ако всички храмове в Русия отбележат празника и сме убедени в това, че трябва молитви, а не демонстрации”³⁶.

Най-остри са австро-руските противоречия в погранична Галиция, където полските политически лидери имат пълна власт и отдавна се опитват да възстановят независимостта на Полско-Литовското кралство. Нещастливо в руската преса поляците, които „били обладани от някакво особено възбуждение“, се посочват като най-дейните агитатори против Русия по повод организирането на честванията на хилядагодишнината от смъртта на Методий³⁷. Според вестник „Киевлянин“ срещу полско-литовските планове трябва да се противопостави едно междуславянско кирило-методиевско тържество в Киев, което би направило дълбоко впечатление в целия славянски свят³⁸. В Киев трябвало да се откриват около 30 кирило-методиевски библиотеки, чиято цел е да се разпространяват книги с религиозно-нравствено съдържание, насочени против унията³⁹. Киевското славянско благотворително общество обаче се придържа към официалната руска държавна политика и при обя-

³⁶ „Известия Санкт-Петербургского...“, с. 40.

³⁷ „Известия Санкт-Петербургского...“, с. 147.

³⁸ „Известия Санкт-Петербургского...“, с. 2, срв. „Марица“, 8, № 684, 22 януари 1885, с. 6.

³⁹ „Известия Санкт-Петербургского...“, с. 10.

вяването на своята програма по организирането на юбилея отбелязва, че на една такава идея може да се гледа само със съчувствие – 6 април ще премине в молебени, речи и концерти⁴⁰.

Организирането на мащабно католическо тържество във Велехрад, както и позицията на поляците в Галиция са подложени на критика от някои политически среди в Австрия и най-вече от Германия, за която, както бе казано, запазването на добрите отношения между Русия и Австрия било от голямо значение. Органът на опозиционната австрийска либерална партия⁴¹ „Neue Freie Presse“ отбелязва, че политиката на Ватикана в момента, която се опитва да превърне Австрия в католическа славянска държава, е опасна за така жадувания европейски мир⁴². Всъщност в Берлин са добре запознати с католическата пропаганда. Немският „Reichsanzeiger“ пише, че австриецът, който застане начело на католическите славяни, ще бъде непримирим враг на Русия и не може да бъде приятел на Германия. Затова на Кирило-Методи-

⁴⁰ „Известия Санкт-Петербургского...“, 3–4.

⁴¹ Немската либерална партия е силно настроена към славянизацията на империята. Във вътрешните работи Франц Йосиф (1848–1916) следва политика, която не била в полза на германските му поданици. В 1879 г. той назначил граф Едуард фон Тафе начело на кабинет, съставен от консерватори, клерикални групи и някои славянски партии, предимно на чехи и поляци. Той остава на власт до 1893 г., вж. напр. **Йелавич, Б.** История на Балканите XX век. Т. 2. София, 2003, 57–84.

⁴² „Известия Санкт-Петербургского...“, 4–5.

евото тържество трябва да се гледа много внимателно, за да не бъде заподозряна Австрия в антируска политика. То не бива да се забранява, но трябва да се подчертае неговият църковен характер. Всичко това принуждава австрийското правителство да излезе с официално обяснение по въпроса, в което твърди, че Методиевият юбилей събужда ненужни вълнения и има чисто религиозен характер⁴³.

Трябва да се отбележи, че тържествата във Велехрад не са приети еднозначно от всички славянски народи в Австрийската империя, което е естествено с оглед техните стремежи за политическа независимост. Особено силно негодуват чехите, които хранели надежди за триалистична монархия. Хърватската народна партия на Анте Старчевич (1823–1896) призовава хърватите да не участват в поклонението във Велехрад. В нейния манифест се казва, че за хърватите няма полза да ходят във Велехрад в отговор на призива на своите врагове – тези, които в Рим винаги са действали да им отнемат езика и църквата⁴⁴. Органът на Сръбската национална партия в Далмация „Српски лист“ пък пише по повод поканата за поклонение във Велехрад, че източните славяни се свикват под крилото на католическата църква и затова те (далматинските сърби) няма да отидат там. Още повече че в

⁴³ „Известия Санкт-Петербургского...“, с. 149.

⁴⁴ „Известия Санкт-Петербургского...“, с. 150.

Бърно се говорело, че само католическата вяра е източник на плодно просвещение, а руснаците, тъй като не принадлежат към тази вяра, са наричани варвари⁴⁵.

2.1.2. Османската империя

През XIX в. се променя осмислянето на кирило-методиевската традиция и за българите. Тя е тясно свързана, от една страна, с движението за църковна независимост и съперничеството между Цариградската и Печката патриаршия, от друга – с борбата за политическо освобождение и сблъсъка на лоялността към султана и формирането на националното съзнание. Така Денят на Кирил и Методий постепенно прераства от училищен празник в символ на националното обединение⁴⁶. Водещ става мотивът за покръстването на българите от Кирил и Методий. В основата му стои един легендарен разказ, запазен в *Хронографията* на Продължителя на Теофан (съставена през X в.) и преповторен от някои други византийски хронисти, който разказва за това как някой си гръцки монах – Методий, нарисувал за княз Борис I Михаил (852–889, †907) сцената на Страшния съд. Тя му

⁴⁵ Пак там.

⁴⁶ Въпросът за формирането на кирило-методиевския наратив през Възраждането е разгледан всестранно от: Rohdewald, St. Götter der Nationen..., 153–448. Вж. и Рашева, И. Възрожденският анахроничен разказ за покръстителната мисия на св. св. Кирил и Методий в България. София, 2021.

направила толкова силно впечатление, че той решил да се покръсти⁴⁷. Тази версия се преосмисля от Паисий Хилендарски, който я включва в Историята си⁴⁸. Представата за светите братя като лично ангажирани с българите е застъпена и в книгата на Юрий Венелин (1802–1839) „Критически издирвания за българската история“, 1849, преведена от Ботьо Петков (1815–1869) през 1853 г. Според Венелин Методий пряко участва в покръстването на Борис, а след това с брат си Константин и други духовници (със славянски произход) създават азбуката и превеждат цялата необходима за богослужението книжина на български език. Идеята, че Методий е покръстил княз Борис, е отразена в пиесата на Добри Войников (1833–1878) „Покръстването на Преславския двор“, както и в множество иконописни и живописни изображения⁴⁹. Под нейния знак преминават и малкото опити да се орга-

⁴⁷ Гръцки извори за българската история. Т. 5. София, 1964, с. 117.

⁴⁸ **Атанасова, Д., Б. Пенчев.** Хронология и идеология (За началото на славянската писменост според учебниците по история и кирилометодиевистика. – *Eslavistica Complutense*, 14, 2014, 97–106. Вж. и **Рашева, И.** Възрожденският анахроничен разказ...

⁴⁹ Особено интересен е цикълът със сцени от живота и дейността на Кирил и Методий в Араповския манастир при Асеновград, съставени от възрожденските майстори Георги Данчов и учителя му Алекси Атанасов. Сред тях заслужават да се отбележат „Кирил и Методий създават славянската азбука“, „Кирил и Методий ръкополагат служител“, „Кирил кръщава Борис, а Методий проповядва“. **Паскалева, К.** Кирил и Методий в изобразителното изкуство. – Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 2. София, 1995, 265–278.

низира в българските земи честването на 1000-годишнината от създаването на славянската писменост (1862 г.) и 1000-годишнината от смъртта на св. Кирил (1869 г.). Така Петко Славейков (1827–1895) обвързва честването на последната със задачите на движението за независима българска църква, в чиито резултатен завършек той вижда изпълнение на заветите на славянския апостол⁵⁰. В навечерието на годишнината през 1869 г. българската община в Солун издига и превръща идеята за изграждане на храм-паметник на светите братя в общонародна кауза. Той трябва да се превърне в олицетворение на българското национално единство и славянска културна взаимност. На страниците на в. „Независимост“ Любен Каравелов (1834–1879) пише, че се надява Солун да се превърне в българския и славянски Йерусалим. „В Солун трябва да се изгради великолепа черкова, в която е длъжен всеки един славянин да влезе барем по веднъж в живота си и да се поклони, както се кланят гърците в Ерусалим, турците в Мека, а католиците – в Рим“⁵¹.

Разпокъсването на българските територии с решенията на Берлинския конгрес през 1878 г. придава нов

⁵⁰ **Симеонова, Г.** Годишнини, свързани с имената и делото на Кирил и Методий. – Исторически преглед, 42, 1986, кн. 1, 31–44.

⁵¹ „Независимост“, бр. 35, 19 май, 1873 г. **Елдъров, С.** Кирило-Методиевата символика и празничност сред българите в Македония (1878–1912 г.). – В: Гребенаров, А. et al. (съст.). Гласовете ви чувам. Личностите на гимназията и България. Доклади и съобщения от Национална научна конференция (Благоевград, 29–30 април 2010 г.). Благоевград, 2011, 15–25.

смисъл на Кирило-Методиевото дело. То ще се превърне в символ на борбата за постигане на българския национален идеал и обединяването на населените с българи земи. Затова и в повечето вестници и списания за един дълъг период до 1944 г., когато става въпрос за Деня на Солунските братя, се акцентира на обединяващата функция на празника. Той е определян като празник на „целокупното българско племе“, който обединява около 7 милиона българи, пръснати в Царство България, в Македония, Тракия, Добруджа, Моравско и другаде, българи, които „се спояват по своя най-важен народен белег – езика, на който ни научиха двамата братя“⁵². Специално място в конструирането на митичния канон за Кирил и Методий има честването на юбилея от 1885 г. (1000-годишнината от смъртта на Методий). Това е важна дата, която показва институционализирането на празника в България и новата му обединяваща функция. Българската държава се стреми да отстоява мястото си на център на тържествата. Дружество „Славянска беседа“, заедно с представители на столичните учители и на Столичното училищно настоятелство първи излизат с предложение, в което настояват България като център, в който се заражда и се разпространява Кирило-Методиевото дело, да бъде домакин на Общославянския събор по случай юбилея. В кратък срок Народното събрание

⁵² Вж. напр. Училищен преглед, 36, 1937, № 5–6, 650–651.

гласува 180 000 лв. за организиране на юбилея, за изграждане на малка черква в старата българска столица, там, където се предполага, че е станало покръстването на княз Борис. Отпускат се средства за откриване на учителски кирило-методиевски библиотеки и за две постоянни стипендии: за висше духовно образование и за славянска филология. Отпечатани са множество екземпляри от жизнеописанието на просветителите, а Министерството на Народното просвещение въвежда в редица училища иконата с ликовете на равноапостолите св. Кирил и Методий⁵³. В отбелязването на юбилея активно се включва и Българската екзархия. Тя изпраща различни окръжни до екзархийските представители в Княжество България, Източна Румелия и Македония, в които настоява за мирното протичане на тържествата. По повод екзарх Йосиф (1840–1915) отбелязва: „Светата наша майка православната българска църква, подир основателя си господата нашегo Исуса Христа, дължи всичко, „на този светител [св. Методий – б.м.] и на брат му свети Кирила“⁵⁴.

⁵³ Вж. подробно за честването: **Манафова, Р.** Култът към делото на равноапостолите св. св. Кирил и Методий и българите (1878–1885). – Македонски преглед, 21, 1994, кн. 2, 115–128.

⁵⁴ **Симеонова, Г.** Годишнини, свързани с имената...

2.2. Кирило-методиевският наратив в периода между двете световни войни

За разлика от останалите славянски народи за българите Кирил и Методий продължават да имат най-важна роля като обединители на нацията. Краят на Първата световна война (1918 г.) не само че не решава, а задълбочава териториалните претенции на европейските (в частност на балканските) държави. Това ще определи и значението, в което ще се използва тяхното дело. Същевременно с това, трябва да се подчертае, този процес на „национализация“ на Кирил и Методий в българския голям разказ върви успоредно с „присвояването“ (припознаването като национални обединяващи фигури) на св. Сава от сърбите, Александър Невски от руснаците и Йоан Непомук от чехите.

Три основни мотива могат да се открият в говоренето за Кирил и Методий⁵⁵. Епохалното значение на тяхното дело трябва да събуди националната гордост на българите и да повдигне духа им след тежката загуба от войната. Светите братя са символ на модерността и родното срещу чуждите културни влияния. Те са обединители на всички българи, останали извън пределите на родината.

⁵⁵ Rohdewald, St. Götter der Nationen..., 475–802; Weber, C. Auf der Suche nach der Nation: Erinnerungskultur in Bulgarien von 1878–1944 [Studien zur Geschichte, Kultur und Gesellschaft Südosteuropas. Bd. 2]. Berlin, 2006; Желязкова, В. За Кирил и Методий. „Несериозно“ (по материали от българския периодичен печат до 1944 г.). – Palaeobulgarica, 43, 2019, № 3, 123–148.

Особено място придобива фигурата на Климент Охридски, около която ще се съсредоточат опитите за отвоюването на Македония. Той ще се превърне в емблема на емигрантските организации от Македония⁵⁶.

Във връзка с приближаващата хилядагодишнина от смъртта на св. Климент през 1916 г. ректорът на Софийския университет, тогава Васил Златарски (1866–1935), изпраща още през юли 1913 г. едно писмо до председателя на БАН и други по-важни културни институции, в което се подчертава, че „тъй като с обширната област на някогашната Климентова дейност е свързан неразривно българският национален идеал“, трябва да се организира подобаващо честване на приближаващата годишнина, а университетът, кръстен на него, смята за свой дълг да вземе почин за отпразнуването на тържеството“. Златарски обръща внимание на това, че Руската императорска академия е избрала още през март комисия, която да организира честването на годишнината. Очаква се да се организират такива и от другите славянски академии, но „от всички славяни имат преден дълг българите да означават помена на светого Климента“ и затова трябва да се обединят усилия и при всяко едно учреждение (Министерството на народната просвета, Св. Синод и БАН, Художествено-индустриалното училище, Музикалното училище) да се образува нарочна комисия. Координатор

⁵⁶ Елдъров, С. Кирило-Методиевата символика...

на всички следва да бъде т. нар. Климентовски отбор (комитет), съставен от по един представител на отделните комисии⁵⁷.

Мотивът за отъждествяването на Македония като основна област на дейността на св. Климент, с което се обосновават българските претенции там, личи и в запазените документи – писма, рапорти от съвещания и доклади до Генералния щаб на българската армия в годините на Първата световна война (1914–1918)⁵⁸. Особено интересни са нагласите на местното население. В рапорта на Антон П. Стоилов (1869–1828), етнограф при Втора армия, се казва, че жителите на Охрид убедено вярват, че св. Климент ще накаже сърбите. Те му разказали за знамение, което се случило през лятото срещу празника на светеца (27 юли). „Вихрушка задига един сноп от българска нива и го занася на оброчище в горната Влашка махала на една круша с класовете нагоре. Събирало се старо и младо да гледа това чудо и българите си шепнели, че сръбската държава ще изчезне, а ще тържествува България – св. Климент ще накаже Сърбия за жестокостите ѝ. От яд сръбските жандарми изгорили снопа.“⁵⁹.

⁵⁷ НА-БАН, ф. 1к, оп.2, а.е. 324, л. 24–25; Документи за историята на Българската академия на науките. Т. 3. 1911–1944. София, 1974, № 21, 32–33.

⁵⁸ Научна експедиция в Македония и Поморавието 1916. Съст. П. Петров. София, 1993.

⁵⁹ Пак там, 298–300.

С инициативата на Васил Златарски за отбелязването на годишнината на Климент Охридски през 1916 г. се поставя началото на институционализацията на проучванията по кирилометодиевистика в България. Към Българската академия на науките е учредена нарочна комисия, наречена Климентова, която трябва да се заеме с издаването на съставените от Климент Охридски слова и преведения Цветен триод, както и гръцкия текст на житието му от Теофилакт Охридски⁶⁰. Поради избухването на Първата световна война (1914 г.) и въвличането на България в нея (1915 г.), въпреки многото събрани материали Климентовата комисия не успява да осъществи нито едно от предвидените издания. По-късно, по време на Втория конгрес по византистика, провеждащ се в София през 1934 г., Стоян Романски (1882–1959) прави предложение да се създаде към БАН международна комисия, чиято основна задача, „имаща огромно значение за цялото славянство“, да бъде пълно критично издание, върху всички ръкописи, на всички извори за живота и делото на Кирил и Методий⁶¹. Конгресът приема предло-

⁶⁰ В състава на Комисията влизат Александър Теодоров-Балан, Беньо Цонев (1863–1926), Йордан Иванов и Васил Златарски. НА-БАН, ф. 1к, оп. 2, а.е. 747, л. 24–25; Документи за историята, № 20, 31–32. **Найденова, Д.** Едно неосъществено издание на пространното житие на Климент Охридски: Васил Н. Златарски и българската кирилометодиевистика. – *Bulgaria Medievalis*, 6, 2015, 255–276.

⁶¹ **Найденова, Д.** Проучвания по кирилометодиевистика в Българската академия на науките до 1945 г. – *Palaeobulgarica*, 34, 2010, № 4, 3–17.

жената от него резолюция, която по-късно е одобрена и от втория конгрес по славистика във Варшава (1934 г.). За членове на Комисията са избрани изследователи в областта на кирилометодиевистиката от всички славянски страни: от България – Александър Тодоров-Балан (1859–1959), Йордан Иванов (1872–1947), Юрдан Трифонов (1864–1949), Михаил Попруженко (1866–1944) и Стоян Романски; от Чехия – Милош Вайнгарт (1890–1939), Йозеф Вайс (1865–1959), Франтишек Дворник (1893–1975), Йозеф Курц (1901–1972), словенският историк Милко Кос (1892–1972), руският славист Валерий Александрович Погорелов (1872–1955), украинските учени Иларион Свенцицки (1876–1956) и Иван Огиенко (1882–1972), полският езиковед Станислав Слонски (1879–1959) и хърватският езиковед Степан Ившич (1884–1962). За съжаление, поради избухването на Втората световна война Комисията не успява да завърши работата си по издаването на основните извори за живота и делото на Кирил и Методий.

Макар и за кратко политическата конюнктура от времето на Втората световна война дава шанс на българи и словаци да сбъднат своя национален идеал. С посредничеството на Германия през септември 1940 г. е подписана Крайовската спогодба, с която Румъния връща Южна Добруджа. Следващата година, през април, без да участва пряко във военните действия, като съюзник България получава правото да навлезе в завзетите от Италия и

Германия територии на Югославия с цел временно военно администриране. Така честването на 24 май 1941 г. се превръща в израз на всеобщото въодушевление. Статиите в пресата, предаванията по радиото са подчинени на една и съща идея. „Тази година празникът на св. Кирил и Методий се отпразнува при наличността на едно голямо историческо събитие – обединението на българския народ, присъединяването на всички български земи към майката Родина. Така този празник доби още по-голямо национално значение, става символ на неделимостта на българския народ, на българската земя – от Дунава до Бяло море, от Черно море до родното място на светите братя и до историческите твърдини на Охрид – града на основателя на българската книжнина св. Климент“⁶².

Като съюзник на Третия райх през 1939 г. Словакия получава независимост. Новата държава има нужда от исторически корени, за да легитимира своето съществуване. Президентът и председател на Държавния съвет отец д-р Йозеф Тисо (1888–1947) вижда възможност да се подчертае историческият континуум на младата държава в периода на Ранното средновековие. Като част от тази политика са емитирани две сребърни монети с об-

⁶² НА-БАН, ф. 1к, оп. 2, а.е. 699, 5–11; Училищен преглед, 40, 1941, № 5–6, 676–697.

разите на бащите – основатели на нацията: в памет на св. Кирил и Методий (1941 г.) и на княз Прибина (1944 г.)⁶³.

3. КИРИЛО-МЕТОДИЕВОТО ДЕЛО И СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЯТ ДИСКУРС

След края на Втората световна война (1945 г.) с установяването на комунистическите режими в Източна Европа осмислянето на Кирило-Методиевото дело ще влезе в рамките на новата социалистическа пропагандна матрица. Образите на славянските просветители са толкова силно вкоренени в колективната памет и толкова дълго време са имали ярка мобилизираща роля, че са се превърнали в неотменна част от националния идентитет⁶⁴. Това идва да отговори на въпроса, защо двама светци, двама представители на Църквата, толкова пренебрегвана и преследвана от комунистите, продължават усилено да се използват за пропагандни цели⁶⁵. В духа на вре-

⁶³ Йожвяк, В. Образите на светите братя Кирил и Методий – идеологизация на миналото, изразена в нумизматиката. – Изкуствоведски четения 2014 г. София, 2015, 184–199.

⁶⁴ Маринов, Ч., А. Везенков. Комунизъм и национализъм на Балканите: брак по сметка или взаимно привличане? – В: Даскалов, Р., Д. Мишкова (съст.). Преплетените истории на Балканите. Т. 2. Пренос на политически идеологии и институции. София, 2014, 482–566.

⁶⁵ Абсурдността на тази противоречива ситуация е много добре доловена и представена в коментара на радио „Свободна Европа“ (29 юни 1953 г.) по повод съпадението в отбелязването на Деня на св. Кирил и Методий и обявяването на Българската патриаршия (10 май 1953 г.) в България. Социалистическата пропаганда не спира да подчертава голямата роля

мето книжовната им дейност и тази на техните ученици ще разкрива непрекъснатостта на историческия процес, ще се говори за народно-демократичния характер на тяхното дело. Денят на св. Кирил и Методий ще има светски характер. Това е празник на цялото славянство. Празник на просветата.

Тази промяна в отношението към кирило-методиевската традиция е най-добре проследима у българите. Идеята, че делото на Кирил и Методий води към революция, просвета и култура и следователно към прогрес и демократизъм⁶⁶, ще замести образа на славянските апостоли като най-важен символ на стремящата се към национално обединение българска нация. В рамките на периода 1944–1989 г. в неговата интерпретация ще се поставят различни акценти, отговарящи на изменящите се характеристики на социалистическия режим. Първоначално подчинени на стремежа да се наложи марксисткото разбиране за историята, а по-късно отговарящи на

на създателите на славянската писменост, на които обаче е отнето правото да се наричат „свети“. Изобразявани без нимб, те приличат на революционери или производни на великия лидер – Георги Димитров (1882–1949, министър-председател на България (27.12.1948 – 2.07.1949). Архив на радио „Свободна Европа“. <http://catalog.osaarchivum.org/catalog/osa:241562dd-33ee-43d3-b002-ab9be66d719>.

⁶⁶ За оценките на Кирило-Методиевото дело в юбилейните сборници, посветени на Кирил и Методий, вж. **Джевицка, Е.** Юбилейно и модерно. Кирило-методиевският разказ през социализма в България. София, 2020.

политиката за насърчаване на търсенето на националните теми в историята.

Новата реторика, съпътстваща отбелязването на деня на славянските апостоли – 24 май, се ражда във военните години. През 1942 г. по повод 24 май Българската комунистическа партия разпространява позиви⁶⁷, които имат за цел да активизират борбата срещу „немските окупатори“ в името на славянското единство. Денят на светите братя Кирил и Методий е представен като празник на славянската култура. „...Неговото значение е особено голямо в този момент, когато над славянските народи, над тяхната култура и свобода се е разразила смъртна опасност. Една банда от германски разбойници, народни убийци и фашистки маймуни начело с най-кървавия звяр Хитлер са провъзгласили себе си за „висша раса“ и са решили да покорят физически и духовно славянството и да го направят тор за своите ниви. Там, където стъпи фашисткия крак, там делото на светите братя се обръща на прах и пепел...“⁶⁸ Българските младежи и патриоти „ще излязат на великия празник на славянството да демонстрират своите симпатии към велика и братска Русия, нейната освободителна червена армия, своята воля за сътрудничество и взаимопомощ

⁶⁷ Бакалов, Д. Демонстрацията на 24 май 1942 г. – Музеи и паметници на културата, 1962, кн. 2, 14–18.

⁶⁸ ЦДА, ф. 370к, оп. 2, а.е. 970, л. 3; ЦДА, ф. 370к, оп. 2, а.е. 970, л. 5.

с всички славянски народи и балкански съседи, своята воля за изгонване от България на германските кучета и техните правителствени ортаци начело с цар Борис [Борис III (1894–1943)]...“⁶⁹.

И ако в първите две години от управлението на новата власт в страната (1944–1946) празникът на Кирил и Методий продължава да се отбелязва с традиционните училищни беседи, шествия и религиозни молебни, то постепенно с настъплението на комунистическата диктатура той ще придобие изцяло светски характер. За известно време манифестациите ще бъдат отменени⁷⁰. Не само това, но с наредба-закон от 1948 г. една част от директорите на училища в страната ще бъдат освободени от длъжност с аргумента, че са организирали училищни инициативи най-често за Кирил и Методий, тълкувано като свързване на училището с църквата, с монархическия институт и разпространяване на великобългарския шовинизъм⁷¹.

С новата власт и налагането на съветския идеологически тоталитарен модел коренно се сменя изследователската и образователната парадигма. Особено в първите години от изграждането на новото социалисти-

⁶⁹ ЦДА, ф. 370к, оп. 2, а.е. 970, л. 1.

⁷⁰ Връстник на века. Интервю на Любомила Соленкова с Мария Велева. – Исторически преглед, 70, 2014, кн. 1–2, 295–304.

⁷¹ Чичовска, В. Политиката срещу просветната традиция. София, 2011, 93–94.

ческо общество и мироглед се наблюдава едно двойко отношение към кирилметодиевистиката. От една страна, делото на Кирил и Методий продължава да се изтъква като един от най-значимите български приноси в европейската история и култура⁷². Едва ли има друг проблем от Българското средновековие, върху който да са направени толкова много проучвания и да са написани толкова много студии и статии⁷³. От друга, кирилметодиевистиката ще остане за дълго време изхвърлена от Академията на науките, която започва да играе ролята на основен координатор на научните изследвания в България, съгласувани с политиката на Централния комитет на партията⁷⁴. Идеята за Кирило-Методиевски институт, какъвто е предвиден в проекта за реорганизация на Историко-филологическия клон, съставен през юли 1945 г.,

⁷² Sygkelos, Y. *Nationalism from the Left: The Bulgarian Communist Party during the Second World War and the Early Post-war Years*. Leiden–Boston, 2001, 189–191.

⁷³ Подробно вж.: **Найденова, Д.** Кирило-Методиевото дело и създаването на историческа памет в социалистическа България. – In: Николова, Св., Р. Zhenuch. (ed.). *Jazyk a kultúra v slovanských súvislostiach Kliment Ochridský a jeho prínos pre slovanskú a európsku kultúru (k 1100. výročiu jeho smrti)*. Bratislava–Sofia, 2017, 137–156.

⁷⁴ **Живкова, Н.** Краят на автономията на Българската академия на науките (1944–1949). – В: Калинова, Е., М. Груев, Л. Зидарова (съст.) *Преломни времена. Юбилеен сборник в чест на 65-годишнината на професор Любомир Огнянов*. София, 2006, 414–428. **Еленков, И.** Историческата наука в България през епохата на комунизма: Институционална организация и функции. – В: Знеполски, И. (ред.). *История на Народна република България. Режимът и обществото*. София, 2009, 617–645.

не е приета⁷⁵. Една подобна комисия/институт сега противоречи на идеята за всеславянската солидарност. „Години поред в най-новата история на България“, ще каже в своя доклад Вълко Червенков (министър-председател на България в периода 1950–1956), „делото и паметта на братята Кирил и Методий бяха грубо използвани, въпреки и против очевидните исторически факти, за престъпните цели на външната и вътрешната политика на великобългарските шовинисти. ... бяха представяни ако не за родоначалници, то за главни апостоли на великобългарската идея, за убедени български националисти, които са виждали своята мисия да издигат българщината за сметка на всички други славяни и изнамерили славянската азбука уж ръководени от тази именно идея – за целите на българското надмощие над другите славянски народи“⁷⁶. Съветската наука също има свое виждане по въпроса. Дълго време официалната историография избягва да споменава, че русите са приели кирилската азбука от България⁷⁷. В „История на България“, подготвена от Института по славистика към Съветската академия на науките, за Кирило-Методиевото дело се говори

⁷⁵ НА-БАН, ф. 1к, оп.2, а.е. 764а, л. 90; **Найденова, Д.** Проучвания по кирилметодиевистика...

⁷⁶ **Червенков, В.** *За науката, изкуството и културата*. София, 1953, с. 80.

⁷⁷ **Даскалов, Р.** *Българската национална идентичност: начин на изграждане*. – В: Даскалов, Р. *Между Изтока и Запада. Български културни дилеми*. София, 1998, 65–115.

мимоходом, като се набляга на обстоятелството, че русите са имали писменост още преди Кирил и Методий⁷⁸. Не е спомената нито дума и за епохалното значение на делото им. Това не остава незабелязано от българските учени по време на обсъждането на Историята в София, които подлагат на остра критика факта, че Кирило-Методиевото дело не е достатъчно оценено и не е изтъкнат приносът на българския народ в общославянската култура за периода IX–X в.⁷⁹

През 60-те години започва постепенното разведряване в културната политика на социалистическа България. Поради чисто икономически интереси, а и заради антибългарската пропаганда на Югославия партийното ръководство обръща внимание върху състоянието на българистиката в чужбина и формулира обстойно програма за развитието ѝ. Партията започва да залага на патриотичното възпитание, т.е. на националното, премълчавано дотогава в името на интернационализма⁸⁰.

⁷⁸ История Болгарии. Т. 1. Москва, 1954, с. 98.

⁷⁹ НА-БАН, ф. 88, оп.1, а.е. 70. **Найденова, Д.** Кирило-Методиевото дело и създаването на историческа памет...

⁸⁰ **Verdery, K.** National Ideology under Socialism: Identity and Cultural Politics in Ceausescu's Romania (Society and Culture in East-Central Europe). Berkeley–Los Angeles–London, 1991; **Маринов, Ч.** От „интернационализъм“ към национализъм. Комунистическият режим, македонският въпрос и политиката към етническите и религиозните общности. – В: Знеполски, И. (ред.): История на Народна република ..., 478–532; **Калинова, Е.** Предпоставки и последици на културната политики на Людмила Живкова. – В: Международни отношения, 41, 2012, бр. 6, 61–70.

В духа на новата партийна програма се реализират и изследванията по кирилометодиевистика. „Кирил и Методий и общонародното значение на тяхното дело“ е една от темите, която Институтът по история предлага за разработване през 1963 г. с цел пропаганда на историята на България в чужбина⁸¹. Организиран и проведен са няколко юбилейни чествания⁸², които актуализират темата за Кирило-Методиевото наследство и провокират научния интерес към него. Отбелязването на 1100-годишнината от създаването на славянската писменост става повод да се заговори за възстановяването на кирило-методиевската комисия в БАН. Тя трябва да обедини историци, езиковеди и литературоведи. Нейна задача ще бъде издаването на най-старите български писмени паметници като *Зографското евангелие*, *Савината книга* и др., което е „наш научен и патриотичен дълг“⁸³.

Осъзнаването на културната пропаганда като значим фактор при определяне на мястото на България на международната сцена достига своя апогей в идеите на Людмила Живкова (1942–1981) за самоусъвършенства-

⁸¹ НА-БАН, ф. 88, оп. 2, а.е. 29а, л. 3–5.

⁸² **Джевиецка, Е.** Юбилейното и модерното...

⁸³ НА-БАН, ф. 1, оп. 20, а.е. 9, л. 69. През 1980 г. е основан Кирило-методиевски научен център към Президиума на БАН. Вж. **Николова, С.** Кирило-методиевски научен център. – В: Кирило-методиевска енциклопедия. Т. 2. София, 316–318; **Иванова, М.** Кратка хроника на кирилометодиевистиката в България. – In: *Bulgaria tradycyjna i nowoczesna. Poznań*, 2015, 43–51.

нето на личността, което може да стане при опознаване на древните култури и на най-високите световни културни постижения. Те намират израз в организираните грандиозни чествания по случай 1300-годишнината от създаването на българската държава⁸⁴. Във връзка с тях е разработвана и специална програма, наречена „Константин-Кирил Философ“. Партийната пропаганда възражда отдавна забранения мотив за ролята на Кирил и Методий като покръстителите на българите⁸⁵. Така методическият сборник, даващ указания за занятията в началното и средното училище, посветени на 1300-годишнината от създаването на българската държава, препоръчва да се обърне внимание най-вече на това, че братята Кирил и Методий са свързани духовно и кръвно с българския

⁸⁴ Живкова, Л. Единство между минало, настояще и бъдеще. – Исторически преглед, 35, 1979, кн. 1, 3–8; Еленков, И. „Хуманно-класовият втори златен век“. 1300-годишнината от основаването на българската държава и историзиране на официалната култура в юбилейната действителност (1976–1981 г.). – Критика и хуманизъм, 23, 2007, кн. 1, 33–62.

⁸⁵ В следващите години тезата за българския произход на Кирил и Методий постепенно губи значение и е подложена на аргументирана критика. Изследователите обръщат внимание на характера на Византийската империя, в която народността принадлежност, ако изобщо може да се употреби подобно понятие за епохата на Средновековието, няма значение. Тъпкова-Заимова, В. „Византизизмът“ и делото на Кирил и Методий. – В: Георгиев, Е. (ред.) Константин-Кирил Философ: Материали от научната конференция по случай 1150-год. от рождението му. В. Търново, 10–11.XI.1977 г. и Рим 12–13.XII.1977 г. = Constantin-Cyrille Philosophe: Rapports et interventions des conf. sci. tenues a l'occasion du 1 150e anniversaire de sa naissance a V. Tirnovo, 10–11.XI.1977, et Rome, 12–13.XII.1977. София, 1981, 152–158; Божилов, И. Размишления върху културата на средновековна България. – История, 2, 1993, бр. 2, 1–11.

род. България е център на славянската култура, а старобългарският книжовен език е в основата на останалите славянски езици. Опирайки се на *Солунската легенда* и *Краткото Кирилово житие*, един от авторите в сборника заключава: „Ясно е, че, преди да тръгнат двамата братя за Моравия, най-напред работят в Югозападна България по р. Брегалница!“. Говори се дори за Брегалнишка книжовна школа⁸⁶ – една теза, която историческата наука е отрекла като несъстоятелна.

4. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ ПОКРОВИТЕЛИ НА ЕВРОПА

Падането на комунистическите режими в Източна Европа през 1989 г. ще промени отново разказа за Кирило-Методиевото дело. От една страна, особено в първите години след 1989 г. то е подложено на своеобразно „отрицание“, разбираемо като част от наследството на социализма⁸⁷. Това явление е съвсем закономерно. Пре-

⁸⁶ Димков, Н. Книжовни средища през Първата и Втората българска държава. – В: Цанков, А., П. Чолов (съст.). Хилядолетното име България. Методически сборник, посветен на 1300-годишнината от създаването на българската държава. София, 1978, 72–82.

⁸⁷ След 1989 г. като част от традиционната социалистическа тоталитарна празничност е отменена манифестацията, с която се отбелязва Денят на славянската писменост – 24 май. Какво е общественото отношение към нея, най-добре личи от спомените на историка акад. Илчо Димитров. В качеството си на министър на образованието в кабинета на Жан Виденов, съставен с мандат на Българската социалистическа партия (януари 1995 – февруари 1996), на едно от първите заседания на министерството Димитров

ходът подлага на делегитимация стария режим, стария обществен ред и неговата официална памет. Най-общо казано, тази нова памет се изразява преди всичко в смяната на оценъчния знак⁸⁸. От друга страна, Кирило-Методиевото дело остава един от любимите символи на българската национална идентичност и гордост, както показва едно изследване – проект на Нов български университет от 2009–2010 г.⁸⁹

„Демократичните революции“ ще събудят отново легитимиращите функции на кирило-методиевската традиция⁹⁰. Към нея, след години negliжиране, се обръща Русия като символ на православието и общославянското. В делото на Кирил и Методий търсят своите

предлага и се приема решение да се възстанови манифестацията за 24 май. Инициативата не е приета добре – заради асоциациите със социалистическата празничност, и предизвиква политически спорове, дори насмешки. Както разказва Димитров в спомените си: „Този ден се свързваше с манифестациите пред мавзолея на Георги Димитров. Повечето вестници отбелязаха решението ни с безразличие или сарказъм, опасявайки се да го приемат, за да не ги уличат в тоталитарни симпатии...“, вж.: **Димитров, И.** Всичко тече. Спомени. София, 2000, 632–633.

⁸⁸ Вж. напр. **Марчева, И.** Публикуваните спомени като извор за паметта на българите за социализма. – В: Лулева, А. (ред.). Българският 20 век. Колективна памет и национална идентичност. София, 2013, 70–80.

⁸⁹ **Ivanova, E., E. Kelbecheva.** Consensuses of Bulgarian Historical Memory. – Балканистичен форум, 2011, 3, 203–221.

⁹⁰ Различни изследвания на кирило-методиевската празничност в съвременността са поместени в: Празникът на Кирил и Методий. Пространства на духа. Съст. Анастасова, Е., Г. Лозанова, С. Станоев. Т. 1–2. София, 2015.

исторически корени новопоявилите се държави Северна Македония и Словакия. Особено силно това се отнася за последната. Имената на Солунските братя ще бъдат записани в словашката конституция, а Нитра, вероятното епископско средище на Методий, се превръща в център на институционализираните тържества в деня на светеца – 5 юли. В продължение на три дни се провежда „Фестивал на Прибина“, отбелязва се „Денят на Нитра“ и Кирило-Методиевото дело⁹¹.

Доминиращ обаче остава мотивът за обединяващата роля на Кирило-Методиевото дело. В легитимираща тази идея документ се превръща апостолическото послание „За безпримерно достойнство“ (Egregiae Virtutis) от 30 декември 1980 г. С него папа Йоан Павел II (1978–2005), славянин по рождение, обявява светите братя Кирил и Методий за съпокровители на Европа, заедно с Бенедикт Нурийски. Енцикликата на Йоан Павел II е резултат от една дълга традиция. След 1870 г., когато Римският епископ загубва своята светска власт, а Рим е включен в състава на италианската държава, Ватиканската курия се стреми да отстоява позициите на католическата църква чрез обединяване на всички християнски църкви под своята егида. Този стремеж към сближаване е насочен

⁹¹ **Hetényi, M., P. Ivanič.** Cyrilo-Methodské slávnosti v Nitre a ich význam pre nitriansky región po roku 1989. – В: Кирило-методиевското културно наследство и националната идентичност (= Кирило-Методиевски студии. Т. 20). София, 2011, 307–315.

най-вече към православната църква, чието единение с католицизма до голяма степен зависи от верското единство на славяните. Икуменическите идеи на папския престол и славянското християнство намират своята пресечна точка в старата кирило-методиевска традиция. Тази традиция се интерпретира като символ на приобщаването на славянството към европейската цивилизация, а Кирил и Методий се разглеждат като символи на икуменическото единство⁹². Това е и основната идея на първата енциклика за двамата славянски апостоли – „Grande munus“, с която папа Лъв XIII, както бе споменато по-горе, обявява славянските първоучители за „апостоли на икуменическото единство“ и включва празника им в Римския календар⁹³. Йоан-Павел II обаче е папата, който безспорно най-последователно подчертава значението на Кирило-Методиевото дело като мост между Изтока и Запада, като символ на духовното единство на европейската цивилизация. Неговите послания звучат особено актуално днес в рамките на обединена Европа.

⁹² **Barlieva, S.** Saints Cyril and Methodius in the Papal Letters of the Modern Age: from Grande munus to Orientale lumen. – Старобългарска литература, 57–58, 2018, 85–95.

⁹³ **Елдъров, С.** Потиснатата памет за славянската идентичност на хърватите: Празникът на Кирил и Методий в Хърватия. – Балканистичен форум, 2009, № 1–3, 158–177.

5. КИРИЛО-МЕТОДИЕВАТА ОБРАЗНОСТ – „ДЕПОЗИТАР НА КУЛТУРАТА“

Както се вижда, Кирил и Методий са неотменна част от културната памет и националната идентичност на славянските народи. Следвайки теоретичните концепции на А. Асман⁹⁴ и П. Нора⁹⁵, можем да кажем, че те са важно „място на паметта“⁹⁶. Това понятие трябва да се разбира както като пространствено обозначение, така и като фигура/събитие от миналото, заедно със свързаните с него културни продукти, които са ключови за националната идентичност. В този контекст особен „депозитар на култура“ като носител на паметта се оказва образът. Той е „метафора на паметта“. Именно тази функция изпълняват културните артефакти, посветени на Кирил и Методий – паметници, знамена, монети, медали, ордени и значки. Те са свидетелства за културната политика на държавата, за процеса на институционализиране (канонизиране) на паметта/културния канон. Доказателство за това са и поместените в настоящия албум артефакти. Тяхното послание отразява водещите мотиви в интерпретациите на Кирило-Методиевото дело спрямо

⁹⁴ **Assmann, A.** Construction de la mémoire nationale. Une brève histoire de l'idée allemande de Bildung. Paris, 1994.

⁹⁵ Les Lieux de mémoire. P. Nora (ed.). Vol. 1–3. Paris, 1997.

⁹⁶ В този контекст са изградени изследванията на Щ. Родевалд и Е. Джевицека: **Rohdewald, St.** Götter der Nationen...; **Джевицека, Е.** Юбилейното и модерното...

конюнктурата на момента. Закономерно първите паметници на Кирил и Методий са на територията на Хабсбургската империя. В Русия първоначално Солунските братя се появяват в сцените от паметника в Новгород, посветен на 1000-годишнината от основаването на руската държава. Следва един дълъг период от почти век, в който интересът към Кирил и Методий е незначителен, до истински „бум“ на техни паметници след 1989 г.

Особено важна роля в преосмислянето на културното наследство и конструирането на колективната памет играят юбилейните чествания. Те са идеологическото режисирание на историята, превръщайки я в актуален политически спектакъл. Те са място за заявяване на политически претенции и средство за създаване и утвърждаване на националната идентичност⁹⁷. Така отбелязването на 1000-годишнината от смъртта на св. Кирил става повод за появата на първите ордени, медальони и дори жетони с образа на Кирил и Методий⁹⁸. По-късно през годините юбилейните чествания, посветени на различни моменти от живота и делото на Солунските братя, стават повод за емитирането на монети, марки и медали в различни славянски държави. От особен интерес е

⁹⁷ **Димитров, Е.** Памет, юбилей, канон. Увод в социологията на българската литература. София, 2012.

⁹⁸ **Симеонова, Г.** Веществени извори за култа към равноапостолите Кирил и Методий в Европа. – В: Симеонова, Г. Проблеми на Кирило..., Кн. 2, 333–380.

първата монетна емисия в памет на св. Кирил и Методий от 1941 г. Тя има за цел да легитимира независимата Словашка държава. Създадена е по проект на словашкия скулптор Франтишек Щефунка (1903–1974). Отпечатани са 2500 екземпляра, които са в обращение до 1947 г.⁹⁹.

В България¹⁰⁰ институционализирането на кирило-методиевската традиция като целенасочена държавна политика започва с отбелязването на 1000-годишнината от смъртта на Методий през 1885 г. Тогава са отсечени 200 000 петлевови монети с образа на Кирил и Методий¹⁰¹. Изграждането на паметник на Кирил и Методий от българската държава има дълга история¹⁰². Тя започва с отбелязването на 1000-годишнината от смъртта на Кирил през 1869 г., когато българската община в Солун издига идеята за изграждане на храм-паметник на светите братя в града. В инициативата през годините се включва активно и Българската екзархия. По-късно инициативата за създаване на скулптурен паметник на

⁹⁹ **Йожвяк, В.** Образите на светите братя...

¹⁰⁰ Вж. и отбелязаните други артефакти в **Марева, Т.** Култът към св. равноапостоли Кирил и Методий в българската фалеристика, нумизматика, вексилология и филателия (към проблематиката за модерните вещевени знаци на култа към св. равноапостоли Кирил и Методий). – В: Празникът на Кирил и Методий... Т. 2. София, 2015, 304–326.

¹⁰¹ **Манафова, Р.** Култът към делото ...

¹⁰² Въпросът е разгледан подробно от Г. Симеонова, вж. **Симеонова, Г.** Българските паметници на Кирил и Методий. – Исторически преглед, 47, 1991, № 10, 87–94.

Кирил и Методий е подета официално през 1884 г. във връзка с честването на 1000-годишнината от смъртта на Методий. Заслужава да се отбележи, че на 6 април, деня на светеца, по нареждане на Министерството на Народното просвещение всяко българско училище трябва да посади на определено място едно методиево дръвче, което училищната младеж да отглежда и да напомня за Кирило-Методиевото наследство¹⁰³. През 1926 г. е образуван нарочен комитет за издигането на паметник на солунските просветители. С окръжно на Министерството на народното просвещение от 16 май 1929 г. се нарежда на учащите се да съдействат за събирането на средства за целта чрез продаването на книжни флагчета, картички и значки с образите на двамата братя. За дамите учредителки Комитетът за издигане на паметник поръчва създаването на специален медальон с образите на Кирил и Методий. До 1945 г. нарочни медальони се раздават на дарителите на средства¹⁰⁴. През 1966 г. отново е обявен конкурс за създаването на паметник на двамата братя. През 1975 г., дело на скулптора Владимир Гиновски и архитекта Иван Иванчев, той е открит пред Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София.

¹⁰³ Теодоров-Балан, А. Книга за мене си. София, 1988, с. 93.

¹⁰⁴ Симеонова, Г. Веществени извори за култа...

Специфичен феномен, свързан със символната на-товареност на Кирило-Методиевата образност в България, е изобразяването на славянските апостоли върху някои от най-знаковите български бойни знамена, сред които първостепенно място заема безспорно Самарското знаме (1876 г.). Образите на Кирил и Методий стоят и на две от знамената на македоно-одринското опълчение (1912–1913), едното от които е главното знаме. Показателни за разбирането на славянските просветители като символ на националното обединение са думите на Златка Атанасова Думбалова-Дудова от с. Сухово, Солунско, която ушива знамето на 3-та солунска дружина от македоно-одринското опълчение. В своите спомени тя пише: „Дадоха ми плат и конци, за да ушия знаме на солунската дружина. Не ми определиха точни указания, но тъй като Солун е родно място на двамата братя, значеше, че трябва да избродирам техните образи“¹⁰⁵. Въпреки че няма специално изображение на Кирил и Методий, към бойните знамена, свързани с тях, трябва да добавим и знамето на търновските семинаристи, ушито специално по повод честването на 1000-годишнината от смъртта на

¹⁰⁵ Кръстева, Е. Бойни знамена с изображения на светци. – Известия на Националния военноисторически музей, 11, 1996, 143–150.

Методий. С него търновските и габровските семинаристи участват в Сръбско-българската война (1885 г.)¹⁰⁶.

Образите на Кирил и Методий стоят на най-високото отличие в Царство България – учредения на 18/31 май 1909 г. от цар Фердинанд по повод обявяването на Независимостта орден „Св. св. равноапостоли Кирил и Методий“¹⁰⁷. Един добър пример за омаловажаването на „националното“ в кирило-методиевската символност след 1945 г. е промяната в неговия статут. Той заема ниското седмо място в ранговата листа на българските почетни знаци¹⁰⁸.

Днес, в рамките на обединена Европа, Кирил и Методий са важен символ на европейското единство. Добър пример за това е съвместното филателно издание на България, Словакия, Чехия и Ватикана по повод 1150-годишнината от началото на просветителската мисия на св. Кирил и Методий във Велика Моравия.

Десислава Найденова

¹⁰⁶ Пенкова, С., Д. Цанкова-Ганчева (съст.). Българските бойни знамена. За честта и славата на България. София, 2009, с. 183.

¹⁰⁷ Радев, В. Кирило-Методиевите наградни отличия в музейната експозиция. – В: Известия на националния исторически музей. Т. 7. София, 1988, 226–243; Григоров, Хар. Г. Политическа символика, изразена чрез име и образ (Светците Кирил и Методий и св. Александър Невски). – В: Анастасова, Е., Г. Лозанова, С. Станоев. Празникът на Кирил и Методий... Т. 2, 326–349.

¹⁰⁸ Радев, В. Кирило-Методиевите наградни...

CYRIL AND METHODIUS. IMAGES. MEMORY. IDENTITY

Throughout history (from the 9th century until today), different nations have interpreted and used, for various purposes, the mission and work of the holy brothers Cyril and Methodius. Depending on the political situation, their mission has been recognised and appropriated (even simultaneously by political opponents), adjusted and adapted for different uses (even mutually exclusive ones), and a plethora of meanings have been symbolically ascribed to it: religious, educational, pan-Slavic, nationalist bordering onto chauvinistic, and, to the other extreme, internationalist.

Despite the ideological adjustments, however, the figures of Cyril and Methodius have left a lasting trace in the cultural memory of Europe and have played an important role in the construction of the collective identity of Slavic nations. This is anything but accidental. The mission of Cyril and Methodius coincided with a string of important historical events of the mid-9th century, when the partitioning of the territory of Europe between the European tribes and peoples was coming to its end. The emerging states had claimed their rightful place in European history, while the Byzantium, the Papacy, the Frankish Empire and the King-

dom of Germany were becoming increasingly aware of the enormous potential of the Slavic peoples in the midst of the struggle for allocation of the power and succession rights of the Roman Empire. In the next centuries (especially in the 19th and 20th centuries), history would repeat itself, featuring the same characters with new names but pursuing the same goals. The newly-born Slavic letters would help the Slavic people build their own collective identity of a distinct, political and/or ethnic, community. Methodius would be ordained archbishop of Pannonia and Moravia. Ideologically, though, the “independence” of his ecclesiastical diocese (which included German and Frankish clergy) was more significant than the title itself. Cyril and Methodius were Byzantine missionaries (who would become to symbolise the Orthodoxy), whose work, though, was blessed by the Pope (their disciples and Methodius himself were ordained by Pope Adrian II (867-872), i.e., they also served the Roman Catholic Church). This would be later exploited by the Pope in his attempts at reconciling the two churches.

1. THE WORK OF CYRIL AND METHODIUS AS A SYMBOL
OF THE CLAIMS TO POWER AND ECCLESIASTICAL AND
POLITICAL LEGITIMACY

At first, the work of Cyril and Methodius was used to justify claims to power, ecclesiastical and political legitimacy. Scholars have long drawn attention to the fact that the earliest vitae and liturgical works in memory and for celebration of the two brothers, focused on their Christian, universal and supranational status¹ while highlighting their missionary work among the Slavs².

¹ For more details, see: Д. Чешмеджиев: **Чешмеджиев, Д.** Кирил и Методий в българската историческа памет през средните векове. София, 2001; **Чешмеджиев, Д.** Култът на Кирил и Методий в Българското средновековие. – *Slavica Slovaca*, 42, 2007, 20–36. See also: **Стойкова, А.** Култът към св. Кирил и Методий през Българското средновековие. Идеологически параметри и литературни рефлексии. – В: *Slavia Meridionalis. Studia Linguistica Slavica et Balcanica*, 8. Warszawa, 2008, 309–326. On the motif of the pan-Slavic nature of the work of Cyril Methodius in the Latin tradition and its “Bulgarisation” in the Greek literature, see: **Бърлиева, С.** Кирило-методиевски мотиви в латинската и гръцката книжнина. София, 2021. On the “Bulgarisation” of the saints, see also: **Гергова, Ив.** „Побългаряване” на светци. – *Старобългарска литература*, 48, 2013, 219–229.

² Some political ideas found in the extended vitae of Cyril and Methodius and other texts related to the earliest period of the Slavic literary tradition are discussed in: **Avenarius, A.** Die Ideologie der Byzantiner und ihre Widerspiegelung in der Vita Constantini. – *Byzantinoslavica*, 46, 1985, 25–32; **Николов, А.** Политическа мисъл в ранносредновековна България (средата на IX – края на X в.). София, 2006, 96–112; **Nikolov, A.** Empire, Parascy and Gentes in the Earliest Vitae of St. Constantine-Cyril and St. Methodius. – In: *Cyril and Methodius: Byzantium and the World of the Slavs*. Thessaloniki, 2015, 703–710.

In the mid-11th century, the Cyrillo-Methodian narrative was firstly associated with the ethnonym “Bulgarians”. This, though, should not be interpreted with ethnic connotation but in the context of the political claims of the Ochrid Archbishopric (Archbishopric of Justiniana Prima and Bulgaria), established after the fall of the First Bulgarian Kingdom under Byzantine rule in 1018, and its superior, Theophylact of Ochrid (1089-1126?), who aimed at assigning it a sacral status³. Thus, in the *Catalogue of the Archbishops of Bulgaria* (also known as the *Du Cange Catalogue*), “Methodius, brother of St. Cyril the Philosopher” was mentioned as preceding not only over the Moravia of Pannonian, but also over the Ochrid Archbishopric⁴. In the *Extended Vita of Clement of Ochrid* by Theophylact of Ochrid dated ca. the end of the 11th century, there is a claim that the great Methodius was constantly showering Boris, the Knyaz of Bulgaria⁵, with his words, while the author of the Greek vita of Naum of Ochrid wrote that the two brothers “... had found letters suitable for the language of the Bulgarians, as they had decided,

³ Cf. **Чешмеджиев, Д.** Кирил и Методий в българската историческа...; **Rohdewald, S.** Götter der Nationen: religiöse Erinnerungsfiguren in Serbien, Bulgarien und Makedonien bis 1944. Köln, 2014, 45–51.

⁴ Details about the foundation of the Ohrid Archbishopric, the titles of its archbishop and the political claims are discussed in: **Божилов, Ив.** Българската архиепископия XI–XII век. Списъкът на българските архиепископи. София, 2011.

⁵ **Илиев, И.** Житие на Климент Охридски. – В: *Гръцки извори за българската история*. Т. 9, ч. 2. София, 1994, 10–41.

and compiled books for them"⁶. An echo of this motif can be traced in the frescoes of the St. Sofia Church in Ochrid (ca. 11th century) and in those of the St. George Church in Kurbonovo from 1191, which preserved a Greek inscription that nominated Cyril and Methodius as teachers of the Bulgarians⁷.

Some Bulgarian monuments contain information about the educational mission of Cyril and Methodius throughout the Bulgarian lands which should be analysed not so much in the context of ethnicity (again) but with respect to the national (governmental) and political ideas of the Second Bulgarian Kingdom. In the so-called *Thessaloniki Legend*⁸ (ca. the 11th-12th centuries), Constantine Cyril went to preach among the Bulgarians – the *Short Vita of Cyril* (known as *the Assumption of Cyril*) tells about his departure to the area of Bregalnitsa (within the state boundaries of Bulgaria at that time) where he had baptised 54,000 Slavs⁹. The second Slavic *Vita of Naum of Ochrid* mentions that Cyril and Methodius were teachers of the Moesian (i.e., Bulgarian) and Dalmatian people and when arriving in Rome, they were allowed

to serve the liturgy in Bulgarian¹⁰. Among this group of documents, the *Boril's Synodikon* (1211) is the most important one because of the special place of its content in the liturgical year – it contains a hymn to Cyril, who “had translated the divine scriptures from Greek into Bulgarian and enlightened the Bulgarian tribe and Methodius, the Bishop of Moravia”¹¹.

Similar narratives are found with other Slavic nations whose state and political independence may be legitimised via the work of Cyril and Methodius. Here, I will give two examples¹² to illustrate the phenomenon. In some legends, Methodius had baptised the Czech prince Borživoj I (867–889) around 874, though no evidence of this event is found in historical documents. In the *Chronicle of the Czechs by Cosmas of Prague* (ca. the beginning of the 12th century), the year of baptising of Borživoj was given as 894, when Methodius was no longer alive. The motif of the baptism of Borživoj I by Methodius is found in later texts, mainly those dated from the times of the last Czech kings of the Przemysł dynasty: this trend may be a reflection of their wish to make Olomouc an archbishopric center. The last chapter of the *Service of*

⁶ Бърлиева, С. Кирило-Методиевски мотиви..., 11–14.

⁷ Грозданов, Ц., Л. Хадерман-Мисгвиш. Курбиново. Скопје, 1992, с. 24.

⁸ Иванов, Й. Български старини из Македония. София, 1970, 282–283.

⁹ Мирчева, Б. Успение Кирилово в южнославянската православна традиция (= Кирило-Методиевски студии. Кн. 28. Кирило-Методиевски извори. Т. 3). София, 2019.

¹⁰ Иванов, Й. Български старини из Македония..., 311–313.

¹¹ Борилов синодик. Издание и превод Ив. Божилов, А. Тотоманова, Ив. Билярски. София, 2010, с. 150.

¹² S. Barlieva extensively discussed this issue in: Barlieva, S. Die „Nationalisierung“ der Heiligenverehrung. Bulgarische, tschechische und polnische Parallelen in der Entwicklung des Kyrillo-Methodianischen Kultes. – *Slavia Mercedionalis. Studia Linguistica Slavica et Balcanica*, 8, 2008, 297–307. See also the other texts therein.

Cyril and Methodius (ca. mid-14th century) contains a story about the baptism of Prince Borživoj by Methodius and the conversion to Christianity of his wife Ludmila and the Czech people. The *Catalogue of Bishops of Moravia (Granum catalogi praesulum Moraviae)* follows the model of the *Catalogue of Archbishops of Bulgaria (the Du Cange Catalogue)*, a brief chronicle of Bulgarian bishops in the period between 886 and 1416 which assigns archbishopric dignity to Constantine Cyril, who, in 887, had baptised prince Svjatopolk (870–894) and had been chosen for archbishop of Velehrad in the same year. He was succeeded in 892 by St. Methodius who later baptised Borživoj¹³.

Following the journey of the Cyrillo-Methodian narrative throughout the Czech and Moravian lands during the Late Middle and Early Modern Ages, one would inevitably witness the contradictory and diverse cultural aspects of their figures and mission. The revival of the Cyrillo-Methodian tradition during the reign of Charles IV (1347-1378) was first organised in the court to be further exploited to popularise the ruling power and to defend political and ecclesiastical independence. Among various social groups in the 15th and 17th centuries, the work of Cyril and Methodius was used as an argument against the Roman Catholic Church (by the Hussites, for example) and in favour of serving the liturgy in the Czech language. Cyrillo-Methodian tradition was of-

¹³ Бърлиева, С. Кирило-Методиевски мотиви..., 21–25

ten referenced by the Roman Catholics not only in historiographic works, most often by Jesuit authors (with dubious accuracy), but also in the hagiographic and homiletic literature of the second half of the 17th century¹⁴.

2. THE WORK OF CYRIL AND METHODIUS AND THE CONSTRUCTION OF NATIONAL IDENTITY

The 19th century witnessed a radical change in the understanding of the Cyrillo-Methodian tradition, and the opening stage of its true “nationalisation”. The figures and work of Cyril and Methodius were put in the context of a new secular and national narrative. Though not an isolated phenomenon, this development was a stage in the process of national emancipation leading to rearrangement of the political power in Europe. The period was long enough – from around the mid-19th century until the end of World War II (1945) – and marked by the rising national liberation movements, the advance of Pan-Slavism and the birth of the Slavistics (the Slavic Studies). The period also saw several major anniversaries related to Cyril and Methodius and their work: the 1000th anniversary of the Great Moravia mission (1862), the 1000th anniversary of the death of Cyril (1868), the 1000th an-

¹⁴ For more details see: Parma, T. The legacy of sts Cyril and Methodius in the plans for the recatholisation of Moravia. – In: The Cyril and Methodius mission and Europe – 1150 Years Since the Arrival of the Thessaloniki Brothers in Great Moravia. Ed. Pavel Kouřil. Brno, 2014, 334–341.

niversary of the death of Methodius (1885), and the 1000th anniversary of the death of Clement of Ochrid (1916).

2.1. The narrative of Cyril and Methodius and the disintegration and fall of the great empires

2.1.1. *The Austrian Empire (Austria-Hungary) and Russia*

Mid-19th century witnessed two important events, which would function as political premises of the main ideological interpretations of the work of Cyril and Methodius: a series of national revolutions in the Austrian Empire (1848–1849) and the encyclical of Pope Pius IX (1846–1878) to the Eastern Orthodox Christians for rapprochement between the two churches. These events revived the idea of introducing the Cyrillo-Methodian heritage into the church and religious life of the Western Slavs. In 1849, SS. *Cyril and Methodius Foundation* was established in Brno with the aim to reform the Roman Catholic Church in the spirit of the teachings of the Slavic apostles. In 1851, the Slovenian Bishop Anton Martin Slomšek (1800–1862) founded the *Brotherhood of Cyril and Methodius* in Maribor as a logistical institution of the Uniate projects¹⁵. In 1849, the Catholic magazine *Cyril and Methodi-*

¹⁵ Елдъров, С. Празникът на славянските апостоли Кирил и Методий в Хърватия (1910–1914). – В: Балчева, А. et al. (съст.). Държава, общество и култура на българи и хървати VII–XXI в. София, 2009, 236–263; Елдъров, С. Славянофилство без душа: кирило-методиевската символика и празничност в Русия (XIX–XX век). – В: Баева, И. (съст.). Русия, Европа и светът.

us was founded in Banská Štiavnica in present-day Slovakia with the main goal of fostering a Slavic-centered Catholic community. The recognition of the Cyrillo-Methodian idea in its cultural and educational aspect was behind the efforts of founding the *National Unity of Cyril and Methodius*, later renamed *Malice Moravska*. Later, a group of clergy splitted to start the *Legacy of Cyril and Methodius*, headed by František Sušil (1818–1887), which proclaimed the revival of Catholicism in the spirit of Cyril and Methodius, national emancipation, the distribution of historical literature, and search for and collection of materials about the earliest period in the history of Moravia, and in particular, about Cyril and Methodius. To this end, they developed a religious-national educational program¹⁶. The anniversary of the Great Moravia mission in 1863 and the anniversary of Cyril's death in 1869 became symbols of the idea of an Uniate, whose supporters aimed to turn Velehrad (then in Austria-Hungary) into the Slavic Bethlehem. The Russian press at the time nominated the Croatian bishop Josip Strossmayer (1815–1905)¹⁷ as the

Сборник с материали от международна научна конференция. София, 28–29 септември 2009. София, 2012, 132–140.

¹⁶ More detail in: Коларска, И., Л. Гергова. От Велеград до Нитра: празникът на св. Кирил и Методий в историята на национално-религиозните идеи в Чехия и Словакия. – В: Анастасова, Е., Г. Лозанова, Станоев, С. (съст.). Празникът на Кирил и Методий. Пространства на духа. Т. 1. София, 2015, 58–88.

¹⁷ The disputes over the transformation of Velehrad into a pilgrimage center are discussed in detail in: Известия Санкт-Петербургского славянского

founder of the Uniate anti-Orthodoxy idea. Later, he would play a major role in the canonisation of Cyril and Methodius by the Roman Catholic Church in 1880¹⁸.

Against the backdrop of the increased interest in the symbolism of the Cyrillo-Methodian feastivity, the almost complete absence of such a holiday in Russia seems counter to the trend. An explanation can be found in the policy of the Russian Empire at that time. The events of 1848 in the Habsburg Empire invigorated the negative attitude of the Russian Emperor Nicholas I (1825–1855) towards the Slavic movement, and strengthened his conviction in its revolutionary character. The Russian government was following the policy of the Holy Alliance of maintaining the political system and territorial status quo. Therefore, understand-

благотворителногo общества", 2, 1885, 63–75. See also: **Найденова, Д.** Хилядагодишнината от смъртта на св. Методий и европейската политика на Великите сили. – В: Анастасова, Е., Г. Лозанова, Станоев, С. (съст.). Празникът на Кирил...Т. 1, 15–25.

¹⁸ Strossmayer was also responsible for the revival of the feast of SS. Cyril and Methodius among the Croats in the 1860s. His episcopal title involved Sirmium-Srem, which made him a candidate for successor to the Cathedral of St. Methodius. In 1863, he persuaded the Pope to allow the Croats to celebrate on July 5 following the example of the Czechs. On May 29, 1863, he sent a letter to his parishioners to conduct liturgies and to read sermons. He also tried to persuade the nuns of the Congregation of the Sisters of Mercy of St. Vinko (or at least those who served in his diocese) to recognise Cyril and Methodius as their patrons. On the occasion of the anniversary of the Great Moravia mission, Strossmayer asked the Vatican for restoration of the Slavic Glagolitic liturgy in the Croatian Catholic Church. See in: **Елдъров, С.** Празникът на славянските..., 236–263.

ably, it viewed the struggle for independence of the Slavic peoples within the Austrian Empire as an attempt at seizing the legitimate power while its leaders were considered rebels who were threatening the existing political system¹⁹. In fact, the Cyrillo-Methodian idea emerged in the Russian Empire for the first time in 1845 as a secret anti-state conspiracy supported by the SS. *Cyril and Methodius Brotherhood*²⁰ initiated in Kyiv by Nikolay Kostomarov (1817–1885), professor of history at the University of Kyiv, with the aim to defend the Slavic unity within a federation of politically dependent Slavic peoples. The documents related to the investigation against the Brotherhood in 1847, which were produced by the Imperial Chancellery, unequivocally proved that for the Russian state the idea of solidarity between the Slavic peoples was a result from the intrigues of the Polish emigration circles and, as such, was aiming at violating the integrity of the Russian Empire and the other states²¹.

In Russia, the interest in the work of Cyril and Methodius intensified in the 1860s on the eve of the anniversary of the Great Moravia mission scheduled to be commemorated in 1863 in Velehrad as a reaction to its politicisation by the

¹⁹ Last but not least, there was the fear that this revolutionary spirit might reach Russia or help restore the Polish state, see: **Георгиева, Т.** Славянската идея в Русия 30-те – 50-те години на XIX век. София, 2009, 50–62.

²⁰ **Симеонова, Г.** Проблеми на кирило-методиевската празничност. Кн. 2. София, 2007, 233–250.

²¹ **Георгиева, Т.** Славянската идея..., с. 64.

Roman Catholic Church. To mark the 1000th anniversary of the creation of the Slavic alphabet in 1862, Mikhail Pogodin (1800–1872) sent a message to the Slavs in which he was calling for the anniversary to be given a status of an event of particular significance for the common Slavic history. He proposed the day of Methodius to be observed on May 11²². However, his initiative did not gather the necessary support to be proclaimed a day for official and national celebration, especially since, according to the popular opinion at the time, the Slavic alphabet had been created in 1855. Nevertheless, the Slavic Committee in Moscow organised the celebration of the anniversary while launching a campaign to restore the Church's veneration of the first Slavic teachers²³.

The shared position of the Metropolitan of Moscow, Philaret (1783–1867) on Pogodin's proposal was indicative of the attitude in the Russian Empire's official policy towards the work of Cyril and Methodius. Since the Empress who had been under the influence of Pan-Slavists, has shown interest in the project, on April 12, 1862, the General Prosecutor of the Synod asked for the Metropolitan of Moscow for his position on the proposal to celebrate the memory of the Slavic teachers Cyril and Methodius in Russia. Philaret immedi-

ately answered, emphasizing the "evident" attempt of the project to counter the official celebration of the anniversary of the foundation of the Russian state in 1862. According to him, the two celebrations – a civil and a religious one – in the same year would be read as a signal of a division in society. The two concept – the "Russian" and the "Slavic" – had to be put in opposition and a choice had to be made between two events – the 1000th anniversary of the baptism of Princess Olga or Prince Vladimir which are to be celebrated as historical moments associated with the Russian Church and the Russian people, on the one hand, and the creation of the Slavic letters and the Slavic liturgy, on the other²⁴.

Soon, however, a sharp change in the attitude to the work of Cyril and Methodius was observed after calculating the political dividends of the use of its symbolism as an instrument in the rivalry between Russia and the Austrian Empire for influence over the Slavs in the Balkans. This change came on the eve of the Slavic Congress (or *Russian Ethnographic Exhibition*)²⁵ organised by the Society of Naturalists in 1867 in Moscow. The Slavic Congress was organised with observing the Cyrillo-Methodian symbolism in the solemn speeches and lunches, concerts, banquets, rallies that took

²² **Погодин, М. П.** К славянам. Москва, 1862.

²³ **Попов, Н. А.** Краткий отчет о десятилетней деятельности (1858–1868) Славянского благотворительного комитета в Москве. Москва, 1868, 14–15. Details about the feast are available in: **Симеонова, Г.** Проблемы на кирило-методиевската.... Кн. 2, 265–271.

²⁴ **Майорова, О.** Славянский съезд 1867 года: Метафорика торжества. – Новое Литературное Обозрение, 2001, № 51, <http://magazines.russ.ru/nlo/2001/51/mayor.html>.

²⁵ **Никитин, С. А.** Очерки по истории южных славян и русско-балканских связей в 50–70-е годы XIX в. Москва, 1970, 153–155.

place in the countryside, in St. Petersburg and in Moscow. The organisers advertised it as a testimony and a result of the revival of the cult to SS. Cyril and Methodius and a first step towards the unification of the Slavic people. The official events took place under a gonfalon with the images of the two brothers, with Christ standing over them to bless their apostolic feat²⁶. It was later transferred from St. Petersburg to Moscow to send a clear message: Moscow had to be the center of the Slavdom. All major Russian military victories were presented as Pan-Slavic with an emphasis on the Cyrillic alphabet and the Orthodoxy. As rightly noted by Olga Mayorova, the Slavic Congress was an attempt to weave the motif of Cyril and Methodius into the efforts of constructing a new Russian identity. According to her, with this obvious demonstration of the Cyrillo-Methodian tradition which also highlighted the Greek roots of the Slavic culture and its Orthodox substratum, the proponents were trying to push away the Western connotations of the myth about the foreign origin of the Russian state as laid out in the Varangian theory. A new legend was being constructed. The reanalysis was also strengthened by changing the image of the founding father(s). Instead of Rurik, the new ideology was being built around Cyril and Methodius as symbols of the spiritual unity of the Slavs. Moreover, the 'people' here would refer

²⁶ Симеонова, Г. Проблеми на кирило-методиевската..., Т. 2, с. 227.

not only to the Russians, but to all the Slavs and the entire Slavdom²⁷.

Several important changes transformed the European political stage after 1870. The birth of a new political power in the form of Germany was the first one. As early as 1866, at the Battle of Sadova the German army managed to inflict a heavy defeat on Austria and as a result the Balkans remained the only area for hosting economic and political expansion of the increasingly Slavicised Austro-Hungarian Empire²⁸. The main obstacle, however, came from Russia whose interests in the Balkans further deepened due to its quest for the Turkish Straits. The Austro-Russian conflict enabled Bismarck to raise the price of the German friendship. Thus, in 1881, the "League of the Three Emperors" was restored. The new treaty guaranteed neutrality of its signatories if one of them had to fight against a fourth party. For Germany, which was in conflict with England following its own colonial expansion in Africa, the need for balancing the relations between the two empires and maintaining the union was of great importance as it, hopefully, would prevent

²⁷ Майорова, О. Славянский съезд...

²⁸ The annexation of Bosnia and Herzegovina by the decision of the Congress of Berlin (1878) created an opportunity for the empire to move further to the south in order to gain access to the White Sea via Macedonia. The treaties of Austria-Hungary with Serbia (1881) and Romania (1883) placed the Danube Empire in a strong position on the Balkans. For a summary, cf: Лалаков, М. България в балканската политика на Австро-Унгария 1878–1903 г. София, 1993, and the references therein.

a potential Anglo-Russian or French-Russian alliance²⁹. On the other hand, the treaty guaranteed Russia's back against Britain in the event of a new Eastern crisis and meant a temporary softening of the Austro-Russian tensions on the Balkan Peninsula, although it did not end the rivalry between the two empires. Against the background of this political situation, the organisation of the celebration of the 1000th anniversary of the death of Methodius – an important event for all the Slavs – would inevitably raise tensions between Austria-Hungary and Russia, as both sought to become the center of the Slavdom.

Velehrad was again at the center of celebrations of the Western Slavic Catholics. It had to be a pilgrimage center for all the Slavs during the anniversary. The main organising committee was headed by Cardinal Furstenberg, Archbishop of Olomouc (1813–1892). Ca. 300,000 wooden barracks were built to welcome the pilgrims in Velehrad. Pope Leo XIII (1878–1903) issued a bull to bless Christians who went on pilgrimage, as well as those who would pray for the end of the schism between the Eastern and the Western Churches.

In the Orthodox world and especially in Russia, the celebrations were viewed as a demonstration of political power and intentions. The *Moskovskie Vedomosti*, the *Odesky Vestnik*, and the *Izvestia of the St. Petersburg Slavic Charitable*

²⁹ Косев, К. Бисмарк, Източният въпрос и българското освобождение. 1856–1878. София, 2003.

Society (hereinafter the *Izvestia*) wrote that the Velehrad celebrations were used by some of the leaders of Western Slavs for anti-Russian demonstration, thus the celebrations would not be Pan-Slavic, but Austro-Catholic³⁰. According to these voices, the Catholic bishops in the Czech Republic had addressed the faithful with a letter which ended with a note saying that the two brothers were Catholic saints and with a reminder that during his tenure Methodius had remained faithful to the Pope and maintained constant contact with Rome³¹. Expectedly, other ideas for organisation of Orthodox pilgrimage were not amiss, including one from Anton S. Budilovich (1846–1908)³², professor at the University of Warsaw. The religious newspaper *Strannik* wrote that Russia, being the greatest state in the world and representing all the Orthodox Slavs, could and had to, before everyone else, most solemnly commemorate the first teacher of the Slavs. It also mentioned the disagreements among the Orthodox churches, and the duty of the Russian government

³⁰ The *Martiza* newspaper wrote: "In Velehrad, we will observe the balance in the historical bill between the western and the eastern Slavs [...] on the tomb of St. Methodius the drama of the Slavic difference will be played out." (*Марица*", 8, № 682, 15 януари 1885, с. 5.) More on the celebrations in Velehrad, see „Марица“, 8, № 699, 19 март 1885, 6–7.

³¹ „Известия Санкт-Петербургскаго...“, с. 105. On the celebrations in Velehrad, cf. the reprint from „Московские ведомости“ in „Марица“, 8, № 687, 1 февруари 1885, с. 4.

³² „Известия Санкт-Петербургскаго...“, с. 87; „Марица“, 8, № 681, 11 януари 1885, с. 6.

to attempt at uniting them. To defend the Orthodoxy on the occasion of the celebration, the newspaper proposed a special Russian-Slavic society to be established, similar to the *Propaganda Fide*, which was to be called the *SS. Cyril and Methodius Brotherhood*. Alexander A. Kochubinsky (1845–1907), professor at the Odessa University, proposed a distribution of the vita of the two Slavic teachers and two maps, one depicting the territories of the mission of St. Methodius, and the other featuring the Slavdom of today³³. The Russian press, however, strongly rejected these ideas. After the diplomatic failure of Russia at the Congress of Berlin (1878), the Russian government had to abandon its aggressive policy on the Balkans and in Europe for a period³⁴. On the other hand, the “League of the Three Emperors” was an opportunity for Russia to refocus on Central Asia, where its main rival was England. These might have been the reasons for Russia to hold onto the exclusively ecclesiastical character of the celebrations. *Izvestia* repeatedly wrote that the Russians would diligently prepare to celebrate at home, peacefully, in churches and schools (as ordered by the Holy Synod and the school authorities) while trying not to allow their prayers and scholarly passion to be disturbed by the agitation and demonstrations associated with the Western celebrations.

³³ „Известия Санкт-Петербургскаго...”, 8–9.

³⁴ Киняпина, Н. С. Внешняя политика России второй половины XIX века, Москва 1974.

The report of the St. Petersburg Charitable Society for 1884 stated³⁵: “We are accused of not planning spectacular events of the same volume as the Catholics. Such an exceptional spiritual celebration should not be political in character. We find it perfectly sufficient if all churches in Russia celebrate, and we are convinced that we need prayers but not demonstrations.”³⁶.

The Austro-Russian tensions in the bordering Galicia increased to its peak because the Polish political leaders had complete power and had long been striving to win back the independence of the Kingdom of Poland and Lithuania. It was no coincidence that the Russian press referred to the Poles, who were “overwhelmed with a particular excitement”, as the most active anti-Russian opponents during the organisation of the celebrations of the 1000th anniversary of the death of Methodius³⁷. The *Kyivlyanin* newspaper wrote that the Polish-Lithuanian plans should be opposed by the inter-Slavic celebration of Cyril and Methodius in Kyiv, which would make a deep impression throughout the Slavic world³⁸. About 30 libraries in honour of Cyril and Methodius were to be opened in Kyiv, with the aim of distributing reli-

³⁵ „Известия Санкт-Петербургскаго...”, 87–90.

³⁶ „Известия Санкт-Петербургскаго...”, с. 40.

³⁷ „Известия Санкт-Петербургскаго...”, с. 147.

³⁸ „Известия Санкт-Петербургскаго...”, с. 2, „Марица”, 8, № 684, 22 януари 1885, с. 6.

gious and moral books against the unia³⁹. However, the Kyiv Slavic Charity Society adhered to the official Russian state policy and when announcing its program for commemorating the anniversary, it emphasised that such an idea could be viewed with sympathy only – the celebrations on April 6 would turn into services, speeches and concerts⁴⁰.

The organisation of grand Catholic celebration in Velehrad, as well as the position of the Poles in Galicia, had been criticised by some political groups and societies in Austria and especially by Germany, whose stance, as mentioned above, was in favour of the good relations between Russia and Austria. The flagship publication of the opposition Austrian Liberal Party⁴¹ *Neue Freie Presse* wrote that the Vatican's policy during the attempts of converting Austria into a Catholic Slavic state, was dangerous and derisive for the highly revered European peace⁴². In fact, Berlin was pretty well aware of the Catholic propaganda. The German newspaper *Reichsanzeiger (Der Deutsche Reichsanzeiger)* wrote that the Austrian who took the lead of the Catholic Slavs,

³⁹ „Известия Санкт-Петербургскаго...”, с. 10.

⁴⁰ „Известия Санкт-Петербургскаго...”, 3–4.

⁴¹ The German Liberal Party was strongly in favour of the Slavisation of the empire. Franz Josef (1848–1916) pursued a policy in favor of his German subjects. In 1879, he appointed Viscount Eduard von Taaffe to head a cabinet composed of conservatives, representatives of clerical groups and some Slavic communities, mostly Czechs and Poles. He remained in power until 1893. See for example **Йелавич, Б.** История на Балканите XX век. Т. 2. София, 2003, 57–84.

⁴² „Известия Санкт-Петербургскаго...”, 4–5.

would be proclaimed an implacable enemy of Russia and could not be a friend of Germany. Therefore, the celebrations of Cyril and Methodius had to be watched very carefully for Austria to not be suspected of anti-Russian sentiments and policy. It should not be banned, though, but its ecclesiastical character should be actively emphasised. All these premises forced the Austrian government to issue an official explanation claiming that the anniversary was provoking unnecessary excitement despite its purely religious character⁴³.

The celebrations in Velehrad, however, were not unambiguously embraced by all Slavic people in the Austrian Empire and these hesitations were to be expected in the context of their struggles and hopes for political independence. The Czechs, who had high hopes for a tripartite monarchy, were especially outraged. Ante Starcevic's Croatian People's Party urged Croats to abstain from the Velehrad pilgrimage. A party's manifesto warned that it was useless for Croats to go to Velehrad in response to the call of their enemies who had always strived, in Rome nonetheless, to deny them their language and church⁴⁴. The flagship publication of the Serbian National Party in Dalmatia *Srpski list* wrote, on the occasion of the invitation to Velehrad, that the Eastern Slavs were getting summoned under the wing of the Catholic Church

⁴³ „Известия Санкт-Петербургскаго...”, с. 149.

⁴⁴ „Известия Санкт-Петербургскаго...”, с. 150.

and, therefore, they (the Dalmatian Serbs) would abstain, having in mind, moreover, the rumours in Brno claiming that only the Catholic faith was a source of effective enlightenment, thus the Russians who did not profess the Catholic faith, were called barbarians⁴⁵.

2.1.2. *The Ottoman Empire*

In the 19th century, the Cyrillo-Methodian tradition found new ground among the Bulgarians. On the one hand, the change came along with the movement for ecclesiastical independence and the rivalry between the Patriarchate of Constantinople and the Patriarchate of Peć, and on the other, it coincided with the struggle for political liberation and a clash between the loyalty to the sultan and the emerging national consciousness. Thus, the day of Cyril and Methodius gradually grew in status from a school holiday into a symbol of national unity. The motif of the baptism of the Bulgarians by Cyril and Methodius took the lead⁴⁶ drawing upon the legend found in the *Chronography of Theophanes' Successor* (compiled ca. the 10th century) and repeated within other Byzantine chronicles, which told the story of a Greek monk – namely, Methodius – who had painted the scene of the

⁴⁵ „Известия Санкт-Петербургскаго...“, с. 150.

⁴⁶ Details of the formation of the Cyrillo-Methodian narrative in the period of the Bulgarian Revival are discussed in: **Rohdewald, St.** *Götter der Nationen...*, 153–448.

Last Judgment for Knyaz Boris I Michael (852- 889, † 907). The story left a deep impression on Boris I so he decided to get baptised⁴⁷. This version was retold by Paisii Hilendarski who included it in his *Istoriya Slavynobulgarska (Slavo-Bulgarian History)*⁴⁸. The idea that the holy brothers had been personally engaged with the Bulgarians, was also found in Yuriy Venelin's *Critical Study on the History of Bulgaria* published in 1849 and translated by Botyo Petkov (1815–1869) in 1853. In Venelin's account, Methodius personally participated in the baptism of Boris, and then together with his brother Constantine and other clergymen (of Slavic origin) created the alphabet and translated all the necessary liturgical books into Bulgarian. The idea that Methodius had baptised Knyaz Boris, is also found in Dobri Voynikov's play *The Baptism of the Preslav Court*, as well as in many images featured on icons and paintings⁴⁹. The story was part of

⁴⁷ Гръцки извори за българската история, С., 1964. Т. 5, с. 117.

⁴⁸ **Атанасова, Д., Б. Пенчев.** Хронология и идеология (За началото на славянската писменост според учебниците по история и кирило-методиевистика. – *Eslavistica Complutense*, 14, 2014, 97–106. See also: **Рашева, И.** Възрожденският анахроничен разказ за покръстителната мисия на св.св. Кирил и Методий в България. София, 2021.

⁴⁹ The cycle with scenes from the life and work of Cyril and Methodius in the Arapovo Monastery near Asenovgrad is very interesting. It was created by the Revival painter Georgi Danchov and his teacher Alexi Atanasov. Among the scenes are "Cyril and Methodius create the Slavic alphabet", "Cyril and Methodius ordain a servant", "Cyril baptizes Boris and Methodius preaches". **Паскалева, К.** Кирил и Методий в изобразителното изкуство. – Кирило-Методиевска енциклопедия. София, 1995. Т. 2, 265–278.

the few attempts at organising, in the Bulgarian lands, the celebration of the 1000th anniversary of the creation of the Slavic letters (1862) and the 1000th anniversary of the death of St. Cyril (1869). Pencho Slaveykov (1827–1895) linked the latter celebration with the movement for an independent Bulgarian church which he saw as a fulfillment of the covenants of the Slavic apostle⁵⁰. On the eve of the anniversary in 1869, the Bulgarian community in Thessaloniki voiced a proposal to build a temple monument dedicated to the holy brothers making it a national cause and a symbol of the Bulgarian national unity and the Slavic cultural reciprocity. On the pages of the *Nezavisimost* newspaper, Lyuben Karavelov (1834–1879) expressed his hopes that Thessaloniki would become the Bulgarian and Slavic Jerusalem. “A magnificent church must be built in Thessaloniki, which every Slav will be obliged to enter at least once in his life and worship; just like the Greeks go to Jerusalem to worship, the Turks go to Mecca, and the Catholics go to Rome.”⁵¹.

The division of the Bulgarian territory as decided by the Congress of Berlin in 1878, endowed the work of Cyril and Methodius with new symbolic meanings turning it into a

⁵⁰ Симеонова, Г. Годишнини, свързани с имената и делото на Кирил и Методий. – Исторически преглед, 42, 1986, кн.1. 31–44.

⁵¹ „Независимост“, бр. 35, 19 май, 1873 г. **Елдьров, С.** Кирило-методиевата символика и празничност сред българите в Македония (1878–1912 г.). – В: Гребенаров, А. et al. (съст.). Гласовете ви чувам. Личностите на гимназията и България. Доклади и съобщения от Национална научна конференция (Благоевград, 29–30 април 2010 г.). Благоевград, 2011, 15–25.

symbol of the fight for the Bulgarian national ideal and the unification of the lands populated by Bulgarians. Therefore, until 1944 many newspapers and magazines put the emphasis on the unifying function of the holiday when mentioning the day of the Thessalonian brothers. It was a holiday of the “entire Bulgarian tribe” uniting ca. 7 million Bulgarians scattered throughout the Kingdom of Bulgaria, Macedonia, Thrace, Dobrudja, Moravia and elsewhere, who shared a most important national trait – a common language, “which the two brothers taught us”⁵². The celebration of the 1000th anniversary of the death of Methodius in 1885 played a special role in the construction of the mythical canon for Cyril and Methodius. This date marked the institutionalisation of the holiday in Bulgaria and its new unifying function. The Bulgarian state had to defend its place at the center of the celebrations. The *Slavyanska Beseda Association*, along with the representatives of the teachers from Sofia and the Sofia School Board, were the first to come up with a proposal in which they were urging Bulgaria, as the center where the work of Cyril and Methodius was born and spread, to host the pan-Slavic Congress for the anniversary. In a short time, the National Assembly voted to grant BGN 180,000 for the celebrations and for a small church to be built in the former Bulgarian capital, where the baptism of Knyaz Boris might have happened. Funds were allocated for construction of libraries

⁵² See: Училищен преглед, 36, 1937, № 5–6, 650–651.

in the name of Cyril and Methodius and for two permanent scholarships in support of individuals pursuing higher religious education and a degree in Slavic philology, respectively. Numerous copies of the vitae of the two brothers were printed, and the Ministry of National Education brought the icon of SS. Cyril and Methodius, equal-to-the-apostles, in a number of schools⁵³. The Bulgarian Exarchate actively supported the celebrations by sending letters to insist on its peaceful organisation, to its representatives in Bulgaria, Eastern Rumelia and Macedonia. Exarch Joseph (1840-1915) wrote: "Our Holy Mother, the Orthodox Bulgarian Church, after its founder, our Lord Jesus Christ, owes everything" to this saint [St. Methodius – *D.N.*] and his brother St. Cyril⁵⁴.

2.2. *The narrative of Cyril and Methodius between the two world wars*

Unlike other Slavic nations, for Bulgarians Cyril and Methodius were still the most important figures functioning as unifiers of the nation. The end of the First World War (1918) not only did not solve, but deepened the territorial claims of the European (especially the Balkan) states. This, however, would only affirm the function and status of the holy brothers.

⁵³ For details, see: **Манафова, Р.** Култът към делото на равноапостолите св. св. Кирил и Методий и българите (1878–1885). – Македонски преглед, 21, 1994, кн. 2, 115–128.

⁵⁴ **Симеонова, Г.** Годишници, свързани с имената...

The process of "nationalisation" of Cyril and Methodius in the history of Bulgaria, however, follows the same model observed in the "appropriation" (recognition as national unifying figures) of St. Sava by the Serbs, Alexander Nevsky by the Russians, and John Nepomucene by the Czechs.

Three main motives were present in the narrative of Cyril and Methodius⁵⁵. The epochal significance of their work should prop up the national pride of the Bulgarians and raise their national spirit after the heavy losses during the war. The holy brothers were a symbol of modernity and defenders of the homeland against the foreign cultural influences and unifiers of all the Bulgarians left outside the national borders. Clement of Ochrid was awarded a special place to support the attempts of the Bulgarian state to win Macedonia back, and became a patron of the emigrant organisations from Macedonia⁵⁶.

On the eve of the 1000th anniversary of the death of St. Clement of Ochrid in 1916, in July 1913 the rector of the Sofia University Vassil Zlatarski (1866-1935) sent a letter to the president of the Bulgarian Academy of Sciences and to other important cultural institutions in which he emphasised that

⁵⁵ **Rohdewald, St.** Götter der Nationen..., 475–802; **Weber, C.** Auf der Suche nach der Nation: Erinnerungskultur in Bulgarien von 1878–1944 [Studien zur Geschichte, Kultur und Gesellschaft Südosteuropas. Bd. 2]. Berlin, 2006; **Желязкова, В.** За Кирил и Методий. „Несериозно“ (по материали от българския периодичен печат до 1944 г.). – *Palaeobulgarica*, 43, 2019, № 3, 123–148.

⁵⁶ **Елдъров, С.** Кирило-методиевата символика...

“as the Bulgarian national ideal is inextricably linked to the vast area of the Clement’s work”, a proper celebration of the forthcoming anniversary should be organised, and the university named after him would take the initiative to organise the celebrations as its duty”. Professor Zlatarski highlighted that the Russian Imperial Academy elected, in March, a commission to organise the celebration. Academies in the other Slavic countries were expected to conduct respective celebrations, but “among all the Slavs, the Bulgarians have the duty to commemorate St. Clement”, and each institution (the Ministry of Education, the Holy Synod, the Bulgarian Academy of Sciences, the School of Arts, the School of Music) had to make an effort to appoint a special commission. The coordinating body should be the so-called “team of Clement” (an organising committee) with representatives of each commission⁵⁷.

The motif of the recognition of Macedonia as the main area of work of St. Clement – a fact in favour of the Bulgaria’s claims on it – was found in archival documents – in letters, reports from the meetings and reports to the General Staff of the Bulgarian Army during the First World War (1914–1918)⁵⁸. The attitude among the local population was indicative. In a report by Anton P. Stoilov (1869–1828), an

⁵⁷ НА-БАН, ф. 1к, оп.2, а.е. 324, л. 24–25; Документи за историята на Българската академия на науките. Т. 3. 1911–1944. София, 1974, № 21, 32–33.

⁵⁸ Научна експедиция в Македония и Поморавието 1916. Съст. П. Петров. София, 1993.

ethnographer with the Second Army, there is a claim that the people of Ochrid firmly believed that St. Clement would punish the Serbs. They told him a story of a sign emerging in the summer on the eve of the feast of the saint (July 27). “A whirlwind picked up a sheaf from a Bulgarian field and carried it to a consecrated place in the upper Wallachian neighborhood only to place it on a pear tree, with the ears up. Old and young gathered to watch the miracle, and the Bulgarians whispered that the Serbian state would disappear and Bulgaria would triumph – St. Clement would punish Serbia for its atrocities. The Serbian gendarmes, in their anger, burned the sheaf.”⁵⁹.

The initiative of Vassil Zlatarski for the celebration of the anniversary of St. Clement of Ochrid in 1916, marked the beginning of the institutionalisation of the scholarly interest in Cyril and Methodius in Bulgaria. A special commission named *Klimentova* (the Clement Commission) was established with the Bulgarian Academy of Sciences, with the task to publish the sermons composed and translated by Clement of Ochrid, and the translated Pentecostarion, as well as the Greek text of his vita by Theophylact of Ochrid⁶⁰.

⁵⁹ Ibid., 298–300.

⁶⁰ Among the members of the Commission were Alexander Teodorov-Balan, Benyo Tsonev, Yordan Ivanov and Vassil Zlatarski. НА-БАН, ф. 1к, оп. 2, а.е. 747, л. 24–25; Документи за историята, № 20, 31–32. **Найденова, Д.** Едно неосъществено издание на пространното житие на Климент Охридски: Васил Н. Златарски и българската кирилometодиевистика. – *Bulgaria Medievalis*, 6, 2015, 255–276.

Due to the outbreak of the First World War (1914) and the joining of Bulgaria (1915), the Clement Commission failed to issue any of the planned publications despite the amount of collected materials. Later, at the Second Congress of Byzantine Studies, held in Sofia in 1934, Stoyan Romanski proposed an international commission to be organised at the Bulgarian Academy of Sciences, with the main task to prepare and publish a complete critical edition, covering all the manuscripts and all the sources on the life and work of Cyril and Methodius⁶¹ (which would be “of great importance to the entire Slavdom”). The Congress adopted his resolution, which was later approved by the Second International Congress of Slavists in Warsaw (1934). Scholars working on the topic of Cyril and Methodius and their work were elected as members of the Commission from all the Slavic countries: from Bulgaria, these were Alexander Teodorov-Balan (1859–1959), Yordan Ivanov (1872–1947), Yordan Trifonov (1864–1949), Mihail Popruzhenko (1866–1944) and Stoyan Romanski; from the Czech Republic – Miloš Weingart (1890–1939), Josef Weiss (1865–1959), František Dvorník (1893–1975), Josef Kurz (1901–1972); the Slovenian historian Milko Kos (1892–1972); the Russian Slavist Valeriy Alexandrovich Pogorelov (1872–1955); the Ukrainian scholars Ilarion Sventitsky (1876–1956) and Ivan Ohienko (1882–1972); the Polish

⁶¹ **Найденова, Д.** Проучвания по кирилометодиевистика в Българската академия на науките до 1945 г. – *Palaeobulgarica*, XXXIV (2010), 34, 2010, № 4, 3–17.

linguist Stanisław Słoński (1879–1959); and the Croatian linguist Stjepan Ivšić (1884–1962). Unfortunately, due to the outbreak of World War II, the Commission again failed to complete its work on publishing the main sources on the life and work of Cyril and Methodius.

The political situation during the Second World War gave the Bulgarians and the Slovaks a chance to advance their national ideal which opportunity, however, turned out to be short-lived. With the mediation of Germany, the Craiova Agreement, which was signed in September 1940, included a decision in which Romania had to return the lands of Southern Dobruja back to Bulgaria. In April the following year, without directly participating in the combats but as an ally, Bulgaria got the right to enter the territories of Yugoslavia, occupied by Italy and Germany, in order to assist with the temporary military administration. Thus, the celebration of May 24 in 1941, had to express the overwhelming national enthusiasm to be demonstrated in the materials in the press and radio broadcasts. “This year the feast of SS. Cyril and Methodius is celebrated along with a great historical event – the unification of the Bulgarian people, the accession of all the Bulgarian lands to the motherland. Thus, the feast gained a greater national significance by becoming a symbol of the indivisibility of the Bulgarian people and the Bulgarian land – from the Danube to the White Sea, from the Black Sea to the birthplace of the holy brothers and the

historical strongholds of Ochrid, the city of the founder of the Bulgarian literature St. Clement⁶².”

As an ally of the Third Reich in 1939, Slovakia gained independence. The new state, however, had to 'dig' for its historical roots to legitimise its new status. The president and the head of the Council of State, Father Dr. Jozef Tiso (1888–1947), a Roman Catholic priest, saw an opportunity to find the roots of the historical continuum of the young state in the Early Middle Ages. As part of this policy, several silver coins with the images of the founding fathers of the nation were issued: in memory of SS. Cyril and Methodius (1941) and of Knyaz Pribina (1944)⁶³.

3. THE DEED OF CYRIL AND METHODIUS AND THE SOCIALIST DISCOURSE

After the end of the Second World War (1945), with establishment of the communist regimes in Eastern Europe, the rationalisation of the work of Cyril and Methodius entered the matrix of the new socialist propaganda. The images of the Slavic teachers were so deeply ingrained in the collective memory and had played a mobilising role for so long that they had become an integral part of the national iden-

⁶² НА-БАН, ф. 1к, оп. 2, а.е. 699, 5–11; Училищен преглед, 40, 1941, № 5–6, 676–697.

⁶³ Йожвяк, В. Образите на светите братя Кирил и Методий – идеологизация на миналото, изразена в нумизматиката. – Изкуствоведски четения 2014 г. София, 2015, 184–199.

tity⁶⁴. This would explain why two saints, two people of the Church, so neglected and persecuted by the communists, were being extensively employed by the propaganda⁶⁵. In that timeframe, their and their students' literary work would reveal a continuity of the advance of history to highlight the democratic roots and reasons of their mission. The day of SS. Cyril and Methodius would become, more or less, secular and would be celebrated as a holiday of all the Slavs and the enlightenment.

This change in the sentiment towards the Cyrillo-Methodian tradition was best traced among Bulgarians. The idea that the work of Cyril and Methodius brought the revolution along with the education and culture which would further evolve into progress and democracy⁶⁶, would

⁶⁴ Маринов, Ч., А. Везенков. Комунизъм и национализъм на Балканите: брак по сметка или взаимно привличане? – В: Даскалов, Р., Мишкова, Д. (съст.). Преплетените истории на Балканите. Т. 2. Пренос на политически идеологии и институции. София, 2014, 482–566.

⁶⁵ The irony of this situation is evident in the commentary of Radio Free Europe (June 29, 1953) about the coincidence in the celebration of the day of SS. Cyril and Methodius and the proclamation of the Bulgarian Patriarchate (on May 10, 1953) in Bulgaria. Socialist propaganda has always put a special emphasis on the great role of the creators of the Slavic alphabet, who, however, were deprived of the right to call themselves "saints". Without a halo, they looked like revolutionaries or clones of the great leader – Georgi Dimitrov (1882–1949, prime minister of Bulgaria (27. 12. 1948–2. 07. 1949). Archive of Radio Free Europe: <http://catalog.osaarchivum.org/catalog/osa:241562dd-33ee-43d3-b002-ab9be66d719>.

⁶⁶ For the evaluations of the work of Cyril and Methodius in the jubilee collections dedicated to Cyril and Methodius, see: Джевиецка, Е. Юбилейно

replace the image of the Slavic apostles as the most important symbol of the Bulgarian nation in its strive for national unity. Between 1944 and 1989, its interpretation underwent a number of transformations in correspondence with the changes of the socialist regime which at first was focused on the task of imposing the Marxist understanding of history but later fell in line with the policy of promoting the national themes in history.

The new rhetoric around the celebration of the Day of the Slavic Apostles – May 24, was born during the war. In 1942, May 24, the Bulgarian Communist Party disseminated appeals⁶⁷ to support the struggle against the “German occupiers” in the name of the Slavic unity. The day of the holy brothers Cyril and Methodius was designated for celebration of the Slavic culture. “The day has a special power at a moment, when the Slavic people, their culture and freedom are in mortal danger. A gang of German bandits, assassins and fascist monkeys, led by the bloodiest beast, Hitler, declared themselves a “higher race” and decided to physically and spiritually conquer the Slavs, to make them fertiliser for their fields. Where the fascists set foot, the work of the holy brothers shall turn into dust and ashes...”⁶⁸. Bulgarian youth

и модерно. Кирило-методиевският разказ през социализма в България. София, 2020.

⁶⁷ **Бакалов, Д.** Демонстрацията на 24 май 1942 г. – Музеи и паметници на културата, 1962, кн. 2, 14–18.

⁶⁸ ЦДА, ф. 370к, оп. 2, а.е. 970, л. 3; ЦДА, ф. 370к, оп. 2, а.е. 970, л. 5.

and patriots “will go out on the great day of the Slavdom to show their support for the great fraternal Russia, its liberating Red Army, their will for cooperation and co-assistance with all the Slavic people and Balkan neighbors, their will to expel from Bulgaria the German dogs and their collaborators in the government of Tsar Bori [Boris III (1894–1943)]...”⁶⁹.

Although in the first two years of the next government (1944-1946), the day of Cyril and Methodius was still celebrated with the traditional school lectures, processions and religious service, with the advance of the communist regime⁷⁰ it became an entirely secular holiday. The marches and mass rallies were canceled for a period; with a 1948 ordinance-law, some school principals were fired on the grounds that the organised school initiatives were most often focused on Cyril and Methodius which was interpreted as a sign for the association of the schools with the church, the monarchy and the chauvinism⁷¹.

The new government(s) and the further adoption of the Soviet ideological totalitarian model brought a radical change into the research and educational paradigm. In the first years of the new socialist society and ideology, there was a dual attitude towards Cyril and Methodius. On the one

⁶⁹ ЦДА, ф. 370к, оп. 2, а.е. 970, л. 1.

⁷⁰ Връстник на века. Интервю на Любомила Соленкова с Мария Велева. – Исторически преглед, 2014, 70, кн. 1–2, 295–304.

⁷¹ **Чичовска, В.** Политиката срещу просветната традиция. София, 2011, 93–94.

hand, their work was still considered among the most significant contributions of Bulgarians to the European history and culture⁷² – there is hardly another moment of the Bulgarian Middle Ages to which more research and more studies and articles have been dedicated⁷³. On the other hand, however, the Cyrillo-Methodian studies were long discarded by the Bulgarian Academy of Sciences, as the main coordinator of the research in Bulgaria, in line with the policy of the Central Committee of the Bulgarian Communist Party⁷⁴. The proposal for a Cyrillo-Methodian Institute that was included in the draft for the reorganisation of the Historical and Philological Branch of the Bulgarian Academy of Sciences from July 1945, was rejected⁷⁵ as the establishment of such

⁷² Sygkelos, Y. *Nationalism from the Left: The Bulgarian Communist Party during the Second World War and the Early Post-war Years*. Leiden-Boston, 2001, 189–191.

⁷³ For details, see: **Найденова, Д.** Кирило-Методиевото дело и създаването на историческа памет в социалистическа България. – In: Николова, Св., P. Zhenuch. (ed.). *Jazyk a kultúra v slovanských súvislostiach Kliment Ochridský a jeho prínos pre slovanskú a európsku kultúru (k 1100. výročiu jeho smrti)*. Bratislava–Sofia, 2017, 137–156.

⁷⁴ **Живкова, Н.** Краят на автономията на Българската академия на науките (1944–1949). – В: Калинова, Е., Груев, М., Зидарова, Л. (Състав.) *Преломни времена. Юбилеен сборник в чест на 65-годишнината на професор Любомир Огнянов*. София, 2006, 414–428. **Еленков, И.** Историческата наука в България през епохата на комунизма: Институционална организация и функции. – В: Знеполски, И. (Ред.). *История на Народна република България. Режимът и обществото*. София, 2009, 617–645.

⁷⁵ НА-БАН, ф. 1к, оп.2, а.е. 764а, л. 90; **Найденова, Д.** Проучвания по кирилometодиевистика...

an institution might go contrary to the pan-Slavic solidarity. “Year after year in the recent history of Bulgaria, said Valko Chervenkov (the prime minister of Bulgaria between 1950 and 1956) in his report, the work and memory of the brothers Cyril and Methodius were grossly exploited despite and against the obvious historical facts, for the criminal purposes of the foreign and internal policy of the great-Bulgarian chauvinists... (the two brothers) were considered if not the ancestors but the main apostles of the Great Bulgaria by the convinced Bulgarian nationalists who understood the brothers’ mission as supporting the Bulgarian people at the expense of all other Slavs [according to them, the two brothers have created] the Slavic alphabet probably encouraged by this same idea – to advance the idea of the Bulgarian supremacy over other Slavic people.”⁷⁶. Soviet scholars had their own interpretations and intentions, though. For a long time, official Soviet historiography avoided mentioning that the Russians had adopted the Cyrillic alphabet from Bulgaria⁷⁷. In the *History of Bulgaria* prepared by the Institute of Slavic Studies at the Soviet Academy of Sciences, the work of Cyril and Methodius was mentioned briefly with an emphasis on the fact that the Russians had a written language

⁷⁶ **Червенков, В.** За науката, изкуството и културата. София, 1953, с. 80.

⁷⁷ **Даскалов, Р.** Българската национална идентичност: начин на изграждане. – В: Даскалов, Р. *Между Изтока и Запада. Български културни дилеми*. София, 1998, 65–115.

before Cyril and Methodius⁷⁸, and without a word on the epochal significance of their work. This did not go unnoticed by the Bulgarian scholars during the discussion of the book in Sofia. They were quite annoyed that the work of Cyril and Methodius had not been appreciated and the contribution of the Bulgarian people to the Slavic culture in the 9th and 10th centuries was not emphasised strongly enough⁷⁹.

The 1960s witnessed the beginning of a gradual loosening in the cultural policy of the socialist Bulgaria. Motivated by purely economic interests but also encouraged by the anti-Bulgarian propaganda of Yugoslavia, the leadership of the Bulgarian Communist Party decided to focus more on the research into Bulgarian language, literature, history and culture and drafted a detailed support program. The Bulgarian Communist Party backed the patriotic education with a focus on the national, hitherto concealed in the name of internationalism⁸⁰.

⁷⁸ История Болгарии. Т. 1. Москва, 1954, с. 98.

⁷⁹ НА-БАН, ф. 88, оп.1, а.е. 70. **Найденова, Д.** Кирило-Методиевото дело и създаването на историческа памет...

⁸⁰ **Verdery, K.** National Ideology under Socialism: Identity and Cultural Politics in Ceausescu's Romania (Society and Culture in East-Central Europe). Berkeley–Los Angeles–London, 1991; **Маринов, Ч.** От „интернационализъм“ към национализъм. Комунистическият режим, македонският въпрос и политиката към етническите и религиозните общности. – В: Знеполски, И. (ред.): История на Народна република ..., 478–532; **Калинова, Е.** Предпоставки и последици на културната политики на Людмила Живкова. – В: Международни отношения, 41, 2012, бр. 6, 61–70.

The new party program envisaged greater support for the study of the life and work of Cyril and Methodius. One of the research topics proposed by the Institute of History in 1963 was titled “Cyril and Methodius and the national significance of their work” with the aim to promote the study of the history of Bulgaria abroad⁸¹. Several jubilee celebrations were held to highlight the significance of the Cyrillo-Methodian heritage and to provoke scholarly interest⁸². The celebration of the 1100th anniversary of the creation of the Slavic letters was an occasion to submit a proposal for restoring the Cyrillo-Methodian Commission at the Bulgarian Academy of Sciences which would consist of historians, linguists and literary critics, with the task to publish the earliest Bulgarian written monuments such as Codex Zographensis, Codez Sabbae, etc. This task was defined as “our scientific and patriotic duty”⁸³.

The cultural propaganda as a factor in defending the place of Bulgaria on the international stage, reached its peak in the ideas of Lyudmila Zhivkova (1942–1981) which encouraged the individual to strive for self-improvement

⁸¹ НА-БАН, ф. 88, оп. 2, а.е. 29а, л. 3–5.

⁸² **Джевицка, Е.** Юбилейното и модерното....

⁸³ НА-БАН, ф. 1, оп. 20, а.е. 9, л. 69. In 1980 the Cyril and Methodius Research Center was established at the Presidium of the Bulgarian Academy of Sciences. See: Вж. **Николова, С.** Кирило-методиевски научен център. – В: Кирило-методиевска енциклопедия. Т. 2. София, 316–318; **Иванова, М.** Кратка хроника на кирилometодиевистиката в България. – In: *Bulgaria tradycyjna i nowoczesna. Poznań*, 2015, 43–51.

through learning about ancient cultures and the world's greatest cultural achievements. These ideas were reflected in the grand celebrations for the 1300th anniversary of the Bulgarian state⁸⁴, with a side event being a program titled "Constantine-Cyril the Philosopher". The party propaganda revived the long-forbidden motif of Cyril and Methodius as baptisers of the Bulgarians⁸⁵. Thus, the handbook of instructions for the classes in primary and secondary school, dedicated to the 1300th anniversary of the Bulgarian state, recommended the main focus to be put on the fact that Cyril and Methodius had a Bulgarian family, both spiritually and through blood relation. Bulgaria was the center of the Slavic culture, and the Old Bulgarian literary language was the basis of the other Slavic languages. Relying on the Thessaloniki

⁸⁴ **Живкова, Л.** Единство между минало, настояще и бъдеще. – Исторически преглед, 35, 1979, кн. 1, 3–8; **Еленков, И.** „Хуманно-класовият втори златен век“. 1300-годишнината от основаването на българската държава и историзиране на официалната култура в юбилейната действителност (1976–1981 г.). – Критика и хуманизъм, 23, 2007, кн. 1, 33–62.

⁸⁵ In the following years, the hypothesis about the Bulgarian origin of Cyril and Methodius was gradually losing its significance and went through reasoned criticism. Scholars drew attention to the nature of the Byzantine Empire, where the concept of ethnicity, if such a term can be used for the Middle Ages, had no special role. **Тъпкова-Заимова, В.** „Византизизмът“ и делото на Кирил и Методий. – В: Георгиев, Е. (ред.) Константин-Кирил Философ: Материали от научната конференция по случай 1150-год. от рождението му. В. Търново, 10–11.XI.1977 г. и Рим 12–13.XII.1977 г. = Constantin-Cyrille Philosophe: Rapports et interventions des conf. sci. tenues a l'occasion du 1150e anniversaire de sa naissance a V. Tirnovo, 10–11.XI.1977, et Rome, 12–13.XII.1977. София, 1981, 152–158; **Божилков, И.** Размишления върху културата на средновековна България. – История, 2, 1993, бр. 2, 1–11.

Legend and the Short Vita of Cyril, one of the authors of the manual wrote: "It is clear that before the two brothers left for Moravia, they had first worked in southwestern Bulgaria on the river of Bregalnitsa!" A literary school of Bregalinitza was also mentioned⁸⁶ – a hypothesis long denied by historians as unprovable.

4. SS. CYRIL AND METHODIUS AS PATRONS OF EUROPE

The fall of the communist regimes in Eastern Europe in 1989 would again change the direction of the research into the work of Cyril and Methodius. On the one hand, especially in the first years after 1989, the topic was neglected, in one way or another, because it was considered part of the legacy of socialism⁸⁷. This was to be expected – the political change

⁸⁶ **Димков, Н.** Книжовни средища през Първата и Втората българска държава. – В: Цанков, А., Чолов, П. (съст.). Хилядолетното име България. Методически сборник посветен на 1300-годишнината от създаването на българската държава. София, 1978, 72–82.

⁸⁷ After 1989, as part of the traditional socialist totalitarian festivity, the marches and rallies on the day of the Slavic alphabet – May 24 – were canceled. The public sentiment towards it is well illustrated in the memoirs of the historian Acad. Ilcho Dimitrov. As the minister of Education in the government of Zhan Videnov, with the mandate of the Bulgarian Socialist Party (January 1995 – February 1996), at one of the first meetings of the ministry Acad, Dimitrov proposed the mass rallies on May 24 to be resumed and the proposal was accepted. The initiative was not well received because of its association with the socialist celebrations and provoked political controversy, even ridicule. As Acad, Dimitrov mentions: "This day had been associated with the mass rallies in front of the mausoleum of Georgi Dimitrov. Most newspapers informed about our decision with indifference or sarcasm, fearing that if they adopt it, accusations of

delegitimised the old regime, the old social order and its official memory. Thus, the new memory was primarily reflected in the change of the direction of evaluation⁸⁸. On the other hand, the work of Cyril and Methodius remains among the favourite symbols of the Bulgarian national identity and pride (as demonstrated by a project of the New Bulgarian University from 2009–2010)⁸⁹.

The “democratic revolutions” would reawaken the legitimising functions of the Cyrillo-Methodian tradition⁹⁰. After years of neglect, Russia reanalysed them as a symbol of Orthodoxy and pan-Slavdom. The new states of Northern Macedonia and Slovakia began the search for their historical roots in the work of Cyril and Methodius. This is especially true for the latter – the names of the Thessaloniki brothers are inscribed in the Slovak constitution, and Nitra, the alleged episcopal center of Methodius, became the center of institutionalised celebrations on the day of the saint, July 5.

totalitarian sympathies may follow...”. **Димитров, И.** Всичко тече. Спомени. София, 2000, 632–633.

⁸⁸ Вж. напр. **Марчева, И.** Публикуваните спомени като извор за паметта на българите за социализма. – В: Лулева, А. (ред.). Българският 20 век. Колективна памет и национална идентичност. София, 2013, 70–80.

⁸⁹ **Ivanova, E., E. Kelbecheva.** Consensuses of Bulgarian Historical Memory. – Балканистичен форум, 2011, 3, 203–221.

⁹⁰ Various analyses of the Cyrillo-Methodian festivity in the present can be found in: Празникът на Кирил и Методий. Пространства на духа. Съст. Анастасова, Е., Г. Лозанова, С. Станоев. Т. 1–2. София, 2015.

There are the three-day Pribina Festival, the Nitra Day and the celebrations of the work of Cyril and Methodius⁹¹.

However, the motif of the unifying function of the work of Cyril and Methodius still dominated the narrative. In the apostolic letter known as *For Unparalleled Dignity (Egregiae Virtutis)* of December 30, 1980, which legitimised the idea, Pope John Paul II (1978–2005), a Slav by birth, declared the holy brothers Cyril and Methodius co-patrons of Europe, along with Benedict of Nursia. The encyclical of John Paul II was just the next episode in a long tradition. After 1870, when the Bishop of Rome lost his secular authority and Rome became part of the Italian state, the Vatican Curia sought to defend the position of the Roman Catholic Church by uniting all Christian churches under its auspices. The strive for rapprochement was directed at the Orthodox Church, whose union with Roman Catholicism largely depends on the religious unity of the Slavs. The ecumenical ideas of the Pope and the Slavic Christianity coincided in the old Cyrillo-Methodian tradition which was interpreted as a symbol of the integration of Slavdom into the European civilisation, while Cyril and Methodius were seen as symbols of

⁹¹ **Hetényi, M., P. Ivanič.** Cyrilo-Methodské slávnosti v Nitre a ich význam pre nitriansky región po roku 1989. – В: Кирило-методиевското културно наследство и националната идентичност (= Кирило-Методиевски студии. Т. 20). София, 2011, 307–315.

the ecumenical unity⁹². This was the main idea of the first encyclical for the two Slavic apostles – *Grande munus*, in which Pope Leo XIII, as mentioned above, proclaimed the Slavic first teachers “apostles of ecumenical unity” and introduced their feast into the calendar of the Roman Catholic Church⁹³. However, John Paul II was the one who undoubtedly and most consistently put the focus on the importance of the work of Cyril and Methodius as a bridge between the European East and the European West, as a symbol of the spiritual unity of European civilisation. His messages are particularly relevant in a united Europe of today.

5. CYRIL AND METHODIUS IMAGERY – “DEPOSITORY OF CULTURE”

Cyril and Methodius were integral players of the cultural memory and national identity of the Slavic people. In the theories of A. Asman⁹⁴ and P. Nora⁹⁵, they can be analysed

⁹² **Barlieva, S.** Saints Cyril and Methodius in the Papal Letters of the Modern Age: from *Grande munus* to *Orientalis lumen*. – Старобългарска литература, 57–58, 2018, 85–95.

⁹³ **Елџров, С.** Потиснатата памет за славянската идентичност на хърватите: Празникът на Кирил и Методий в Хърватия. – Балканистичен форум, 2009, № 1–3, 158–177.

⁹⁴ **Assmann, A.** Construction de la mémoire nationale. Une brève histoire de l'idée allemande de Bildung. Paris, 1994.

⁹⁵ Les Lieux de mémoire. P. Nora (ed.). Vol. 1–3. Paris, 1997.

as an important “site of memory” (*lieu de mémoire*)⁹⁶. This concept should be understood both as a spatial designatory and as a figure, an event from the past, along with the associated cultural products that are the key to the national identity. In this context, the image is a special “depository of culture” which carries the memory; it is a “metaphor of the memory”. This is the function performed by the cultural artifacts dedicated to Cyril and Methodius – all the monuments, flags, medals, orders and badges. They are signs of the cultural policy of the state and a part of the process of institutionalisation (canonisation) of the memory/cultural canon. Artifacts in this album are witnesses of this process. They feature the key motives in the interpretation of the work of Cyril and Methodius in the state-of-affairs in the specific moments in the past and in the present. Expectedly, the first monuments dedicated to Cyril and Methodius were erected on the territory of the Habsburg Empire. In Russia, the Thessaloniki brothers first emerged in scenes from a monument in Novgorod which was dedicated to the 1000th anniversary of the Russian state. Almost a century followed, in which the interest in the work of Cyril and Methodius was very low, only for a real “boom” of their monuments to emerge after 1989.

⁹⁶ **Rohdewald, St.** Götter der Nationen...; **Джевиецка, Е.** Юбилейното и модерното...

Jubilee celebrations play a significant role in reanalysis of the cultural heritage and in the construction of collective memory. They serve as ideological “directions” of history which transform it into a contemporary political spectacle. They are the site of political claims and are used as instruments for creating and affirming national identity⁹⁷. Thus, the celebration of the 1000th anniversary of the death of St. Cyril became the occasion on which orders, medallions and even tokens with the image of Cyril and Methodius were first introduced⁹⁸. Later, over the years, jubilee celebrations dedicated to various moments in the life and work of the Thessaloniki brothers were the occasion for issuance of coins, stamps and medals in various Slavic countries. Of particular interest is the first coin issue in memory of SS. Cyril and Methodius in 1941 whose purpose was to legitimise the independent Slovak state. It was designed by the Slovak sculptor František Štefunka (1903–1974). 2,500 copies were issued and stayed in circulation until 1947⁹⁹.

⁹⁷ **Димитров, Е.** Памет, юбилей, канон. Увод в социологията на българската литература. София, 2012.

⁹⁸ **Симеонова, Г.** Веществени извори за култа към равноапостолите Кирил и Методий в Европа. – В: Симеонова, Г. Проблеми на Кирило..., Кн. 2, 333–380.

⁹⁹ **Йожвяк, В.** Образите на светите братя...

In Bulgaria¹⁰⁰, the institutionalisation of the Cyril-lo-Methodian tradition as a planned and purposeful state policy began with the celebration of the 1000th anniversary of the death of Methodius in 1885¹⁰¹. 200,000 coins with a value of 5 Bulgarian leva, with the image of Cyril and Methodius were issued. The construction of a monument of Cyril and Methodius with support from the Bulgarian state has a long history¹⁰² starting with the celebration of the 1000th anniversary of the death of Cyril in 1869, when the Bulgarian community in Thessaloniki voiced the idea of building a temple monument dedicated to the holy brothers in the city. Over the years, the Bulgarian Exarchate had been actively involved in the initiative. Later, the idea to build a sculptural monument dedicated to Cyril and Methodius was officially adopted in 1884 for the celebration of the 1000th anniversary of the death of Methodius. Notably, on April 6, the day of the saint, the Ministry of National Education ordered every Bulgarian school to plant in a certain place a

¹⁰⁰ **Марева, Т.** Култът към св. равноапостоли Кирил и Методий в българската фалеристика, нумизматика, вексилология и филателия (към проблематиката за модерните веществени знаци на култа към св. равноапостоли Кирил и Методий). – В: Празникът на Кирил и Методий... Т. 2. София, 2015, 304–326.

¹⁰¹ **Манафова, Р.** Култът към делото ...

¹⁰² For details, see: **Симеонова, Г.** Българските паметници на Кирил и Методий. – Исторически преглед, 47, 1991, № 10, 87–94.

“Methodian” tree which would grow to remind the youth of the Cyrillo-Methodian heritage¹⁰³. In 1926, a special committee was summoned for the erection of a monument dedicated to the Thessaloniki teachers. In a letter of May 16, 1929, the Ministry of National Education instructed the students to help with raising the funds by selling paper flags, cards and badges with images of the two brothers. The committee for the erection of a monument commissioned a special medallion with the images of Cyril and Methodius for the women. Until 1945, special medallions were distributed to donors¹⁰⁴. In 1966, a competition was again announced for the creation of a monument dedicated to the two brothers. In 1975, the monument of the sculptor Vladimir Ginovski and the architect Ivan Ivanchev was opened in front of the SS. Cyril and Methodius National Library in Sofia. A copy was later erected in 1979 in the park of the Wittgenstein House in Vienna, as well as in Veliko Tarnovo.

The depiction of the Slavic apostles on some of the most significant Bulgarian battle flags, among which the Samarra flag (1876), is an initiative specific for the Bulgarian state which has an important role in the cultural tradition and policy. The images of Cyril and Methodius are also found on two of the flags (including the main one) of the Macedonian-Adrianopolitan Volunteer Corps (1912–1913). The

¹⁰³ Теодоров-Балан, А. Книга за мене си. София, 1988, с. 93.

¹⁰⁴ Симеонова, Г. Веществени извори за култа...

words of Zlatka Atanasova Dumbalova-Dudova from the village of Suhovo, Thessaloniki, who sewed the flag of the 3rd Thessalonian company of the Macedonian-Adrianopolitan Volunteer Corps, are indicative of the interpretation of the Slavic teachers as symbols of the national unity. In her memoirs, she wrote: “They gave me cloth and a thread to sew the flag of the Thessalonian company. I was not given precise instructions, but since Thessaloniki was the birthplace of the two brothers, I understandably had to embroider their images.”¹⁰⁵. Despite the lack of a special image of Cyril and Methodius, here we must add the flag of the Tarnovo seminarians, sewn especially for the celebration of the 1000th anniversary of the death of Methodius. Under this flag the seminarians from Tarnovo and Gabrovo joined the Serbo-Bulgarian War (1885)¹⁰⁶.

The images of Cyril and Methodius are engraved on the highest award in the Kingdom of Bulgaria – the Order of SS. Cyril and Methodius, equal-to-the-apostles, established on 18/31 May 1909 by Tsar Ferdinand on the occasion of the declaration of the independence of Bulgaria¹⁰⁷. A good exam-

¹⁰⁵ Кръстева, Е. Бойни знамена с изображения на светци. – Известия на националния военноисторически музей, 11, 1996, 143–150.

¹⁰⁶ Пенкова, С., Д. Цанкова-Ганчева (съст.). Българските бойни знамена. За честта и славата на България. София, 2009, с. 183.

¹⁰⁷ Радев, В. Кирило-методиевите наградни отличия в музейната експозиция. – В: Известия на националния исторически музей. Т. 7. София, 1988, 226–243; Григоров, Хар. Г. Политическа символика, изразена чрез име и образ (Светците Кирил и Методий и св. Александър Невски). – В:

ple of the underestimation of the “national” in the Cyrillo-Methodian symbolism after 1945 is the change in its status – it is seventh in the ranking of the Bulgarian badges of honour¹⁰⁸.

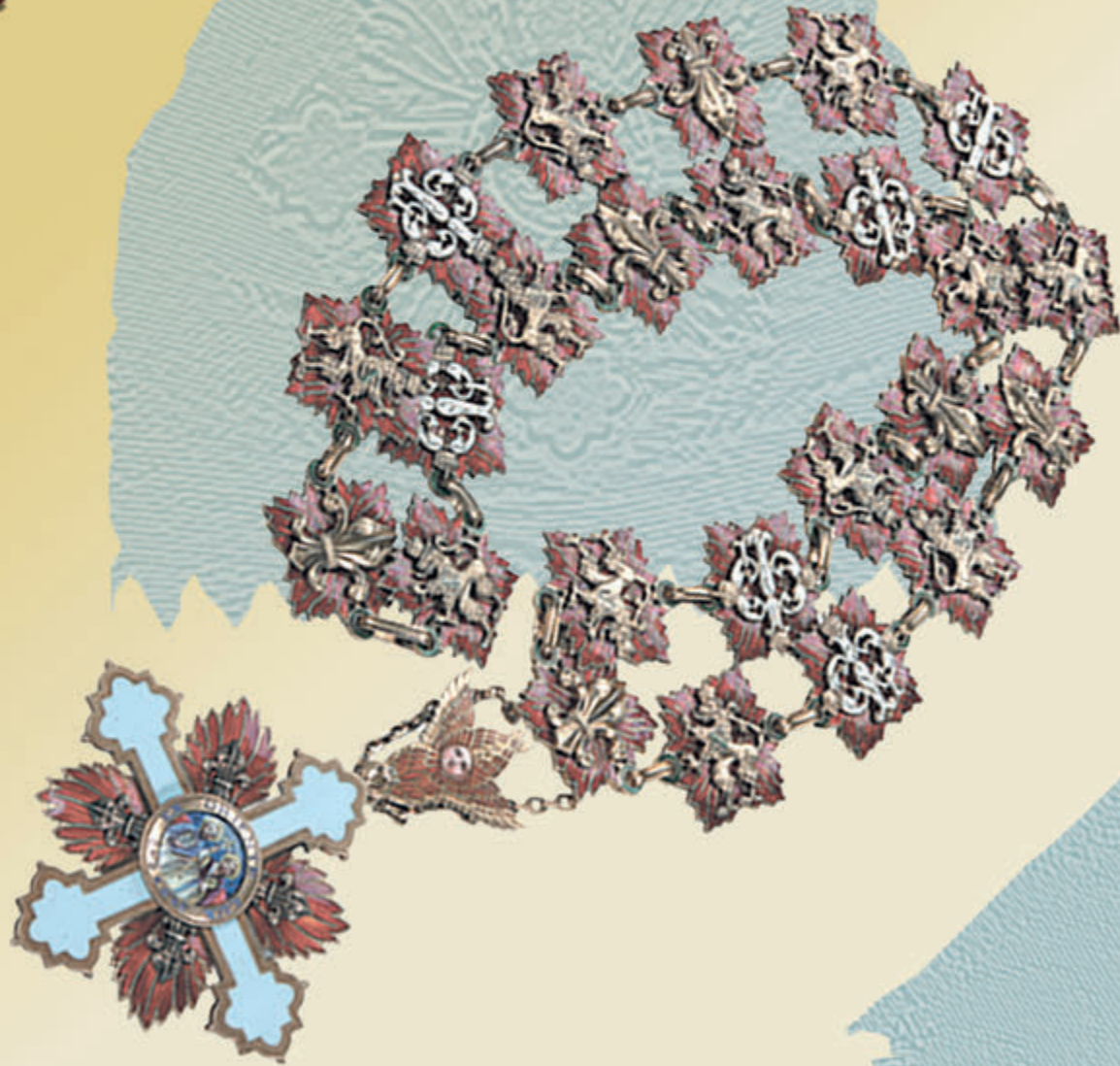
Today, in a united Europe, Cyril and Methodius are an important symbol of the unity of Europe. A good example is the joint issue of stamps of Bulgaria, Slovakia, the Czech Republic and the Vatican on the occasion of the 1150th anniversary of the arrival of SS. Cyril and Methodius to Great Moravia.

Desislava Naydenova
(English translation Tsvetana Dimitrova)

Анастасова, Е., Лозанова, Г., Станоев, С. Празникът на Кирил и Методий...
Т. 2, 326–349.

¹⁰⁸ Радев, В. Кирило-методиевите наградни...

ОРДЕНИ, МЕДАЛИ, ЗНАЧКИ
ORDERS, MEDALS, BADGES

Най-старите възпоменателни медали, свързани с култа към Кирил и Методий, се появяват през втората половина на XIX в. в Австро-Унгария. Оттогава до днес в редица европейски страни са изсечени десетки ордени, знаци, медали, значки и др. с образите на славянските просветители – ярко свидетелство за почитта към тяхното дело.

Сред многобройните образци на фалеристиката безспорен интерес представлява орденът „Св. равноапостоли Кирил и Методий“ – най-високото отличие в Царство България и династичен орден на българските царе. С неговото учредяване през 1909 г. цар Фердинанд иска да ознаменува и увековечи обявяването на независимостта на България на 22 септември 1908 г.

Това е единствената награда, която е била учредена и приета от Народното събрание под формата на особен закон. Според статута на ордена наградените с него могат да бъдат само най-заслужилите държавници (също генерали и висши духовници), които вече са били декорирани с най-високите степени на останалите български ордени; или чужденци – владетели и престолонаследници (християни), държавни глави и други от този ранг, с изключителни заслуги към Царството и човечеството като цяло.

Аналогично на своя първообраз – Ордена Свети дух, организацията на българската най-висша награда наподобява тази на средновековен рицарски орден. Орденът има само една степен – кавалер, а царят е Велик магистър и единствен носител на Голямото огърлие. По статут броят на живите български кавалери на ордена не може да надхвърля 15 души. Всъщност освен цар Фердинанд (1861–1948) носители на ордена са още шестима българи – Екзарх Йосиф (1840–1915), митрополит Симеон (1840–1937), Иван Е. Гешов (1849–1924), Васил Радославов (1854–1929), генерал Даниил Николаев (1852–1942), цар Борис III (1894–1943) и Иван Вазов (1850–1921), получил ордена в деня на 70-годишния си юбилей лично от цар Борис III. Голямото отличие е дадено и на 52-ма чужди владетели, сред които са руският император Николай II (1868–1918), германският кайзер Вилхелм II (1859–1941), австроунгарският император Франц Йосиф (1830–1916), английският крал Джордж VI (1895–1952), италианският крал Виктор Емануил III (1869–1947), югославският крал Александър I (1888–1934), полският президент Игнаци Мойчицки (1867–1946) и др.

Орденът е изработен във Виена от известния австрийски хералдик Хайер фон Розенфелд. Състои се от кръст и звезда. На аверса, между рамената на кръста, има стилизирани пламъци от червен емайл и върху тях четири бурбонски златни лилии. В медальона на ордена са изобразени фигурите на Кирил и Методий, а в позлатения пръстен около него е изписан девизът

Ex Oriente Lux (Светлината идва от Изток). На реверса на медальона от червен емайл е поставен златният вензел на учредителя на ордена, а в пръстена около него със сини букви е изписана датата на учредяването. Звездата на ордена представлява сребърен малтийски кръст с ангел-серафим по средата и с топчета по върховете, червени пламъци между рамената и сребърни бурбонски лилии. В средата е монтиран образ на ангел-серафим от червен емайл. Орденът се носи на лента с портокалов цвят през лявото рамо.

Голямото огърлие е най-високият клас на ордена. Състои се от 28 стилизирани пламъка с нанесени върху тях вензелът на учредителя на ордена, бурбонската лилия и българският лъв, държащ в лапите си саксонски щит. Свързано е с помощта на верижка с ангел-серафим. Малкото огърлие е по-малка метална верижка, съставена от 26 овални елемента, емайлирани в червено и изобразяващи в последователен ред български златен лъв и златна бурбонска лилия.

Орденът „Св. св. равноапостоли Кирил и Методий“ е в сила до 1946 г., когато наградната система на Царство България е отменена. Негов приемник в годините на социализма е орденът „Кирил и Методий“ в три степени. Изображенията на славянските просветители върху ордена са в съответствие с художествения стил на епохата, поради което те стават образци за плакати и други материали. С ордена в навечерието на 24 май са удостоявани дейци на науката, просветата и културата с „големи заслуги за възпитанието на българския народ“.

В съвременната наградна система на България също има отличие „Св. св. Кирил и Методий“ – второ по старшинство след орден „Стара планина“. Учредено е през 2002 г. и се връчва от президента на български и чужди граждани със значими заслуги в областта на културата, изкуството, образованието и науката. Орденът има следните степени: огърлие; първа степен – златен с оранжева лента, и втора степен – сребърен с оранжева лента. Огърлието представлява златен кръст, покрит с емайл, а медальонът в средата на кръста е с изображение на Кирил и Методий и надпис *Св. св. Кирил и Методий*. На обратната страна върху медальона е българският национален трибагренник и надпис *Република България*, пламъци между рамената на кръста. То се носи на шията и е съставено от 53 елипсовидни медальона, покрити с червен емайл. Върху тях е изобразен изправен български лъв в златист цвят. Към знака на ордена има звезда и миниатюра, които се носят на гърдите. Звездата на ордена с огърлие представлява златен кръст, покрит с емайл и медальон с Кирил и Методий и надпис *Св. св. Кирил и Методий*.

The oldest commemorative medals associated with the cult of Cyril and Methodius appeared in the second half of the nineteenth century in Austria-Hungary. Since then, dozens of orders, signs, medals, badges, etc. with the images of the Slavic educators have been carved in a number of European countries – a vivid testimony to the respect for their work.

Among the numerous examples of faleristics, the Order of Saints Cyril and Methodius – the highest award in the Kingdom of Bulgaria and a dynastic order of the Bulgarian kings is of undeniable interest. With its establishment in 1909, King Ferdinand wanted to mark and perpetuate the declaration of the Independence of Bulgaria on September 22, 1908.

This is the only Bulgarian order to have been legislated and passed by the national Parliament in the form of a law. According to its statute, the order can only be awarded to the most senior statesmen (generals, senior clergymen etc.) who have already been decorated with the highest classes of the other Bulgarian orders for their merits and faithfulness; or to foreign nationals – Christian sovereigns and members of their family, heads of state and alike with great merits to the Kingdom of Bulgaria or mankind in general.

Similarly to the Order of the Holy Ghost, which has been used as a model when designing the Bulgarian award, the regulations of the Order of Saints Cyril and Methodius resemble the ones of a medieval order. The Order has only one degree – Knight, and the king is a Grand Master and the only bearer of the Grand Necklace. By statute, the number of living Bulgarian knights of the order may not exceed 15 people. In fact, in addition to Tsar Ferdinand (1861–1948), the bearers of the order are six other Bulgarians – Exarch Joseph (1840–1915), Metropolitan Simeon (1840–1937), Ivan E. Geshov (1849–1924), Vasil Radoslavov (1854–1929), General Daniil Nikolaev (1852–1942), Tsar Boris III (1894–1943) and Ivan Vazov (1850–1921), who received the order on the day of his 70th birthday personally from Tsar Boris III. The great honours were also given to 52 foreign rulers, including the Russian Emperor Nicholas II (1868–1918), the German Kaiser Wilhelm II (1868–1918), the Austro-Hungarian Emperor Franz Joseph (1830–1916), the English King George VI (1895–1952), the Italian King Victor Emmanuel III (1869–1947), the Yugoslav King Alexander I (1888–1934), the Polish President Ignacy Mościcki (1867–1946), etc.

The order was made in Vienna by the famous Austrian herald Hayer von Rosenfeld. It consists of a cross and a star. On the obverse, between the shoulders of the cross, there are stylized flames of red enamel and on them four bourbon golden lilies. The medallion of the order depicts the figures of Cyril and Methodius, and in the gilded ring around it is written the motto

Ex Oriente Lux (*The light comes from east*). On the reverse of the medallion of red enamel is placed the golden monogram of the founder of the order, and in the ring around it is written in blue letters the date of incorporation. The star of the order is a silver Maltese cross with a seraphim angel in the middle and balls on the tops, red flames between the shoulders and silver bourbon lilies. An image of a red enamel seraphim angel is mounted in the middle. The order is worn on an orange ribbon over the left shoulder.

The Grand necklace is the highest grade of the order. It consists of 28 stylized flames with the monogram of the founder of the order, the bourbon lily and the Bulgarian lion holding a Saxon shield in its paws. It is connected by a chain with angel-seraphim. The small necklace is a smaller metal chain, composed of 26 oval elements, enameled in red and depicting in succession a Bulgarian golden lion and a golden bourbon lily.

The Order of Saints Cyril and Methodius was in force until 1946, when the reward system of the Kingdom of Bulgaria was abolished. Its successor in the years of socialism was the Order of Cyril and Methodius in three degrees. The images of the Slavic educators on the order are in accordance with the artistic style of the era, which is why they became models for posters and other materials. On the eve of May 24, the Order was awarded to figures of science, education and culture with “great merits for the education of the Bulgarian people”.

In the modern award system of Bulgaria there is also an award of Saints Cyril and Methodius – second in seniority after the Stara Planina Order. It was established in 2002 and is presented by the President to Bulgarian and foreign citizens with significant merits in the field of culture, art, education and science. The order has the following degrees: necklace; first degree – gold with orange ribbon and second degree – silver with orange ribbon. The necklace is a golden cross covered with enamel, and the medallion in the middle of the cross has an image of Cyril and Methodius and the inscription *Saints Cyril and Methodius*. On the reverse side of the medallion is the Bulgarian national tricolor and the inscription *Republic of Bulgaria*, flames between the shoulders of the cross. It is worn around the neck and consists of 53 elliptical medallions covered with red enamel. On them is depicted an upright Bulgarian lion in golden color. To the sign of the order there is a star and a miniature, which are worn on the chest. The star of the order with a necklace is a golden cross covered with enamel and a medallion in the middle of the cross with an image of Cyril and Methodius and the inscription *Saints Cyril and Methodius*.

България Bulgaria

Орден
„Св. равноапостоли
Кирил и Методий“.

1909 г.

Автор: Хайер фон
Розенфелд

Надписи: Аверс:
Ex Oriente Lux
(*Светлината идва
от Изток*).

Реверс:
XVIII MAJUS MDCCCXCIX
(*18 май 1909*)

1. Голямо огърлие
2. Малко огърлие

Order of Sts. Cyril and
Methodius. 1909

Author: Hayer von
Rosenfeld

Inscriptions: Obverse:
Ex Oriente Lux
(*The light comes from the
East*).

Reverse:
XVIII MAJUS MDCCCXCIX
(*May 18, 1909*)

1. Grand necklace
2. Necklace

3.

Орден
„Св. равноапостоли
Кирил и Методий“.
1909 г.
Надписи: Аверс:
Ex Oriente Lux
(Светлината идва
от Изток).
Реверс:
XVIII MAJUS MDCCCCIX
(18 май 1909)
3. Велик кръст и звезда

Order of Sts. Cyril
and Methodius. 1909
Inscriptions: Obverse:
Ex Oriente Lux
(The light comes from the
East).
Reverse:
XVIII MAJUS MDCCCCIX
(May 18, 1909)
3. Grand cross set – badge
and star

Орден
„Кирил и Методий“
в три степени. 1950 г.
Автори: Петър Дойчинов,
Оник Одабашян

Order
“Cyril and Methodius”
in three classes. 1950
Authors: Petar Doychinov,
Onik Odabashyan

Орден
„Св. Кирил и Методий“.
2003 г.
Автори:
Христо Харалампиев,
Тодор Варджиев,
Иван Тодоров

Order
“Sts. Cyril and Methodius”
2003
Authors:
Hristo Haralampiev,
Todor Vardzhiev,
Ivan Todorov

Орден „Св. Кирил и
Методий“
на Католическата църква
в България. 1906 г.

Order "Sts. Cyril and
Methodius" of the Catholic
Church in Bulgaria. 1906

Орден и медал
„Св. Кирил и Методий“
на Българската
православна църква.
1969 г.

Order and medal
"Sts. Cyril and Methodius"
of the Bulgarian
Orthodox Church.
1969

Паметен медал по повод 1000-годишнината от смъртта на Методий. 1885 г.

Надписи:

Аверс: *Кирил и Методий. Български просветители.*

Реверс: *кирилската азбука.*

Commemorative medal on the occasion of the 1000th death anniversary of Methodius. 1885
Inscriptions.

Obverse: *Cyril and Methodius. Bulgarian educators.*

Reverse: *the Cyrillic alphabet.*

Юбилеен медал по повод 1050-годишнината от смъртта на Методий и 1070-годишнината от смъртта на цар Борис I-Михаил. 1935 г.

Commemorative medal on the occasion of the 1000th death anniversary of Methodius and the 1070th death anniversary of Tsar Boris I-Michael. 1935

Почетно звание
Лауреат на
Международната
награда „Братя Кирил
и Методи“. 1979 г.

Honorary degree
Laureate of the
International award
"Brothers Cyril and
Methodius". 1979

Юбилеен медал
„1100 години от смъртта
на Методий“. 1985 г.

Надписи:
Аверс: 1100 години от
смъртта на Методий
(885–1985).

Реверс: Всенародно
честване. Народна
република България.

Jubilee medal on the
„1000 years since the
death of Methodius“ 1985

Inscriptions:
Obverse: 1100th death
anniversary of Methodius
(885–1985).

Reverse: National
celebration. People's
Republic of Bulgaria.

Медал, значка и
знак на Славянския
комитет в България.
70-те години на XX в.

Medal, badge and sign
of the Slavic Committee
in Bulgaria. 1970s

Медал
„Св. Кирил и Методий“
Medal
"Sts. Cyril and Methodius"

Плакета
„Св. Кирил и Методий“.
2009 г.
Plaque
"Sts. Cyril and Methodius".
2009

Плакета „Св. Кирил и
Методий“ на президента
на Република България

Plaque "Sts. Cyril and
Methodius" of the
President of Republic
of Bulgaria

Сребърна значка на Славянобългарското ученолюбиво дружество „Св. Кирил и Методий“, Свищов. 1885 г.

Silver badge of the Slavic-Bulgarian scholarly society "Sts. Cyril and Methodius", Svishtov. 1885

Значка на втория славянски подготвителен събор. 1910 г.
Надпис:
В сговора е силата на славяните.

Badge of the Second Slavic Preparatory Council. 1910
Inscription:
In the understanding is the strength of the Slavs.

Значка на Комитета за издигане на паметник на Кирил и Методий. 1933 г.

Badge of the Committee for the erection of a monument to Cyril and Methodius. 1933

Значки от 30-те години
на XX в.
Badges from the 1930s

Училищни значки от
втората половина
на XX в.

School badges from the
second half of the 20th c.

Австро-Унгария Austria-Hungary

Паметен медал в чест на построяването на църквата „Св. Кирил и Методий“ в Карлин, Прага. 1863 г.

Commemorative medal in honor of the construction of the Sts. Cyril and Methodius Church in Karlin, Prague. 1863

Паметен медал „1000 години от смъртта на св. Методий“. 1885 г.

Commemorative medal „1000th anniversary of the death of St. Methodius“. 1885

Паметен медал „1050 години Велеград“. 1913 г.

Commemorative medal „1050th anniversary of Velegrad“. 1913

АВСТРО-УНГАРИЯ
AUSTRIA-HUNGARY

МЕДАЛИ
MEDALS

Чехословакия Czechoslovakia

Паметен медал
„1100 години от
Великоморавската
мисия“. 1963 г.

Commemorative medal
"1100th anniversary of the
Cyrillo-Methodian mission
in Great Moravia". 1963

Кирил и Методий –
създатели на
славянската писменост.
1985 г.

Автор: Л. Цвенгрошова

Cyril and Methodius –
creators of Slavic writing.
1985
Author: L. Cvengrošová

Медал
на Православната
църква в Чехословакия

Medal
of the Czechoslovakia
Orthodox Church

МЕДАЛИ
MEDALS

ЧЕХОСЛОВАКИЯ
CZECHOSLOVAKIA

Словакия Slovakia

Паметен медал.
2006 г.

Commemorative
medal. 2006

Паметен медал.
„1150 години от
Великоморавската
мисия“.
2013 г.

Commemorative medal
"1150th anniversary of
the Cyrillo-Methodian
mission in Great Moravia".
2013

Паметен медал
Commemorative medal

Чехия Czech Republic

Паметни медали
от края на XX –
началото на XXI в.

Commemorative medals
from the end of 20th –
beginning of 21st c.

Паметни медали
от края на XX –
началото на XXI в.
Commemorative medals
from the end of 20th –
beginning of 21st c.

Гърция Greece

Плакета на Гръцката православна църква

Plaque of the Greek Orthodox Church

САЩ USA

Медал на Византийския католически семинар „Св. Кирил и Методий“

Medal of the Byzantine Catholic Seminary of Sts. Cyril and Methodius

МЕДАЛИ
MEDALS

ГЪРЦИЯ | САЩ
GREECE | USA

СССР USSR

1100 години от
покръстването на
Киевска Русия. 1988 г.

1100 years since the
Christianization of Kievan
Rus'. 1988

1125 години славянска
писменост. 1990 г.

1125 years Slavic writing.
1990

Медал „Св. Кирил и
Методий“. 1990 г.
Надписи: Аверс: *Соединим
века, берега, народы;
Кирилл Мефодий; В начале
было Слово.*

Реверс: *Международная
культурная
миссия Истоки;
Благотворительное
общество Личность.*

Medal "Cyril and Methodius".
1990

Inscriptions: Obverse:
*Connect the centuries,
the coasts, nations;
Cyril Methodius;
In the beginning was the
Word.*

Reverse. *International cultural
mission Origins; Charitable
society Personality.*

СССР МЕДАЛИ
USSR MEDALS

Русия Russia

1000 години от смъртта на св. Методий. 1885 г.
Автор: Ф. Витковски
Надписи:
Аверс:
СВ. СЛАВЯНСКІЕ ПЕРВОУЧИТЕЛИ.
СВ. МЕТОДИЙ + 6 АПР. 885.
СВ. КИРИЛЛ + 14. ФЕВ. 869
Реверс:
В центъра цитат от предсмъртната молитва на св. Кирил, в окръжността ВЪ ПАМЯТЬ ТЫСЯЧЕЛѢТІЯ БЛАЖЕННОЙ КОНЧИНЫ СВ. МЕТОДИЯ +ВАРШАВА 6 АПР. 1885+

1000th death anniversary of Methodius. 1885
Author: F. Vitkovski

Ден на славянската писменост. Кирил и Методий. 1993 г.

Day of Slavic writing. Cyril and Methodius. 1993

Сребърен медал „Св. Кирил и Методий“

Silver medal "Sts. Cyril and Methodius"

МЕДАЛИ
MEDALS

РУСИЯ
RUSSIA

Орден на
Международна
академия на
славянската писменост
„Св. Кирил и Методий“.
2010 г.

Order of the International
Academy of Slavic Writing
"Sts. Cyril and Methodius".
2010

Знак на лауреата
на Патриаршеската
литературна награда.
2009 г.

Badge of the laureate
of the Patriarchal literary
prize.
2009

Україна Ukraine

Медал на украинската
православна църква

Medal of the Ukrainian
Orthodox Church

МЕДАЛИ | УКРАИНА
MEDALS | UKRAINE

Медальони с образите
на Кирил и Методий
от различни страни.
XIX – XXI в.

Medallions with images
of Cyril and Methodius
from different countries.
18th – 21st c.

Медальони с образите на Кирил и Методий от различни страни. XIX – XXI в.

Medallions with images of Cyril and Methodius from different countries. 18th – 21st c.

ЗНАМЕНА FLAGS

На 6 май 1877 г. на специална церемония в гр. Пловдив е осветено и дарено на българските опълченци знаме, което по-късно преминава през тежки боеве при Стара и Нова Загора, Шипка и Шейново. Днес това знаме е национална светиня, единственото знаме в историята на България, наградено с орден „За храброст“. Идеята за създаването на знамето е на граф Пьотър Алабин, по това време съветник в градската дума на Самара, където през 70-те години на XIV в. е създаден комитет за оказване на помощ на славянските народи, борещи се за своята независимост.

Самарското знаме е изготвено в традицията на православните хоругви с иконописни изображения от двете страни. Ушито е от тънък копринен плат и има почти квадратна форма. Състои се от три хоризонтално разположени ивици с различен цвят – малиновочервена, бяла и небесносиня. В средата на всяка страна на знамето са вшити кръстове, в центъра на които са апликирани рисувани с маслени бои икони. Знамето е ушито и кръстовете са извезани от монахините на Иверския женски манастир в град Самара, а иконите са нарисувани с маслени бои върху платно от петербургския художник Николай Симаков. На лицевата страна на знамето е Иверската икона на света Богородица с младенеца, а на обратната са изобразени славянските просветители. Кирил е в монашеско расо и с книга в ръка, а Методий е в епископски одежди и държи свитък, на който са изписани началните думи от Евангелието от Йоан.

Присъствието на иконата на светите равноапостоли върху Самарското знаме би могло да се свърже със славянския конгрес, проведен през 1867 г. в Москва и Санкт-Петербург, преминал под знака на възраждането в Русия на почитта към делото на Кирил и Методий, които били издигнати като символи на славянското единство. Един от главните символи на конгреса е една

бяло-златиста хоругва с изображенията на славянските първоучители и Христос Спасител над тях, благославящ ги за апостолския им подвиг.

Днес Самарското знаме се пази във фонда на Националния военноисторически музей. В същия музей се намират и две български бойни знамена от Балканската война с ликовете на славянските просветители – главното знаме на Македоно-Одринското опълчение и знамето на 3-та Солунска дружина. Първото е изработено по проект на художника Иван Мърквичка и е осветено на 28 октомври 1912 г. в Пловдив, а българската царица Елеонора слага собствен вензел на знамето. Знамето е изработено от двоен копринен плат, като на лицевата му страна има кръгла икона на Светите братя. Те са полуобърнати един към друг и държат разтворена книга и епископски кръст. На второто знаме светите братя са изобразени в цял ръст, с нимб над главите. Кирил държи разгънат свитък с първите букви на азбуката и благославя с дясната си ръка. Методий също държи свитък, но на него е извезан призивът „въ нападение“, а в дясната му ръка има кръст.

Образите на Кирил и Методий като символи на националното обединение и прогрес са извезани и на едно карловско знаме от 1884 г.; на знамето на Българското научно благотворително дружество „Братство“, създадено през 1892 г. в Букурещ; на знамето на асеновградското православно християнско братство „Св. Кирил и Методий“, активно подпомагащо българските бежанци от Източна и Западна Тракия (1926 г.), на македонското благотворително братство „Св. Кирил и Методий“ в Кюстендил (20-те години на XX век).

Преклонението на българското общество към делото на Кирил и Методий намира израз и в многото училищни знамена с техните ликове.

On May 6, 1877, at a special ceremony in the town of Ploiesti, a flag was consecrated and donated to the Bulgarian volunteers, which later went through heavy fighting near Stara and Nova Zagora, Shipka and Sheynovo. Today this flag is a national shrine, the only flag in the history of Bulgaria to be awarded the Order of Courage. The idea for the creation of the flag came from Count Pyotr Alabin, at that time an adviser in the Samara city council, where in the 1370s a committee was set up to help the Slavic peoples fighting for their independence.

The Samara flag was made in the tradition of Orthodox banners with iconic images on both sides. It is sewn from a thin silk fabric and has an almost square shape. It consists of three horizontally arranged stripes of different colours: crimson-red, white and sky blue. In the middle of each side of the flag are sewn crosses, in the centre of which are applied oil-painted icons. The flag was sewn and the crosses were embroidered by the nuns of the Iversky monastery in the city of Samara, and the icons were painted with oil paints on canvas by the St. Petersburg artist Nikolai Simakov. On the obverse of the flag is the Iberian icon of the Holy Mother of God with the infant, and on the reverse the Slavic enlighteners are depicted.

Cyril is in a monastic robe and with a book in his hand, and Methodius is in episcopal vestments and holds a scroll on which are written the opening words of the Gospel of John.

The presence of the icon of the Holy Apostles on the Samara flag could be connected with the Slavic congress held in 1867 in Moscow and St. Petersburg, which was conducted under the revival in Russia of the veneration to the work of Cyril and Methodius, who were designated as symbols of Slavic unity. One of the main symbols of the congress was a

white and gold banner with the images of the Slavic first teachers and Christ the Saviour above them, blessing them for their apostolic feat.

Today the Samara flag is kept in the National Military History Museum. In the same museum there are two Bulgarian battle flags from the Balkan War with the images of the Slavic enlighteners – the main flag of the Macedonian-Adrianopolitan Volunteer Corps and the flag of the 3rd Thessaloniki battalion. The first was designed by the artist Ivan Markvichka and was consecrated on October 28, 1912 in Plovdiv, and the Bulgarian queen Eleonora put her own monogram on the flag. The flag is made of double silk fabric, and on its obverse there is a round icon of the Holy Brothers. They are half-turned to each other and hold an open book and an episcopal cross. The second flag depicts the Holy Brothers in full length, with a nimbus over their heads. Cyril holds an unfolded scroll with the first letters of the alphabet and blesses with his right hand. Methodius also holds a scroll, but the call "to attack" is embroidered on it, and there is a cross in his right hand.

The images of Cyril and Methodius, as symbols of national unification and progress, are also embroidered on a Karlovo flag from 1884; on the flag of the Bulgarian Scientific Charitable Society "Bratstvo" ('brotherhood'), established in 1892 in Bucharest; on the flag of the Asenovgrad Orthodox Christian Brotherhood "Sts. Cyril and Methodius", actively supporting the Bulgarian refugees from Eastern and Western Thrace (1926), and on the flag of the Macedonian charitable Brotherhood "Sts. Cyril and Methodius" in Kyustendil (1920s).

Besides, the devotion of the Bulgarian society to the work of Cyril and Methodius finds expression in the many school flags with their images.

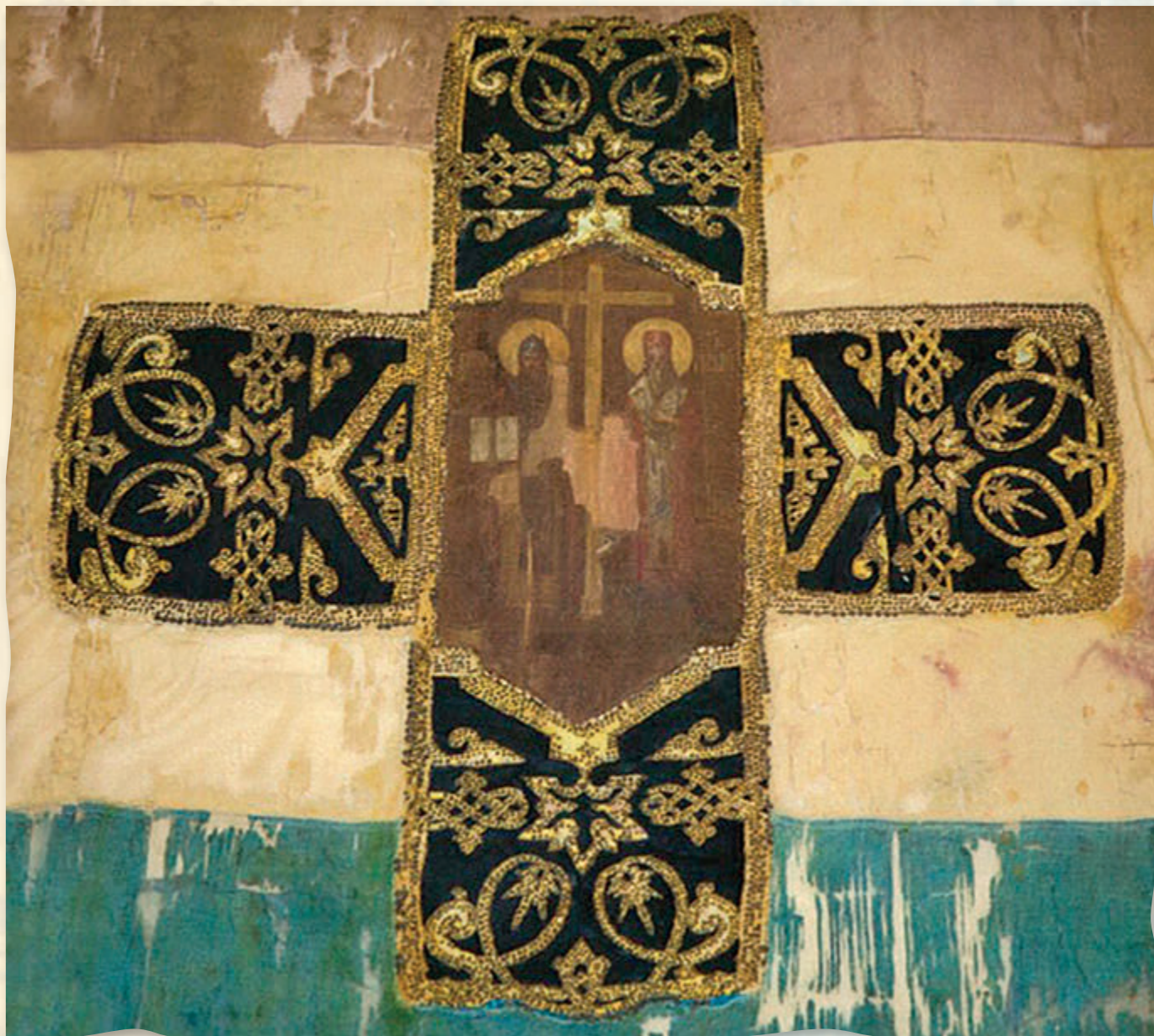
България Bulgaria

Самарско знаме
(1,85 м x 1,90 м), 1876 г.

Изображения:
Иверска Света
Богородица и
св. Кирил и Методий.

Художник:
Николай Симачков
Към дръжката на знамето
са прикрепени три
ленти: синя с надпис
*Да воскреснет Бог,
и расточатся врази
Его*, червена с надпис
*Самара-българския
народ*, 1876
и бяла без надпис.

Samara flag
(1,85 m x 1,90 m), 1876
Images:
The Iberian Holy Mother
of God and Sts. Cyril and
Methodius.
Painter: Nikolay Simakov
Three ribbons are attached
to the handle of the flag:
blue with an inscription
*May God be resurrected,
and His enemies be wasted,*
red with an inscription
Samara-Bulgarian people,
1876 and white without
inscription.

Знаме на Съединението,
1884 г.

Изображения:
Св. Кирил и Методий в
цял ръст. Лъв с корона
и сабя в ръка, стъпил
на пречупено турско
знаме, текст и три житни
класа, символизиращи
образите на трите части
на България.

Надпис:
*За последното
свързване на целокупна
България!!*

Flag of the Unification of Bulgaria, 1884

Images:

Sts. Cyril and Methodius in full length. A lion with a crown and a sword in his hand stepped on a broken Turkish flag, a text and three wheatears, symbolizing the images of the three parts of Bulgaria.

Inscription:

For the last connection of the whole of Bulgaria!!

Знаме на българското научно благотворително дружество „Братство“, Букурещ (1,20 м х 1,40 м), 1892 г.

Изображения:
Св. Кирил и Методий в цял ръст.

На другата страна отворена книга, над нея: изгряващо слънце, под нея: две стиснати ръце.

Надписи:

Кирил и Методий.

На лявата страница на книгата: *Науката е извор на напредъка*; на дясната страница: *Съединението прави силата*. Над и

под нея на апликирани ленти: *Българско благотворително научно дружество „Братство“, Със нами Богъ – основано 15 август 1892 г.*

Букурещ.

Flag of the Bulgarian Scientific Charitable Society "Brotherhood", Bucharest (1,20 m x 1,40 m), 1892. Images: Sts. Cyril and Methodius in full length. On the other side an open book, above it: a rising sun, below it: two clasped hands. Inscriptions: Under the image of Cyril and Methodius: *Cyril and Methodius*. On the left page of the book: *Science is the source of progress*, on the right page: *Unity makes strength*. Above and below it on applied ribbons: *Bulgarian Charitable Scientific Society "Brotherhood"*, *With us is God – founded August 15, 1892 Bucharest*.

Знаме на 11-а Сярска дивизия, главно знаме на Македоно-Одринското опълчение (1,39 м х 1,39 м), 1912 г.

Автор: Иван Мърквичка
Изображения: Икона на св. Кирил и Методий.

От нея към ъглите вървят четири трапеца, които образуват кръст, наподобяващ ордена „За храброст“. В четирите ъгъла на знамето са поставени червено и бяло парче плат. Върху тях са апликирани кръгли парчета плат с бродерия: горе вляво е вензелът на царица Елеонора, от която е дар знамето, „Е“, вдясно – шестоконечен кръст, долу вляво – монограмът на Македоно-одринското опълчение, а вдясно долу – изправен коронован лъв. Обратната страна на знамето е като държавното знаме – бяла, зелена и червена ивица, разположени хоризонтално.

Надписи: В левия край на знамето 5.X.1912 – датата на публикуването на Манифеста за обявяване на война на Турция. Вдясно от иконата е надписът С. Т. ЪИ КИРИЛЪ, а вляво – С. Т. ЪИ МЕТОДИЙ.

Flag of the 11th Syar battalion, main flag of the Macedonian-Adrianopolitan Volunteer Corps (1,39 m x 1,39 m), 1912
Author: Ivan Markvichka
Images: Icon of Sts. Cyril and Methodius. From it to the corners go four trapezoids, which form a cross resembling the Order of Bravery. A red and white piece of cloth are placed in the four corners of the flag. Round pieces of embroidered cloth are applied on them: at the top left is the monogram of Queen Eleanor, from which the flag is a gift, "E", at the right – a six-pointed cross, at the bottom left – the monogram of the Macedonian-Adrianopolitan Volunteer Corps, and at the bottom right – an upright crowned lion. The reverse side of the flag is like the Bulgarian flag – tricolour consisting of three equal-sized horizontal bands of (from top to bottom) white, green, and red. Inscriptions: At the left end of the flag, 5.X.1912 – the date of publication of the Manifest for the declaration of war on Turkey. To the right of the icon is the inscription St. CYRIL, and on the left – St. METHODIUS.

Знаме на 3-та солунска дивизия на Македоно-Одринското опълчение (0,87 м х 0,88 м), 1912 г. Знамето е изработено по инициатива на командира на Солунската дивизия ротмистър Димитър Атанасов Думбалаков от неговата сестра Злата Думбалакова-Додова. Изображения: Св. Кирил и Методий в цял ръст. Надписи: СВ. КИР. СВ. МЕТ. В горния край *ТОЗЪ КОЙТО ПАДНЕ ВЪ БОЙ*. В долния край – *ТОЙ НЕ УМИРА*. На обратната страна в средата на плата е *ПЪРВА СОЛУНСКА ОПЪЛЧЕНСКА ДРУЖИНА*. 1912 г. (впоследствие е номерирана като трета).

Flag of the 3rd Thessaloniki Battalion of Macedonian-Adrianopolitan Volunteer Corps (0, 87 m x 0,88 m), 1912.

The flag was made on the initiative of the commander of the Thessaloniki Battalion Captain Dimitar Atanasov Dumbalakov by his sister Zlata Dumbalakova-Dodova.

Images: Sts. Cyril and Methodius in full length.

Inscriptions:

ST. KIR. ST. MET.

At the top *THE ONE WHO FALLS INTO A BATTLE.*

At the lower end – *HE DOES NOT DIE.*

On the reverse side *FIRST THESSALONIKI VOLUNTARY BATTALION.*

1912 (later third).

Знаме на православно
християнско братство
„Св. св. Кирил и
Методий“ – Асеновград
(0,94 м x 0,90 м), 1926 г.

Изображения:
Св. св. Кирил и Методий.

Надписи:
ПРАВОСЛАВНО
ХРИСТ. БРАТСТВО
„СВ. СВ. КИРИЛЪ
И МЕТОДИЙ“ ---
АСЕНОВГРАДЪ 1926.

Гръб: БОГЪ Е
ЛЮБОВЪ --- С.П.Х.Б.

Flag of the Orthodox
Christian Brotherhood
"Sts. Cyril and Methodius"
– Asenovgrad (0,94 m x
0,90 m), 1926.

Images:

Sts. Cyril and Methodius.

Inscriptions: *ORTHODOX
CHRIST. BROTHERHOOD*

"ST. ST. CYRIL AND

METHODIUS" ---

ASENOVGRAD 1926.

On the other side

GOD IS LOVE --- S.P.H.B.

Знаме на Македонското
благотворително
братство – Кюстендил
(1,05 м x 0,76 м),
20-те–30-те години
на XX в.

Изображения:
Св. Кирил и Методий,
изправен лъв.

Надписи: *Македония*
роди светитѣ братя.
Македонско благотвор.
братство
„Св. св. Кирилъ
и Методи“
Кюстендилъ.

Flag of the Macedonian Charitable Brotherhood – Kyustendil (1,05 m x 0,76 m), 1920s–1930s

Images:

Sts. Cyril and Methodius, an upright lion.

Inscriptions: *Macedonia gave birth to the Holy Brothers.*

Macedonian charitable Brotherhood "Sts. Cyril and Methodius" Kyustendil.

Знаме на работническото
печатарско дружество
в София. 1934 г.

Надписи:
*Работническо
печатарско дружество.
София – 1899. 1934.*

Гръб:
*Долу вечерната и
празнична работа.
Да живѣе осемъ-часовий
работень день!*

Flag of the workers printing company in Sofia. 1934
Inscriptions:
Workers printing company. Sofia – 1899. 1934
On the reverse side:
No evening and holiday work.
Long live the eight-hour workday!

Знаме на училището в с. Момчиловци.
Изображения: Св. Кирил и Методий.
Надписи: Народна основна училище.
Св. св. Кирил и Методий.
с. Момчиловци.

School Flag
Momchilovtsi.
Images:
Sts. Cyril and Methodius.
Inscriptions:
*National primary school.
Sts. Cyril and Methodius.
Momchilovtsi.*

Знаме на
Националната
хуманитарна
гимназия
в Благоевград.
50-те години на XX в.
Изображения:
Св. Кирил и Методий.
Надписи:
*Първо средно смесено
училище
„Кирил и Методи“ (бивша
Солунска гимназия),
гр. Благоевград.*

Flag of the National Humanitarian High School in Blagoevgrad.

1950s

Images:

Sts. Cyril and Methodius.

Inscriptions:

First mixed secondary school

„Cyril and Methodius“

(former Thessaloniki High School), Blagoevgrad.

Знаме на училище
„Св. Кирил и Методий“,
Якоруда

Flag of Sts. Cyril and
Methodius School,
Yakoruda

Знаме на училище
„Св. Кирил и Методий“
(80x150 см),
Кюстендил
Худ. Евгени Серафимов

Flag of Sts. Cyril and
Methodius School
(80x150 cm),
Kyustendil
Painter: Evgeni Serafimov

Знаме на училище
„Св. Кирил и Методий“,
Велинград

Flag of Sts. Cyril and
Methodius School,
Velingrad

МАРКИ STAMPS

Най-старото познато изображение на светите братя Кирил и Методий във филателията датира от 1935 г. Тогава, в чест на 1050-годишнината от смъртта на св. Методий, Чехословакия издава три марки с еднакъв сюжет, но с различна стойност и цвят. Художникът показва св. Кирил в монашески, а св. Методий в архиепископски одежди, застанали пред Разпятието и държащи разтворена книга. На едната страница на книгата е изобразен Христос, а на другата с глаголически букви са написани думите, с които започва Евангелието от Йоан: „В началото беше Словото, и Словото беше у Бога, и Бог беше Словото“. Важно място в композицията на марката заема Разпятието. То намеква на факта, че архиепископ Методий е въвел при моравците славянския език в богослужението, но по настояване на папата е запазил латинския религиозен обред, тъй като Моравия е била в диоцеза на Рим.

Малко по-късно, през 1937 г., марки с ликовете на светите братя са отпечатани и в Царство България. Този факт отговаря на общобългарските настроения от втората половина на 30-те години на XX в., когато в желанието да се укрепи националното самочувствие в държавно-политически план се търсят устои за гордост и положителна самооценка у българите в акта на опазване на делото на просветителите. Първите български марки с ликовете на светите братя представляват серия от общо пет броя с различна цена и цвят, в два сюжета: „Св. Кирил и Методий – създатели на българската азбука“ и „Св. Кирил и Методий – просветители, проповедници сред народа“.

Оттогава до днес в славянските страни, а също така в Гърция и Ватикана, са издадени десетки марки с ликовете на славянските апостоли. С тези издания всяка една от страните желае да подчертае

своя принос в религиозното просвещаване на славяните, в създаването на славянската писменост, в развитието на кирило-методиевските традиции и по този начин да укрепи националното си самосъзнание и идентичност.

Неотдавна с множество научни и културни прояви Европа отбеляза две годишнини – 1150 години от началото на просветителската мисия на св. Кирил и Методий във Велика Моравия и 1200 години от рождението на св. Методий. Годишнините намериха отражение и във филателията. Заслужава да отбележим съвместното филателно издание на България, Словакия, Чехия и Ватикана, на което е изобразена фреската, намираща се в базиликата „Сан Клементе“ в Рим, „Пренасяне мощите на св. Климент“. Юбилейни марки по случай началото на славянската писменост бяха пуснати и в Белорусия, Северна Македония и Русия.

Другият голям юбилей беше отбелязан във филателията на една африканска държава – Мозамбик. Подобна проява може да бъде обяснена с факта, че на 30 декември 1980 г. с апостолическо писмо *Egregiae Virtutis* папа Йоан Павел II провъзгласи светите братя Кирил и Методий за съпокровители на Европа, което ги направи популярни и в редица неевропейски страни, в които има католици. Изображенията на петте марки възпроизвеждат ликовете на славянските просветители от известния стенопис на Захари Зограф в Троянския манастир и от витража на старинния храм „Св. Йоан Кръстител“ в град Марибор, Словения, паметника на светите братя в Радхоц, Чехия, Башчанската плоча от края на XI – началото на XII в. и др. На една от марките на фона на църквата „Св. Кирил и Методий“ в Солун е изобразен и папа Йоан Павел II.

The oldest known image of the Holy Brothers Cyril and Methodius in philately dates from 1935. Then, on the occasion of 1050th anniversary from the death of St. Methodius Czechoslovakia issues three stamps with a same plot but different value and color. The artist represents St. Methodius in monastic and St. Cyril in archbishopric robes, standing in front of the crucifix and holding an open book. On one page of the book there is a picture of Christ, and on the other the words with which the Gospel of John begins are written in Glagolitic letters: "In the beginning was the Word, and the Word was with God, and the Word was God". An important place in the composition of the stamp is occupied by the crucifix. It alludes to the fact that Archbishop Methodius introduced the Slavic language to the Moravians in divine service, but at the insistence of the pope he kept the Latin religious ceremony, as Moravia was in the diocese of Rome.

A little later, in 1937, stamps with images of the Holy Brothers have been printed in the Kingdom of Bulgaria. This fact corresponds to the all-Bulgarian sentiments of the second half of the 1930s, when the desire to strengthen national self-confidence in the state and political plan sought foundations for pride and positive self-esteem among Bulgarians in the act of preserving the work of the educators. The first Bulgarian stamps with images of the Holy Brothers represent a series of five pieces with different price and color, in two plots: "Sts. Cyril and Methodius – creators of the Bulgarian alphabet" and "Sts. Cyril and Methodius – enlighteners, preachers among the people".

Since then, dozens of stamps with the images of the Slavic apostles have been issued in the Slavic countries, as well as in Greece and the Vatican.

With these editions, each of the countries wishes to emphasize its contribution to the religious enlightenment of the Slavs, to the creation of the Slavic script, to the development of the Cyril and Methodius traditions and thus to strengthen its national self-consciousness and identity.

Recently, with many scholar and cultural events, Europe has celebrated two anniversaries – 1150 years since the Great Moravian enlightenment mission of Sts. Cyril and Methodius and 1200 anniversary of St. Methodius. These anniversaries were also reflected in the philately. It is worth noting the joint philatelic edition of Bulgaria, Slovakia, the Czech Republic and the Vatican, which depicts the fresco from the Basilica of San Clemente in Rome "Translation of relics of St. Clement". Jubilee stamps on the occasion of the beginning of the Slavic script were also issued in Belarus, North Macedonia and Russia.

The other big anniversary was marked in the philately of an African country – Mozambique. Such an event can be explained by the fact that on December 30, 1980, in an apostolic letter *Egregiae Virtutis*, Pope John Paul II proclaimed the Holy Brothers Cyril and Methodius as patrons of Europe, which made them popular in many non-European countries where there are Catholics. The five stamps reproduce the images of the Slavic enlighteners from the famous mural of Zahari Zograf in the Troyan Monastery and from the stained glass window of the ancient church of St. John the Baptist in the city of Maribor, Slovenia, the monument of the Holy Brothers in Radhošť, the Czech Republic, the Baška tablet from the end of the 11th – the beginning of the 12th century and others. On one of the stamps against the background of the church of Sts. Cyril and Methodius in Thessaloniki is also depicted Pope John Paul II.

България Bulgaria

Св. Кирил и Методий. 1937 г.
Св. Кирил и Методий –
създатели на славянската
писменост.

Худ. Ив. Манев и В. Томов
Sts. Cyril and Methodius. 1937
Sts. Cyril and Methodius –
creators of Slavic writing.
Designers: Iv. Manev and
V. Tomov

Св. Кирил и Методий. 1937 г.
Св. Кирил и Методий
проповядват сред народа.
Худ. Ем. Ракаров

Sts. Cyril and Methodius. 1937
Sts. Cyril and Methodius
preach among the people.
Designer: Em. Rakarov

1100 г. славянобългарска
писменост. 1955 г.
Кирил и Методий –
създатели на славянската
азбука.

Худ. Б. Ангелушев
1100 years Slavic-Bulgarian
writing. 1955
Cyril and Methodius –
creators of the Slavic
alphabet.
Designer: B. Angelushev

100 г. от първото честване
на братята Кирил и
Методий. 1957 г.
Худ. Б. Ангелушев

100 years since the first
celebration of the brothers
Cyril and Methodius. 1957
Designer: B. Angelushev

БЪЛГАРИЯ
BULGARIA

МАРКИ
STAMPS

Св. Кирил и Методий, 1969 г.
Худ. О. Йончева и В. Йончев
„Българските книжовници
Св. Кирил и Методий”,
стенорис от 1848 г. на Захар
Зограф в Троянския манастир.
Sts. Cyril and Methodius. 1969
Designers: O. Yoncheva
and V. Yonchev
"Bulgarian writers Sts. Cyril and
Methodius"; Zahari Zograf's fresco
from 1848 in Troyan monastery.

1. 2.

1100 г. от смъртта
на Константин-Кирил
Философ, 869 г. 1969 г.
Худ. Ив. Кьосев
1. „Св. Кирил проповядва сред
народа”, стенорис от Г. Данчев
в Араповския манастир, 1864 г.
2. „Папа Адриан II посреща
мощите на папа Климент I
Римски, носени от Кирил
и Методий”, стенорис от
базилката „Св. Климент”
в Рим, XI в.

1100 years from the death
of Constantine-Cyril
the Philosopher, 869. 1969
Designer: Iv. Kyosev
1. "St. Cyril preaches among the
people", a mural by G. Danchev
in Arapovsky monastery, 1864
2. "Pope Adrian II welcomes the
relics of Pope Clement I of Rome,
worn by Cyril and Methodius",
a mural in the Basilica San
Clemente in Rome, 11th c.

Международна филателна
изложба Балканфила V. 1975 г.
Худ. Ст. Кънчев
Старопечатна възрожденска
щампа „Св. Кирил и Методий”,
на Вл. Карастоянов
International philatelic
exhibition Balkanfila V. 1975
Designer: St. Kanchev
Print of the National Revival period
"Sts. Cyril and Methodius"
by Vl. Karastoyanov

МАРКИ
STAMPS

БЪЛГАРИЯ
BULGARIA

1150 г.
от рождението на
Константин-Кирил
Философ. Блок. 1977 г.
Худ. Б. Ионов
„Кирил -Философ“, стенопис
от XIII в. от църквата в
с. Беренде, Софийско.

1150 years from the birth
of Constantine-Cyril the
Philosopher. Block. 1977
Designer: B. Yonov
"Cyril the Philosopher", mural
from the 13th c. from the
church in the village
of Berende, Sofia region.

Световна филателна
изложба Филасердика '79,
София –
100 г. българска пощенска
марка. 1979 г.
Худ. Ст. Кънчев
Копие на:
100 г. от първото честване на
братята Кирил и Методий.
1957 г.
Худ. Б. Ангелушев

World philatelic Philaserdica
exhibition '79, Sofia –
100 years Bulgarian post
stamp. 1979
Designer: St. Kanchev
Reprint of: 100 years since the first
celebration of the brothers Cyril and
Methodius. 1957
Designer: B. Angelushev

БЪЛГАРИЯ
BULGARIA

МАРКИ
STAMPS

1.

2.

3.

4.

5.

Рим, Базиликата „Сан Клементе“ – стенописи с образите на Св. Кирил и Методий. 1979 г. Худ. Ст. Кънчев

1. „Шествие с мощите на св. Климент Римски“, детайл, неизвестен художник, XI в.
2. „Св. Кирил и Методий на прием при папа Адриан II“ от Нобили, 1885 г.
3. „Погребението на Константин-Кирил Философ“ от Нобили, 1885 г.
4. „Св. Кирил“ от Пиетро Расини, XVIII в.
5. „Св. Методий“ от Пиетро Расини, XVIII в.

Rome, Basilica San Clemente – murals with images of Sts. Cyril and Methodius. 1979 Designer: St. Kanchev

1. "Procession with the relics of St. Clement of Rome", detail, unknown artist, 11th c.
2. "Sts. Cyril and Methodius at a reception of Pope Adrian II" by Nobili, 1885
3. "The funeral of Constantine-Cyril the Philosopher" by Nobili, 1885
4. "St. Cyril" by Pietro Rasini, 18th c.
5. "St. Methodius" by Pietro Rasini, 18th c.

1300 г. от основаването на българската държава. 1981 г. Худ. Ив. Кюсев „Кирил и Методий, създателите на славянската писменост, IX в.“, детайл от стенописа на Захаря Зограф от Троянския манастир, 1848 г.

1300 years since the foundation of the Bulgarian state. 1981 Designer: Iv. Kyosev "Cyril and Methodius, the creators of the Slavonic writing, 9th c.", a detail from Zahari Zograf's fresco from 1848 in Troyan monastery

МАРКИ
STAMPS

БЪЛГАРИЯ
BULGARIA

1100 г. от смъртта на Методий. 1985 г.
Худ. Ст. Груев
Детайл от възрожденска щампа „Св. Кирил и Методий“ от Вл. Карастоянов.

1100 years from the death of Methodius. 1985
Designer: St. Gruev
A detail from a print of the National Revival period "Sts. Cyril and Methodius" by Vl. Karastoyanov.

Съвещание за сигурност и сътрудничество в Европа – културен форум Будапеща. 1985 г.
Худ. Ст. Кънчев
Константин-Кирил Философ и Методий.

Meeting in security and cooperation in Europe – cultural forum Budapest. 1985
Designer: St. Kanchev
Constantine-Cyril the Philosopher and Methodius.

1100 г. от идването в България на учениците на Кирил и Методий. 1986 г.
Худ. К. Кънев
„Св. Седмочисленици“, икона от Стефан Иванов от едноименната църква в София.

1100 years from the arrival of the pupils of Cyril and Methodius in Bulgaria. 1986
Designer: K. Kanev
"Seven saints", icon by Stefan Ivanov from Seven Apostles of Bulgarian Orthodox Church in Sofia.

Икони от Националния църковен историко-археологически музей. 1994 г.
Худ. В. Александров и М. Енев
„Св. Кирил и Методий“, XIX в.
Icons from the National Church Historical and Archaeological Museum. 1994
Designers: V. Alexandrov and M. Enev
"Sts. Cyril and Methodius", 19th c.

Европейска филателна изложба България '99 – Св. Кирил и Методий, покровители на Европа. Блок. 1999 г.
Худ. Ива Велинова
Икони на св. Кирил и Методий от XIX в.: от българската църква „Св. Кирил и Методий“ в Букурещ, от Странджанския край, от с. Калугерово и от Трявна.

European philatelic exhibition Bulgaria '99 – Sts. Cyril and Methodius, patrons of Europe. Block. 1999
Designer: Iva Velinova
Icons of Sts. Cyril and Methodius from the 19th c.: from the Bulgarian Church "Sts. Cyril and Methodius" in Bucharest; from the Strandzha region, from the village of Kalugerovo and from Tryavna.

МАРКИ
STAMPS

БЪЛГАРИЯ
BULGARIA

Български ордени
1878–1944. 2000 г.
Худ. А. Апостолов,
Ст. Кънчев
„Св. равноапостоли Кирил
и Методий“, 1909 г.

Bulgarian orders
1878–1944. 2000
Designers: A. Apostolov,
St. Kanchev
"Sts. Equal-to-the-apostles Cyril
and Methodius", 1909

Въвеждане на
кирилицата в
Европейския съюз.

Блок. 2005 г.
Худ. К. Гогов
Фрагмент от икона (1897 г.),
на светите братя Кирил
и Методий с българската
азбука.

Introduction of the Cyrillic
alphabet in the European
Union. Block. 2005
Designer: K. Gogov
Fragment of an icon (1897) of
the Holy Brothers Cyril and
Methodius with the Bulgarian
alphabet.

БЪЛГАРИЯ
BULGARIA

МАРКИ
STAMPS

150 г. от началото на разкопките на базиликата „Сан Клементе“ в Рим. 2007 г.
Худ. Ил. Груев
Архитектурен чертеж на базиликата и посочване на мястото, където се намира гробът на св. Кирил;
Св. Кирил, мозайка от Л. Далчев, 1929 г.

150 years from the beginning of the excavations of the Basilica San Clemente in Rome.
2007
Designer: Il. Gruev
Architectural drawing of the Basilica and an indication of the place where the grave of St. Cyril is located; St. Cyril, mosaic by L. Dalchev, 1929

140 г. Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. 2018 г.
Худ. Ст. Дечев
Националната библиотека с паметника на Светите братя.

140 years National library "Sts. Cyril and Methodius".
2018
Designer: St. Dechev
The National library with the monument of the Holy Brothers.

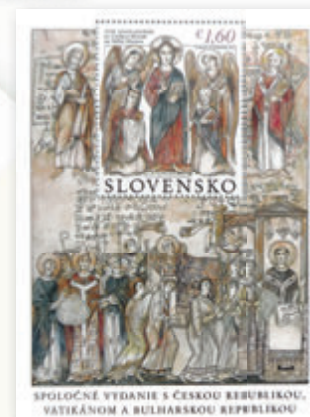
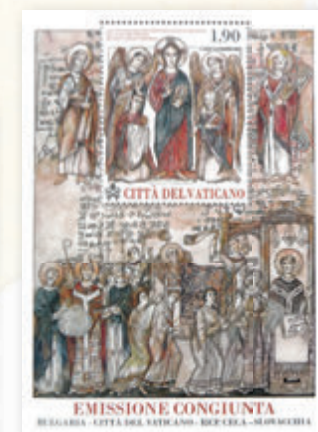
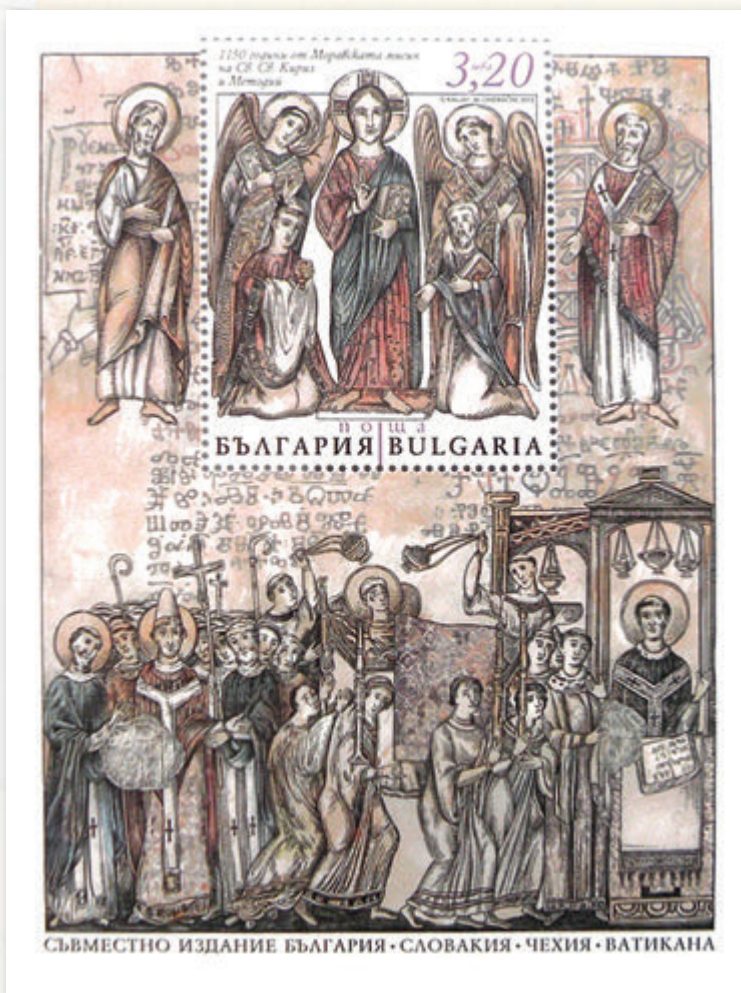
МАРКИ
STAMPS

БЪЛГАРИЯ
BULGARIA

Съвместно издание
България–Словакия–
Чехия–Ватикана: 1150 г.
от Моравската мисия на
светите братя Кирил и
Методий. Блок. 2013 г.
Худ. Д. Калай, М. Ондрачек
Фрагмент от стенописа
„Честване на Кирил и
Методий“; стенопис „Кирил
и Методий носят мощите
на Климент Римски“.

Joint edition Bulgaria –
Slovakia– Czech Republic –
Vatican: 1150 years from the
Moravian mission of the Holy
Brothers Cyril and Methodius.

Block. 2013
Designers: D. Kállay,
M. Ondráček
Fragment of the mural
"Celebration of Cyril and
Methodius"; mural "Cyril and
Methodius carry the relics of
Clement of the Rome".

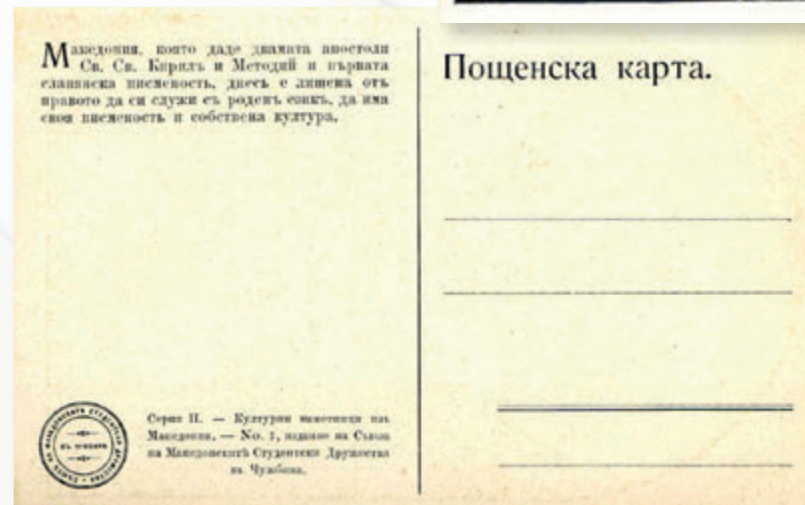
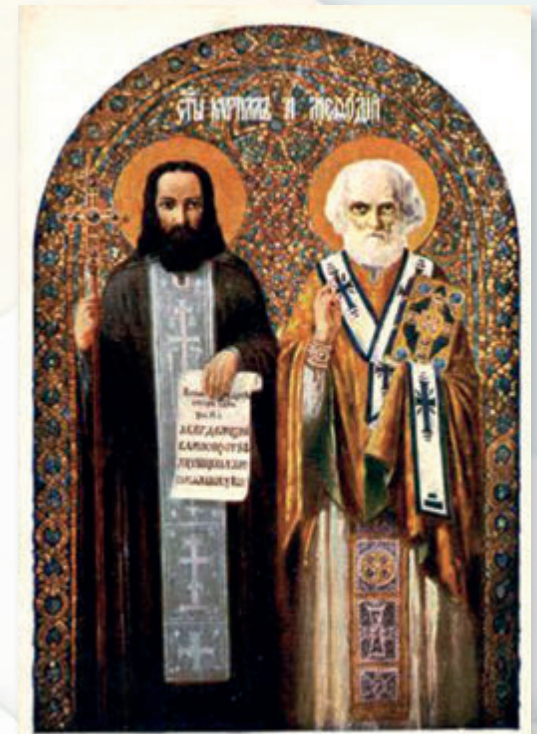
Юбилейни пощенски
пликове от България
и Словакия

Anniversary envelopes
from Bulgaria and
Slovakia

МАРКИ
STAMPS

БЪЛГАРИЯ
BULGARIA

Пощенски картички от първата половина на XX в.
Postcards from the first half of the 20th c.

Ватикан Vatican

1100 години от началото на апостолската мисия на Кирил и Методий сред славяните. 1963 г.

„Св. Кирил“ и „Св. Методий“, детайл от фреска от Пиетро Расини в Базиликата Сан Клементе, XVIII в.; Карта от XVI в. на Моравия, Полша и Унгария. Надпис: „Светите Кирил и Методий – апостоли на славяните“.

1100 years since the beginning of the apostolic mission of Cyril and Methodius among the Slavs. 1963

"St. Cyril" and "St. Methodius", detail from the mural by Pietro Rasini in the Basilica San Clemente in Rome, 18th c.; Map from the 16th c. of Moravia, Poland and Hungary. Inscription: "Saints Cyril and Methodius – Apostles of the Slavs".

МАРКИ
STAMPS

ВАТИКАН
VATICAN

1100 години от смъртта
на Методий. 1985 г.

1. „Св. Методий с иконите
Христос Вседържител и
Богородица с младенца“
2. „Намиране мощите на папа
Климент Римски“
3. „Св. Бенедикт, св. Кирил
и св. Методий – патрони
на Европа“

1100 years since the death
of Methodius. 1985

1. "St. Methodius with the icons
Christ Pantokrator and
the Mother and Child"
2. "Finding the relics of Pope
Clement of Rome"
3. "St. Benedict, St. Cyril
and St. Methodius – patrons
of Europe"

1.

2.

3.

Гърция Greece

Мисионерите Кирил и Методий. 1970 г.
Създаването на славянската азбука и превода на първите богослужбени книги.
Миниатюра от Радзивилония ръкопис. Диптих; Мозаично изображение от храма „Св. Димитър“ в Солун;
Византийският император Михаил III и Светите братя.
Юбилеен пощенски плик
Фрагмент от V глава на Пространното житие на Методий.

The missionaries Cyril and Methodius. 1970
The creation of the Slavonic alphabet and the translation of the first liturgical books. Miniature from Radziwill manuscript. Diptych; Mosaic image from the church of St. Demetrius in Thessaloniki; The Byzantine emperor Michael III and the Holy Brothers.

Anniversary envelope
Fragment from Chapter V of the Long life of Methodius.

1100 години от смъртта на Методий. 1985 г.
Св. Димитър и св. Методий.

1100 years since the death of Methodius. 1985
St. Demetrius and St. Methodius.

МАРКИ
STAMPS

ГЪРЦИЯ
GREECE

Мозамбик Mozambique

1200 години от рождението на св. Методий. 2015 г. Паметникът на светите братя в Радхош, Чехия; „Св. Кирил и Методий в Рим“, фреска от базиликата „Сан Клементе“ в Рим, XI в.; Зографско евангелие от края на X – нач. на XI в.; „Българските книжовници св. Кирил и Методий“, стенопис от 1848 г. на Захари Зограф в Троянския манастир; църквата „Св. Кирил и Методий“ в Солун и папа Йоан Павел II; витраж в храма „Св. Йоан Кръстител“ в Марибор, Словения; паметен кръст в Солун и Башчанската плоча от края на XI – нач. на XII в.

1200 anniversary of Methodius. 2015 Monument of the Holy Brothers in Radhoš, Czech Republic; "Sts. Cyril and Methodius in Rome", a mural in the Basilica San Clemente in Rome, 11th c.; Zograf gospel from the end of the 10th or beginning of the 11th c.; „Bulgarian writers Sts. Cyril and Methodius“, Zahari Zograf's fresco from 1848 in Troyan monastery; Sts. Cyril and Methodius church in Thessaloniki and Pope John Paul II; stained glass in the church of St. John the Baptist in Maribor, Slovenia; memorial cross in Thessaloniki and the Baška tablet from the end of the 10th or beginning of the 11th c.

МОЗАМБИК
MOZAMBIQUE

МАРКИ
STAMPS

Польша Poland

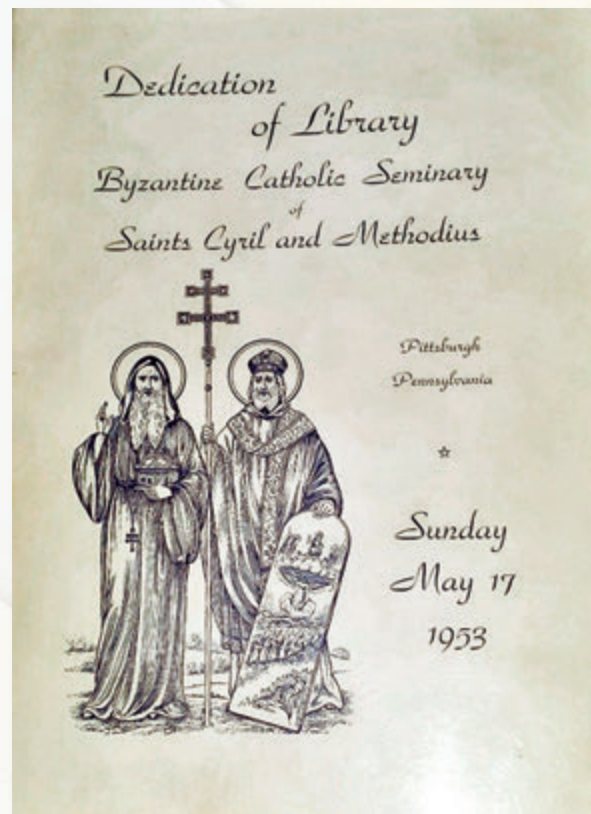
Св. Кирил и Методий.
2002 г.

Sts. Cyril and Methodius.
2002

МАРКИ
STAMPS

ПОЛША
POLAND

Пощенски картички
Post cards

СССР
USSR

Остромирово евангелие
1056–1057. 1991 г.
Худ. Г. Комлев

Ostromir gospel.
1056–1057. 1991
Designer: G. Komlev

Русия
Russia

1150 години от
мисията на Светите
равноапостоли Кирил и
Методий в славянските
страни.

Блок. 2013 г.
Худ. Г. Шишкин

1150 years since the
mission of the Saints
Equal-to-the-apostles
Cyril and Methodius in the
Slavic countries.
Block. 2013
Designer: G. Shishkin

МАРКИ
STAMPS

СССР | РУСИЯ
USSR | RUSSIA

Беларус Belarus

1150 години от
създаването на
славянската азбука. Блок.
2013 г.

1150 years since the
creation of the Slavic
alphabet.
Block. 2013

Україна Ukraine

Славянска писменост
и култура. 2005 г.

Slavic writing
and culture. 2005

1150 години славянска
писменост. 2013 г.

1150 years Slavic writing.
2013

БЕЛАРУС | УКРАЇНА
BELARUS | UKRAINE

МАРКИ
STAMPS

Чехословакия Czechoslovakia

Св. Кирил и Методий.
1050 години от смъртта
на св. Методий. 1935 г.
Худ. Б. Хайнц

Sts. Cyril and Methodius.
1050th death anniversary
of St. Methodius. 1935
Designer: B. Heinz

Словакия Slovakia

25 години словашка
църковна провинция.

2003 г.

Худ. Карол Феликс,
Франтишек Хорняк

25th Anniversary of
the Slovak Ecclesiastical
Province. 2003

Designers: Karol Felix,
František Horniak

1150 години
от назначаването на
св. Методий за панонски
и великоморавски
епископ. 2020 г.

Худ. Душан Калай,
Франтишек Хорняк

The 1150th Anniversary
of the Consecration
of St. Methodius,
Archbishop of Great
Moravia and Pannonia.

2020

Designers: Dušan Kállay,
František Horniak

СЛОВАКИЯ
SLOVAKIA

МАРКИ
STAMPS

Словакия Slovakia

1130 години от пристигането на Кирил и Методий.
Съвместно издание на Словакия и Чехия. 1993 г.
Худ. И. Бенка

1130 years since the arrival of Cyril and Methodius. Joint issue of Slovakia and the Czech Republic. 1993
Designer: I. Benca

Чехия Czech Republic

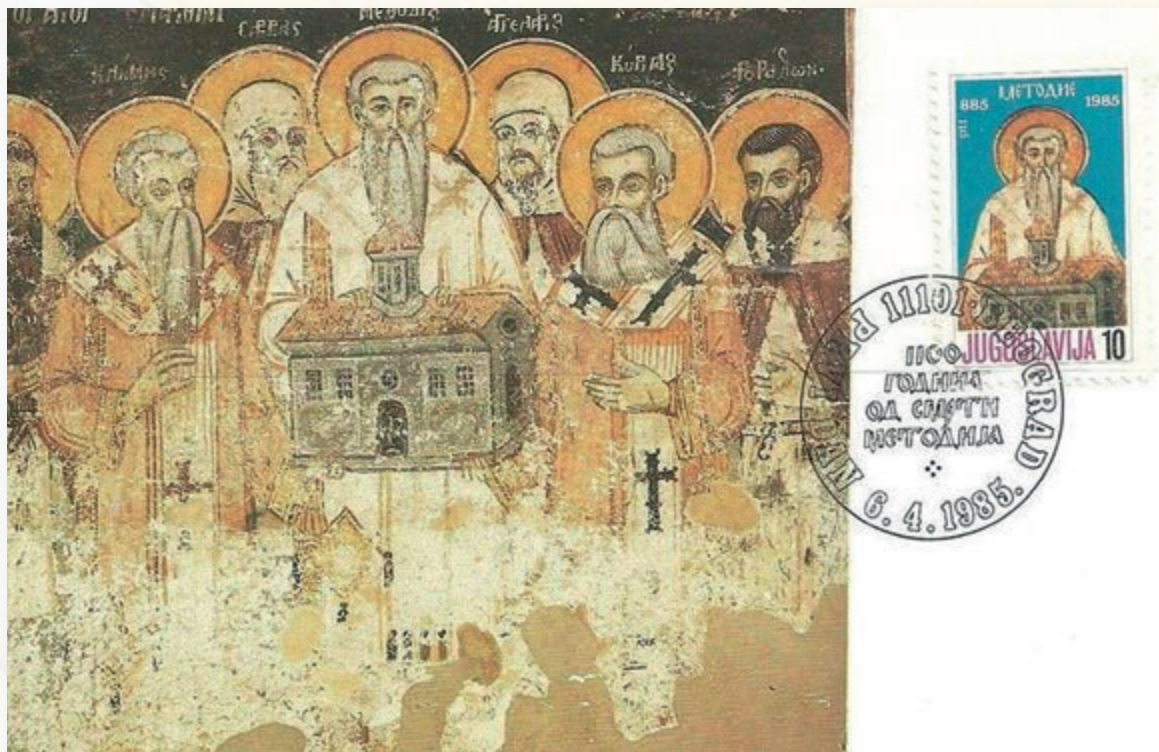
МАРКИ
STAMPS

СЛОВАКИЯ | ЧЕХИЯ
SLOVAKIA | CZECH REPUBLIC

Югославия Yugoslavia

1100 ГОДИНИ ОТ СМЪРТТА
НА МЕТОДИЙ. 1985 Г.

1100 years from the death
of Methodius. 1985

ЮГОСЛАВИЯ
YUGOSLAVIA

МАРКИ
STAMPS

Северна Македонија North Macedonia

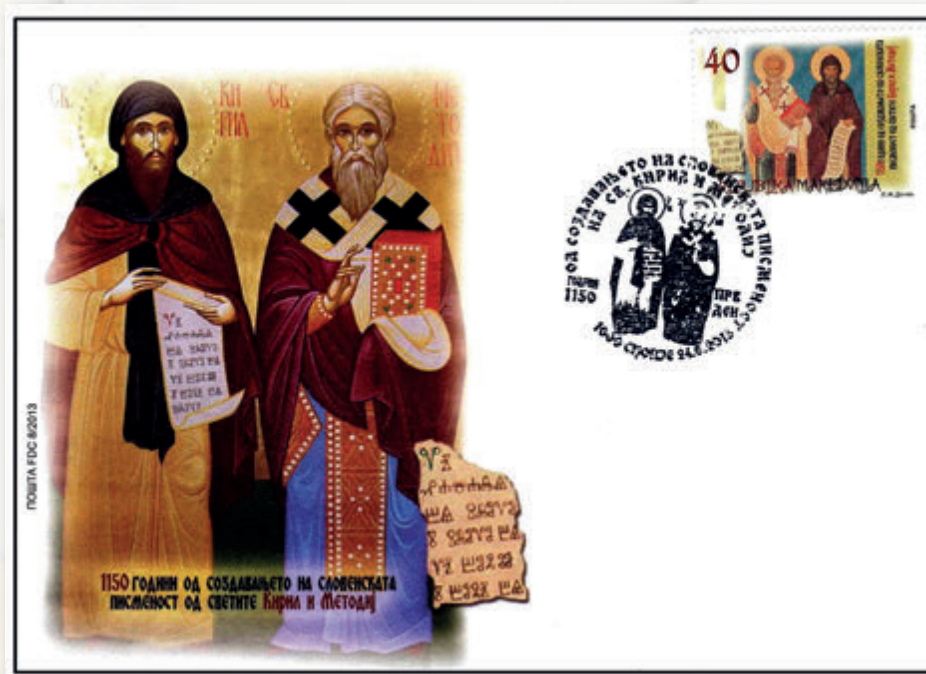
11 века кирилско писмо.
1997 г.

Eleven centuries
Cyrillic writing. 1997

50 години универзитет
„Св. Кирил и Методиј“.
1999 г.

50 years Cyril and Methodius
University. 1999

20 години македоно-
китайски дипломатички
отношения. 2013 г.
Худ. Л. Донеv

20 years of Macedonian-
Chinese diplomatic relations.
2013
Designer: L. Donev

1150 години од создавањето
на славјанската писменост.
2013 г.

1150 years since the creation
of the Slavic writing. 2013

МАРКИ
STAMPS

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
NORTH MACEDONIA

Handwritten text in Cyrillic script, partially obscured.

Handwritten text in Cyrillic script, partially obscured.

Handwritten text in Cyrillic script, partially obscured.

Handwritten text in Cyrillic script, partially obscured.

Handwritten text in Cyrillic script, partially obscured.

Макар и не много на брой, възпоменателните монети с образите на св. Кирил и Методий са ясно свидетелство за почитта към тяхното дело. Така през 1967 г. по повод 1100-годишнината от славянската писменост Българската народна банка пуска в обращение две златни и две сребърни монети (съответно с номинал 20, 10, 5 и 2 лева), на реверса на които са изобразени фигурите на славянските просветители. Св. Кирил е с разгънат свитък в две ръце, а св. Методий – с навит на руло свитък в лявата ръка. Облеклото им е издържано в градски възрожденски стил.

Още преди това, през 1941 г., Словакия емитира сребърна монета с номинал 20 крони, на лицевата страна на която от двете страни на двоен кръст в цял ръст са изобразени св. Кирил и Методий. На обратната страна на монетата се намира словашкият символ – двоен кръст, разположен върху три хълма. Същия символ намираме и на юбилейната монета от 2 евро, която Словакия пуска в обращение през 2013 г. по случай 1150-годишнината от началото на Великоморавската мисия. На нея св. Кирил държи книга, символизираща знанието, а св. Методий – църква, символизираща вярата и християнството. На външния пръстен на монетата са представени 12-те звезди на Европейския съюз.

Паметният юбилей е отбелязан и от Националната банка на Чехия, която емитира златна монета с номинал 10 хиляди крони (около 500 долара). На лицевата страна на монетата в рамка от глаголически букви е изобразен князът на Великоморавия Ростислав, а на обратната страна също в рамка от глаголически букви – образите на славянските просветители. В ръцете си те държат разтворена книга с изписани кирилски букви.

Вниманието привличат и две македонски колекционерски монети, посветени на създателите на славянската писменост. И двете са сребърни с частично златно покритие. Дизайнът им е еднакъв. На лицевата страна са изобразени светите Седмочисленици, както и манастирът „Свети Наум“, разположен на брега на Охридското езеро. На обратната страна на монетата са образите на светите солунски братя, които държат в ръцете си Евангелието и свитък с кирилски букви.

Последните по хронология монети с ликовете на светите братя са емитирани в Словакия и Чехия – съответно през 2018 и 2021 г. Първата с номинал 10 евро е в чест на създаването на литургическия език на славяните. Втората е златна, от т.нар. инвестиционни монети.

Има и две банкноти с ликовете на св. Кирил и Методий – в българската и словашката парична система.

Although not many in number, commemorative coins with the images of Sts. Cyril and Methodius are a clear testament to the respect for their work. Thus, in 1967, on the occasion of the 1100th anniversary of the Slavic script, the Bulgarian National Bank put into circulation two gold and two silver coins (respectively with a face value of BGN 20, 10, 5 and 2), on the reverse of which are depicted the figures of the Slavic enlighteners. St. Cyril has an unfolded scroll in both hands, and St. Methodius has a scroll rolled up in his left hand. Their clothing is sustained in urban Revival style.

Even before that, in 1941, Slovakia issued a silver coin with a nomination of 20 crowns, on the obverse of which on both sides of a double cross in full length are depicted Sts. Cyril and Methodius. On the reverse of the coin is the Slovak symbol – a double cross located on three hills. We find the same symbol on the 2 euro jubilee coin, which Slovakia issued in 2013 on the occasion of the 1150th anniversary of the beginning of the Great Moravian mission. On it St. Cyril holds a book, symbolizing knowledge, and St. Methodius – a church, symbolizing faith and Christianity. The outer ring of the coin depicts the 12 stars of the European Union.

The commemorative anniversary was also marked by the National Bank of the Czech Republic, which issued a gold coin with a face value of 10,000 crowns (about \$ 500). On the obverse of the coin in a frame of Glagolitic

letters is depicted the prince of Great Moravia Rostislav, and on the reverse side also in a frame of Glagolitic letters – the images of the Slavic enlighteners. In their hands they hold an open book with written Cyrillic letters.

Two Macedonian collector coins dedicated to the creators of the Slavic script also collect attention. Both are silver with a partial gold coating. Their design is the same. The obverse depicts the Seven Saints (Sveti Sedmochislenitsi), as well as the monastery of St. Naum, located on the shores of Lake Ohrid. The images of the Holy Brothers of Thessaloniki holding the Gospel and a scroll with Cyrillic letters are on the reverse of the coin.

The last chronologically coins with the images of the Holy Brothers were issued in Slovakia and the Czech Republic – respectively in 2018 and 2021. The first with a face value of 10 euros is in honor of the creation of the liturgical language of the Slavs. The second is gold, from the so-called Investment coins.

There are also two banknotes with the figures of Sts. Cyril and Methodius – in the Bulgarian and Slovak monetary system.

България Bulgaria

1100 години славянска
писменост. 1965 г.

Автор:

Александър Поплилов

Надписи:

Аверс: *Народна
република България.*

Реверс:

*КИРИЛ И МЕТОДИЙ –
СЛАВЯНСКА
ПИСМЕНОСТ/ 863–1963.*

Номинал:

2 лв., 5 лв. (сребърни)
10 лв., 20 лв. (златни)

1100th anniversary
of Slavic writing. 1965

Designer:

Aleksandar Popilov

Inscriptions:

Obverse:
*People's Republic
of Bulgaria.*

Reverse:

*CYRIL AND METHODIUS –
SLAVIC WRITING/ 863–1963.*

Denomination:

2 BGN, 5 BGN (silver)
10 BGN, 20 BGN (gold)

1997 г.
Номинал: 50 000 лв.
1997
Value: 50 000 BGN

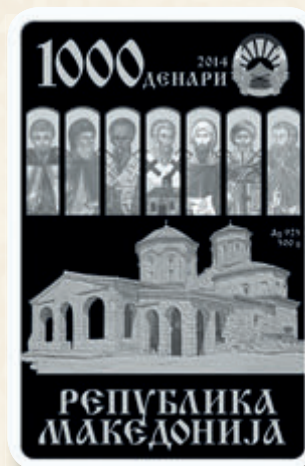
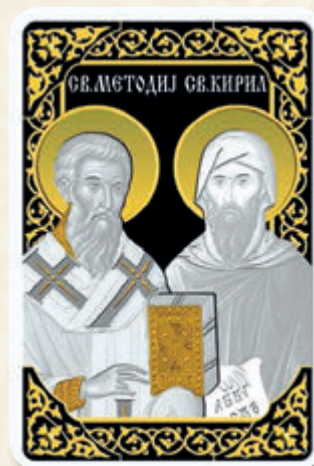

Сребърна монета
„100 години Народна
библиотека“. 1978 г.
Номинал: 5 лв.
Silver coin
“100 years National
Library“. 1978
Denomination: 5 BGN

Северна Македонија North Macedonia

Сребърна монета
„Кирил и Методий“.
2014 г.
Номинал:
100 и 1000 денара

Silver coin
"Cyril and Methodius".
2014
Denomination:
100 and 1000 MKD

Словакия Slovakia

Сребърна монета. 1941 г.
Автор:
Франтишек Щефунка
Номинал: 20 крони

Silver coin. 1941
Author:
František Štefunka
Denomination: 20 SKK

Банкнота. 2005 г.
Номинал: 50 крони

Banknote. 2005
Denomination: 50 SKK

МОНЕТИ
COINS

СЛОВАКИЯ
SLOVAKIA

Паметна монета по
случай 1150 годишнината
от Моравската мисия.

2013 г.

Номинал: 2 евро

Commemorative coin
on the occasion of the
1150th anniversary of the
Moravian mission.

2013

Denomination: 2 EUR

Юбилейна монета.
2018 г.

Номинал: 10 евро

Commemorative coin.
2018

Denomination: 10 EUR

Чехия Czech Republic

Златна монета по случай 1150-годишнината от пристигането на Кирил и Методий във Велика Моравия. 2013 г.
Автор: Вл. Павлица
Номинал: 10 000 чешки крони

Gold coin on the occasion of the 1150th anniversary of Cyril and Methodius' arrival to the Great Moravia.
Author: Vl. Pavlica
Denomination: 10 000 CZK

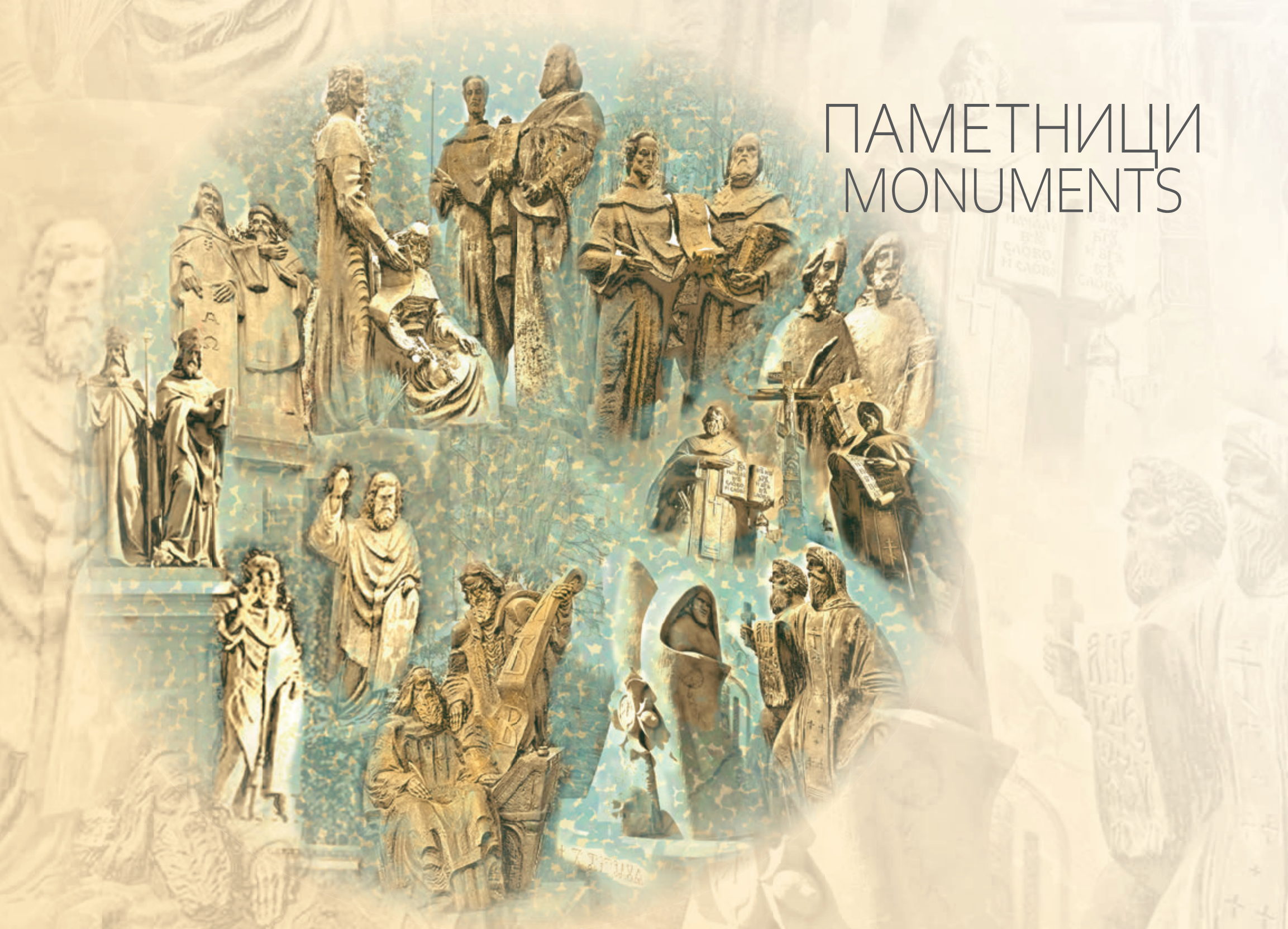

Златна монета „Кирил и Методий“.
2021 г.

Gold coin
“Cyril and Methodius”.
2021

ПАМЕТНИЦИ MONUMENTS

Дело на известни и по-малко популярни творци, изработени от гранит, бронз, камък, дърво и дори пясък, монументални или в самобитен стил, издигнати в храмове, на обществени места, пред училища, университети и различни културни институции, паметниците на св. Кирил и Методий вече няколко века са символ на просветата и знанието, на вярата и културния възход на славянството.

Първите скулптурни изображения на двамата братя са създадени в Чехия и Словакия, където те украсяват олтарите, параклисите и фасадите на редица храмове и така възплащават стремежите на чехите и словаците към културна независимост и национална сплотеност.

Сред най-ранните светски паметници на св. Кирил и Методий се открояват бронзовият монумент „Апотеоз на славянството“, издигнат в Новгород в чест на 1000-годишнината от създаването на първата славянска азбука (1862 г.); скулптурите на двамата братя в двора на бившето Казанлъшко педагогическо училище „Св. св. Кирил и Методий“ (1883 г.); внушителната композиция в Киев, на която фигурите на славянските първоучители са редом с тези на княгиня Олга и апостол Андрей Първозванни (1911 г.) и, разбира се, известната скулптурна група, която краси Карловия мост в Прага – „Св. Кирил и Методий сред народа в Моравия“ (1928–1938 г.).

Някои от паметниците на славянските просветители се радват на изключителна популярност и техни копия са поставени на различни места. Първенство в това отношение държи паметникът на св. Кирил и Методий, дело на скулпторката Людмила Цвенгрошова, издигнат през 1990 г. в словакия град Нитра. Единият от светите братя държи в ръцете си Евангелието, а другият – кутия със скъпоценности, подарък от византийския император Михаил III за владетеля на Велика Моравия. По-късно в Словакия са поставени още две копия на този паметник. Едното е Черне Клячани, село в района на Нитра, а другото –

в старинния град Девин. Необичайно копие е и пясъчната скулптура, изработена през 2011 г. от художника Радован Зивний. С височината си от 5,5 метра тя е най-високата пясъчна скулптура в Централна Европа. Копие на нитренския паметник има и в унгарския град Залавар, който през IX в. се е наричал Блатноград и се е намирал на територията на Велика Моравия.

Паметникът на св. Кирил и Методий пред Народната библиотека в София (1972 г.), дело на скулптора Владимир Гиновски, е смятан за едно от най-добрите постижения на българското монументално изкуство. Негови копия има в двора на българското посолство в Рим, а също и в Мурманск, където през 1986 г. по инициатива на писателя Виталий Маслов в Русия е възстановено честването на деня на славянската писменост. Паметникът на св. Кирил и Методий, сътворен от скулптора Димитър Бойков, също е издигнат на две места – пред университета във Велико Търново и в двора на българското посолство във Виена.

През 1988 г. словашкият скулптор Уилям Шифер, който живее и работи като емигрант в Париж, извайва бронзов паметник на светите братя, който е поставен в двора на словашкия институт „Св. Кирил и Методий“ в Рим. През 2012 г. копие на паметника е поставено и пред университета в Търнава.

Посветена на паметта на славянските първоучители е и композицията „Свети кръст“, дело на руския скулптор Вячеслав Кликов, автор и на паметника на св. Кирил и Методий на Славянския площад в Москва. Кръстът е изработен от бял варовик, в горната му част е изобразена Светата Троица, в центъра – Бог, отляво – Исус Христос, а в основата му е издълбано изображение на св. Кирил и Методий. Поклонническият кръст е поставен през 1994 г. в Нижни Новгород, но негови копия има в Астрахан, Самара, Рязан, Балаков, Болгород, Краснодар, Липецк, Саратов, а също и в родния град на първоучителите – Солун.

The work of famous and less popular artists, made of granite, bronze, stone, wood and even sand, monumental or in original style, erected in temples, public places, in front of schools, universities and various cultural institutions, the monuments of Sts. Cyril and Methodius have been a symbol of enlightenment and knowledge, of faith and cultural rise of Slavdom for several centuries.

The first sculptural images of the two brothers were created in the Czech Republic and Slovakia, where they decorated the altars, chapels and facades of a number of temples and thus embodied the aspirations of the Czechs and Slovaks for cultural independence and national cohesion.

Among the earliest secular monuments of Sts. Cyril and Methodius stand out the bronze monument “Apotheosis of Slavdom”, erected in Novgorod in honor of the 1000th anniversary of the creation of the first Slavic alphabet (1862); the sculptures of the two brothers in the yard of the former Kazanlak pedagogical school “Sts. Cyril and Methodius” (1883); the impressive composition in Kiev, in which the figures of the Slavic first teachers are next to those of Princess Olga and Andrew the Apostle (1911) and, of course, the famous sculptural group that adorns Charles Bridge in Prague – “Sts. Cyril and Methodius among the people of Moravia” (1928–1938).

Some of the monuments of the Slavic enlighteners are extremely popular and their copies are placed in different places. The monument to Sts. Cyril and Methodius, made by the sculptor Ludmila Cvengošova, erected in 1990 in the Slovak town of Nitra, holds the first place in this respect. One of the Holy Brothers holds the Gospel in his hands, and the other – a box of jewels, a gift from the Byzantine Emperor Michael III to the ruler of Great Moravia. Two more copies of this monument were later erected in Slovakia. One is Čierne Kľačany, a village in the Nitra region, and the other is in the

ancient town of Devin. An unusual copy is the sand sculpture, made in 2011 by the artist Radovan Zivny. With a height of 5.5 meters, it is the tallest sand sculpture in Central Europe. There is a copy of the Nitra monument in the Hungarian town of Zalavar, which in the ninth century was called Blatnograd and was located on the territory of Great Moravia.

The monument of Sts. Cyril and Methodius in front of the National Library in Sofia (1972), the work of the sculptor Vladimir Ginovski, is considered one of the best achievements of Bulgarian monumental art. There are two copies of this monument – in the yard of the Bulgarian embassy in Rome, as well as in Murmansk, where in 1986 on the initiative of the writer Vitalii Maslov the celebration of the day of Slavic writing in Russia was restored. The monument of Sts. Cyril and Methodius, created by the sculptor Dimitar Boykov, was also erected in two places – in front of the University of Veliko Tarnovo and in the yard of the Bulgarian Embassy in Vienna.

In 1988, the Slovak sculptor William Schiffer, who lived and worked as an emigrant in Paris, sculpted a bronze monument of the Holy Brothers, which was placed in the courtyard of the Slovak Institute “Sts. Cyril and Methodius” in Rome. In 2012, a copy of the monument was placed in front of the University of Trnava.

The composition „Holy Cross“, dedicated to the memory of the Slavic first teachers, is an work of the Russian sculptor Vyacheslav Klikov, author of the monument of Sts. Cyril and Methodius on the Slavic Square in Moscow. The cross is made of white limestone, in its upper part is depicted the Holy Trinity, in the center – God, on the left – Jesus Christ, and at its base an image of Sts. Cyril and Methodius is carved. The memorial cross was placed in 1994 in Nizhny Novgorod, but there are its copies in Astrakhan, Samara, Ryazan, Balakov, Bolgorod, Krasnodar, Lipetsk, Saratov, as well as in the birthplace of the First Teachers – Thessaloniki.

България Bulgaria

с. Керека, област
Дряново, 1885 г.
Паметна плоча.
Надпис:

*В памет юбилея на
6 април 1885 г.
по случай
тисящелетието
от смъртта на
св. Кирила и Методия*

Kereka, Dryanovo, 1885
Memorial tablet.

Inscription:
*In memory of the jubilee
on April 6, 1885
on the occasion of
1000th death anniversary
of Sts. Cyril and Methodius*

Казанлък, 1932 г.
Автор: Иван Топалов

Kazanlak, 1932
Author: Ivan Topalov

1. с. Слаковци,
Брезнишко, 1964 г.
Автор: Атанас Иванчев
Slavkotsi, Breznik, 1964
Author: Atanas Ivanchev

2. София, 1972 г.
Автори: Владимир
Гиновски,
арх. Иван Иванчев.
Надпис:
*Пресветите братя
първоучители
Кирил и Методий*
Sofia, 1972
Authors: Vladimir Ginovki,
arch. Ivan Ivanchev.
Inscription:
*The Holy brothers first
teachers
Cyril and Methodius*

БЪЛГАРИЯ
BULGARIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

1.

2.

1. Велико Търново, 1975 г.
Автор: Димитър Бойков

Veliko Tarnovo, 1975
Author: Dimitar Boykov

2. Бургас, 1978 г.
Автор: Юрий Орехов

Burgas, 1978
Author: Yurii Orehov

1. Пловдив, 1996 г.
Автор: Петко Москов
Plovdiv, 1996
Author: Petko Moskov

1.

2. Благоевград, 1980 г.
Автори: Никола
Терзиев-Желязото,
арх. Вилхелмина
Сандева
Blagoevgrad, 1980
Authors: Nikola
Terziev-Zhelyazoto,
arch. Vilhelmina Sandeva

2.

1.

2.

1. Димово,
област Видин, 1999 г.
Автор:
Вълчо Александров

Dimovo,
Vidin region, 1999
Author:
Valcho Aleksandrov

2. Асеновград, 2004 г.
Автор: Петко Москов
Asenovgrad, 2004
Author: Petko Moskov

1. Пазарджик, 2005 г.
Автори: Спас Киричев,
арх. Нина
Костадинова-Васева

Pazardzhik, 2005
Authors: Spas Kirichev,
arch. Nina
Kostadinova-Vaseva

2. Враца, 2007 г.
Автори: Георги Тишков,
Моника Игаренска

Vratsa, 2007
Authors: Georgi Tishkov,
Monika Igarenska

БЪЛГАРИЯ
BULGARIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

1.

2.

1.

2.

1. Добрич, 2007 г.
Автори:
Никола Боздуганов,
арх. Витлием Чалъков

Dobrich, 2007
Authors:
Nikola Bozduganov,
arch. Vitliem Chalakov

2. София, 2008 г.
Автор: Красимир
Трендафилов-Ботрен

Sofia, 2008
Author: Krasimir
Trendafilov-Botren

1. с. Дивля,
общ. Земен, 2011 г.
Автор:
Боян Александров

Divlya,
Zemen, 2011
Author:
Boyan Aleksandrov

2. Стрелча, 2014 г.
Автор: Спас Киричев

Strelcha, 2014
Author: Spas Kirichev

1.

2.

Средец, 2014 г.
Автор: Иван Иванов

Sredets, 2014
Author: Ivan Ivanov

Плиска, 2015 г.
Автор: Руен Налбандян
Pliska, 2015
Author: Ruen Nalbandyan

1.

2.

1. Плевен, 2017 г.
Автори:
Димитър Цонков,
арх. Анатоли Христов

Pleven, 2017
Authors: Dimitar Tsonkov,
arch. Anatoli Hristov

2. Балчик, 2018 г.
Автор:
Венцислав Марков.
Надпис:
Св. Св. Кирил и
Методий. И всеки
помни по един учител
из стръмното ръката му подал.
Х. Харалампиев

Balchik, 2018
Author:
Ventsislav Markov
Inscripton:
Sts. Cyril and Methodius.
And everyone remembers
a teacher on the steep
slope lending him a hand.
H. Haralampiev

Австро-Унгария Austria-Hungary

Олшани в Простейова,
1863 г.

Св. Методий

Автор: Ян Чеховски

Надпис:

*Pamatujte na správce své,
kteříž vám mluvili
slovo boží. K Židům,
k XIII. v 7*

Olšany u Prostějova
1863

St. Methodius

Author: Jan Čehovský

Inscription:

*Remember those who led
you, who spoke the word
of God to you (Heb 13:7)*

АВСТРО-УНГАРИЯ
AUSTRIA-HUNGARY

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

1.

2.

1. Долни Дунайовице,
Бржецлав, втората
половина на XIX в.
Автор:
Я. Келнер
Надпис:
*Zur Ehre Gottes und der
H. Landespatrone
Cyrill u Method*

Dolní Dunajovice,
Vřeclav District,
second half of the 19th c.
Author:
J. Kellner
Inscription:
*For the glory of God and
for (the glory of) the Holy
patrons of the region
Cyril and Methodius*

2. Хвалчов, 1864 г.
Автор:
Антонин Томаш Бек
Chvalčov, 1864
Author:
Antonín Tomáš Beck

Литомишел, 1878 г.
Автор:
Франтишек Метиш
Litomyšl, 1878
Author: František Metuš

АВСТРО-УНГАРИЯ
AUSTRIA-HUNGARY

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

Требиш, 1885 г.
Автори: Бернхард Ото
Зелинг, Лудвиг Шимек
Надпис:
*Bohu k nehybnouci oslavě
svatým Cyrillu a Methodiu
hvězdám slovanského
národu*

Třebíč, 1885
Authors: Bernard Otto
Seeling, Ludvik Šimek
Inscription:
*For the immortal
celebration of Saints Cyril
and Methodius, the stars
of the Slavic nation*

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

АВСТРО-УНГАРИЯ
AUSTRIA-HUNGARY

Бухловице, 1910 г.
Buchlovice, 1910

АВСТРО-УНГАРИЯ
AUSTRIA-HUNGARY

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

Австрия Austria

Виена, 1978 г.
Автор: Димитър Бойков
Надпис:
На Кирила и Методия –
създателите на
старобългарската и
славянската писменост
от признателния
български народ/
Den Schöpfern des
altbulgarischen und
slawischen Schrifttums
Kyryll und Method von dem
dankbaren bulgarischen Volk.

Vienna, 1978
Author: Dimitar Boykov
Inscription:
To Cyril and Methodius –
the creators of the Old
Bulgarian and Slavic writing
from the grateful Bulgarian
people.

Копие на паметника във
Велико Търново, България

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

АВСТРИЯ
AUSTRIA

Чехословакия Czechoslovakia

Прага, 1928 г.
Автор: Карел Дворжак

Prague, 1928
Author: Karel Dvořák

ЧЕХОСЛОВАКИЯ
CZECHOSLOVAKIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

Радхоц, 1931 г. (1929 ?)
Автор: Албин Полачка
Radhošť, 1931 (1929 ?)
Author: Albin Polasek

1. Збишов, 1945 г.
Паметник на мъчениците
от Втората световна война
Автор:
Франтишек Фабиянек
Надпис:
*Naším mučedníkům u letech
1938–1945*

Zbýšov, 1945
Monument to the martyrs
of the Second World War
Author: František Fabiánek
Inscription:
*To our martyrs in the years
1938–1945*

2. Хлубоке Машувки,
50-те години на XX век
Св. Кирил
Автор: Ян Томаш Фишер
Hluboké Mašůvky, 1950s
St. Cyril
Author: Jan Tomáš Fischer

1.

2.

ЧЕХОСЛОВАКИЯ
CZECHOSLOVAKIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

Словакия Slovakia

Нитра, 1990 г.
Автор:
Людмила
Цвенгрошова

Nitra, 1990
Author:
Ludmila Cvengrošová

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

СЛОВАКИЯ
SLOVAKIA

КОПИЯ
НА ПАМЕТНИКА
В НИТРА

COPIES
OF THE NITRA
MONUMENT

1. Девин
Devín

2. Нитра, 1991 г.
Пясъчна скулптура
Автор: Радован Живни

Nitra, 1991
Sand sculpture
Author: Radovan Živny

3. Черне Клячани, 1997 г.
Černe Kláčany, 1997

1.

2.

3.

СЛОВАКИЯ
SLOVAKIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

1.

2.

1. Кути, област Търнава,
1998 г.

Автор:
Милан Ормандик

Kúty, Trnava Region,
1998

Author: Milan Ormandik

2. Приевидза, 1998 г.

Автор:
Станислав Микуш

Prievidza, 1998

Author: Stanislav Mikuš

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

СЛОВАКИЯ
SLOVAKIA

Попрад, 1998 г.
Автор: Мартин Барнаш

Poprad, 1998
Author: Martin Barnaš

СЛОВАКИЯ
SLOVAKIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

Комарно, 1999 / 2010 г.
Автор: Ладислав Берак

Komárno, 1999/2010
Author: Ladislav Berák

Жилина, 2000 г.
Автор: Ладислав Берак
Надпис:
*Паметникът е построен
в град Жилина в знак на
благодарност към
св. Кирил и Методий, за
да ни напомня постоянно
за тяхното велико дело
при разпространяването
на Божието слово
сред нашите предци,
намиращо се в основата
на духовния и нравствен
подем, християнското
и националното
самосъзнание на нашите
предци, съвременници и
наследници. 2000 г.
Ян Слот, кмет на
град Жилина*

Žilina, 2000
Author: Ladislav Berák
Inscription:
*The monument was built
in the town of Žilina as
a symbol of gratitude to
Sts. Cyril and Methodius,
as well as a reminder of
their tremendous efforts
in bringing the Word of
God to our ancestors. Their
work was at the core of
the widespread spiritual
and moral awakening that
shaped the Christian and
national consciousness
of our ancestors, our
contemporaries and our
successors. year 2000.
Yan Slott, mayor of Žilina*

СЛОВАКИЯ
SLOVAKIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

1.

2.

1. Сечовце, 2000 г.
Автор: Ярослав Дротар

Sečovce, 2000
Author: Jaroslav Drotár

2. Захорска Бистрица,
2001 г.

Záhorská Bystrica,
2001

Тепличка над Ваху,
Област Жилина,
2007 г.
Автор: Радиж Салей

Terpička nad Váhom,
Žilina Region,
2007
Author: Radiž Salei

СЛОВАКИЯ
SLOVAKIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

1.

2.

1. Велушевци,
област Нитра, 2011 г.
Автор:
Мирослав Тръновски
Velušovce,
Nitra Region, 2011
Author:
Miroslav Trnovský

2. Търнава, 2012 г.
Автори: Уилям Шифер,
Йозеф Данак
Копие на паметника в Рим
Trnava, 2012
Authors: William Schiffer,
Joseph Danak
A copy of the monument
in Rome

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

СЛОВАКИЯ
SLOVAKIA

1. Нове Замки,
област Нитра, 2013 г.
Автор: Роман Хрчка

Nové Zámky,
Nitra Region, 2013
Author: Roman Hrčka

2. Нове Место, 2013 г.
Автор: Ян Лешко

Nové Mesto, 2013
Author: Ján Leško

3. Хостье,
област Нитра, 2013 г.

Hostie,
Nitra Region, 2013

4. Крачуновце, 2013 г.
Автор: Мартин Йединак

Kračúnovce, 2013
Author: Martin Jedinák

1.

2.

3.

4.

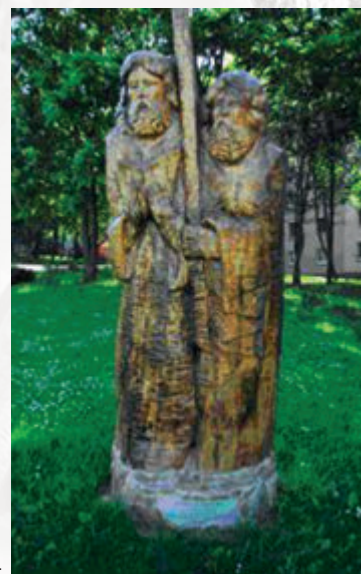
1.

2.

3.

4.

5.

1. Мартин, 2013 г.
Автор: Милан Крайняк

Martin, 2013
Author: Milan Krajniak

2. Каламени,
област Жилина, 2013 г.

Kalameny,
Žilina Region, 2013

3. Дивяки на Нитрици,
област Тренчин, 2013 г.
Автор: Михал Барта

Diviaky nad Nitrou,
Trenčín Region, 2013
Author: Mihal Barta

4. Ламач, район
в Братислава, 2013 г.
Автор: Душан Шаркан

Lamač, borough
of Bratislava, 2013
Author: Dušan Šarkan

5. Седлиска,
област Прешов, 2013 г.
Автор: Милан Крайняк

Sedliská,
Prešov Region, 2013
Author: Milan Krajniak

1.

1. Бродске, 2013 г.
Brodské, 2013

2.

2. Мойтин, 2013 г.
Mojtín, 2013

3. Нитра, 2013 г.
Nitra, 2013

3.

1.

2.

1. Бойна,
област Нитра, 2014 г.
Vojná,
Nitra Region, 2014

2. Нитра, 2013 г.
Автор: Юрай Бришак
Nitra, 2013
Author: Juraj Brišák

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

СЛОВАКИЯ
SLOVAKIA

1. Михаловце, 2014 г.
Michalovce, 2014

2. Капушани,
област Прешов, 2018 г.
Автор: Ян Лешко
Karišany,
Prešov Region, 2018
Author: Ján Leško

1.

2.

Чехия Czech Republic

1.

2.

1. Микулчице, 2008 г. (?)
Mikulčice, 2008 (?)

2. Болерадице, 2009 г.
Автор: Иван Шмид
Boleradice, 2009
Author: Ivan Schmid

ПАМЯТНИКИ
MONUMENTS

ЧЕХИЯ
CZECH REPUBLIC

1. Микулчице, 2009 г.
Автор: Емил Венков
Построен благодарение
на Българската
културно-просветна
организация в Чехия
Mikulčice, 2009
Author: Emil Venkov
Erected thanks to the
Bulgarian cultural and
educational organization
in the Czech Republic

2. Кржитини,
Южна Моравия, 2013 г.
Křtiny,
South Moravian Region,
2013

1.

2.

1.

2.

1. Бърно, 2013 г.
Автор:
Владимир Матушка
Brno, 2013
Author:
Vladimir Matuška

2. Моутнице, 2013 г.
Автор: Петър Ваня
Moutnice, 2013
Author: Peter Vanya

Накло, 2013 г.
Автор:
Житка Стокласова
Naklo, 2013
Author:
Žitka Stoklasová

1.

2.

1. Хърчава, 2017 г.
Автор:
Владимир Ховорка
Hřčava, 2017
Author: Vladimír Hovorka

2. Горна Брезница,
област Пухов, 2017 г.
Horná Breznica,
Púchov Region, 2017

Германия Germany

Шмохтиц,
Бауцен, 2000 г.

Автор:
Доброслав Багински
Построен по
инициатива на
дружество „Св. Кирил и
Методий“ – обединение
на лужишките сърби
католици

Schmochtitz,
Bautzen, 2000

Author:
Dobrosław Bagiński
Erected on the initiative
of the society of Sts. Cyril
and Methodius – a union
of the Lusatian Serb
Catholics

ГЕРМАНИЯ
GERMANY

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

Паметна плоча
на св. Методий
Елванген, 2015 г.

Автор:
Владимир Матов
Надпис:

*В памет на великия
славянски просветител
свети Методий,
пребивавал в Регенбург
през 870 г.*

*От благодарния
български народ. 2015*

Memorial plaque
of St. Methodius
Ellwangen, 2015

Author: Vladimir Matov
Inscription:

*In memory of the great
Slavic educator
St. Methodius, who lived in
Regensburg in 870.*

*From the grateful
Bulgarian people. 2015*

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

ГЕРМАНИЯ
GERMANY

Гърция Greece

Солун, 2008 г.
Автор:
Димитрие Ставрину
Thessaloniki, 2008
Author:
Dimitrie Stavrinidu

ГЪРЦИЯ
GREECE

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

1.

2.

1. Солун, 2013 г.
Автор: Алексей Архипов
Дар на Солун от
Санкт-Петербургското
сдружение „Петрополис“

Thessaloniki, 2013
Author: Aleksey Arkhipov
A gift to Thessaloniki
from the St. Petersburg
Petropolis society

2. Солун
Автор: Вячеслав Кликов
Копие на кръста
в Нижни Новгород

Thessaloniki
Author: Vyacheslav Klikov
A copy of the cross
in Nizhny Novgorod

Италия Italy

1. Рим, 1975 г.

Автор: Владимир Гиновски
Копие на паметника пред
Националната библиотека
в София

Rome, 1975

Author: Vladimir Ginovski
A copy of the monument in front
of the National Library in Sofia

1.

2.

ИТАЛИЯ
ITALY

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

Португалия Portugal

Лисабон, 2004 г.
Автор: Димитър Янков
Надпис:
*Сътворен и дарен от
скулптора Димитър
Янков за България*
В двора на българското
посолство в Лисабон
Lisbon, 2004
Author: Dimitar Yankov
Inscription:
*Created and donated
by the sculptor Dimitar
Yankov for Bulgaria*
In the yard of the
Bulgarian embassy
in Lisbon

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

ПОРТУГАЛИЯ
PORTUGAL

Русия Russia

Велики Новгород,
1862 г.

Паметник
„1000 години Русия“,
Скулптурна група
„Просветителите Кирил
и Методий“

Автори: Михаил
Микешин, Иван Шредер
и арх. Виктор Хартман

Veliky Novgorod, 1862

Monument

“The Millennium of
Russia”,

Sculptural group

“The enlighteners
Cyril and Methodius”

Authors: Mikhail Mikeshin,
Ivan Shreder and
arch. Viktor Hartmann

РУСИЯ
RUSSIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

Мурманск, 1990 г.
Автор:
Владимир Гиновски
Дар на Мурманск
от Фондация
„13 века България“
Копие на паметника пред
Националната библиотека
в София

Murmansk, 1990
Author: Vladimir Ginovski
A gift to Murmansk
from the fund
"13 centuries Bulgaria"
A copy of the monument in
front of the National Library
in Sofia

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

РУСИЯ
RUSSIA

Москва, 1992 г.
Автори:
Вячеслав Кликов,
арх. Юрий Григориев
Надпись:
**СВЯТЫМЪ
РАВНОПОСТВАНЫМЪ
ПЕРВОУЧИТЕЛЕМЪ
СЛОВЕСКИМЪ МЕФУДІЮ
И КΥΡΙЛЛЪ БЛАГОДАРНАА
РОССІА**

Moskva, 1992
Authors:
Vyacheslav Klikov,
arch. Yuriy Grigoriev
Inscription:
*To the Holy
Equal-to-the-apostles,
first teachers of Slavs
Methodius and Cyril
Grateful Russia*

РУСИЯ ПАМЕТНИЦИ
RUSSIA MONUMENTS

1.

2.

1. Самара, 2001 г.

Автор:

Вячеслав Кликов

Надпись:

*В начале было Слово,
и Слово было у Бога, и
Слово было Бог*

Samara, 2001

Author:

Vyacheslav Klikov

Inscription:

*In the beginning was the
Word, and the Word was
with God, and the Word
was God*

2. Черкеск, Карачаево-
Черкесская Республика,
2003 г.

Автор:

Владимир Брянцев

Надпись:

*Памятник святым
равноапостольным
братьям Кириллу и
Мефодию учителям
словенским*

Cherkessk, Karachay-
Cherkess Republic,
2003

Author:

Vladimir Bryantsev

Inscription:

*Monument to the Holy
Equal-to-the-apostles
brothers Cyril and
Methodius, teachers
of Slavs*

ПАМЯТНИЦИ
MONUMENTS

РУСИЯ
RUSSIA

ПОКЛОНИЧЕСКИ КРЪСТ

Автор: Вячеслав Кликов

1. Нижни Новгород, 1993 г.

Надпис:

*В память отцам нашим,
равноапостольным Мефодию
и Кириллу, святителям
славян. О вас говорим слово*

2. Самара, 1994 г.

Надпис:

*Иже во стих отцам нашим
Мефодию и Кириллу,
учителям Словенским*

3. Астрахан, 1994 г.

4. Саратов, 2006 г.

5. Рязан

6. Липецк

7. Краснодар

1.

2.

3.

5.

4.

7.

6.

MEMORIAL CROSS

Author: Vyacheslav Klikov

1. Nizhny Novgorod, 1993

Inscription:

*In memory of our fathers,
Equal-to-the-apostles Cyril
and Methodius, Slavic saints.
We say a word for you*

2. Samara, 1994

Inscription:

*To our Holy fathers Methodius
and Cyril, teachers of Slavs*

3. Astrakhan, 1994

4. Saratov, 2006

5. Ryazan

6. Lipetsk

7. Krasnodar

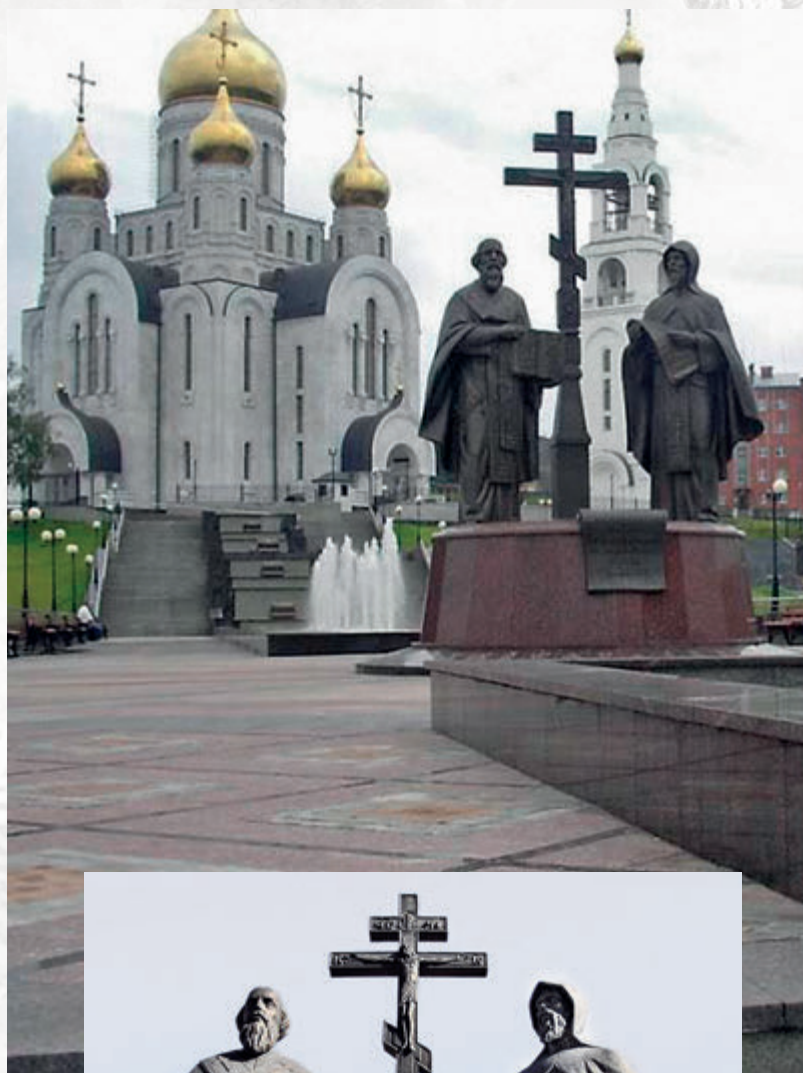
РУСИЯ
RUSSIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

1.

2.

1. Дмитров, Московская область, 2004 г.
 Авторы:
 Александър Рукавишников,
 арх. Р. Нарски
 Dmitrov, Moscow Region,
 2004
 Authors:
 Aleksander Rukavishnikov,
 arch. R. Narski

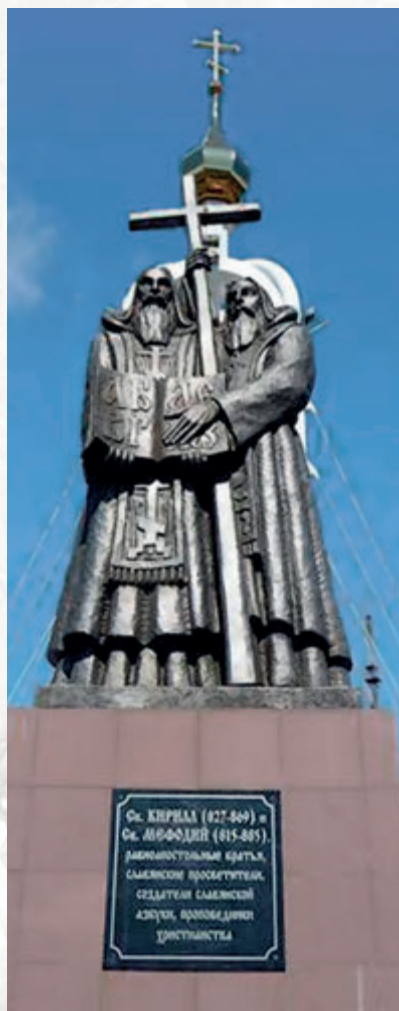
2. Ханتي-Мансийск,
 Ханти-Мансийски
 автономен окръг, 2006 г.
 Авторы:
 К. Сапричян (ръководител),
 Н. Любимов,
 П. Александров,
 А. Дмитриев, Б. Вихорев,
 Е. Сергеева
 Khanty-Mansiysk, Khanty-
 Mansiysky District, 2006
 Authors:
 K. Saprichyan (team leader),
 N. Lyubimov,
 P. Aleksandrov
 A. Dmitriev, B. Vihorev,
 E. Sergeeva

ПАМЕТНИЦИ
 MONUMENTS

РУСИЯ
 RUSSIA

Владивосток, 2006 г.
Автор:
Едуард Берсегов
Надпис:
Св. Кирилл (827–869) и
Св. Мефодий (815–885),
равноапостольные
братья, славянские
просветители,
создатели славянской
азбуки, проповедники
христианства

Vladivostok, 2006
Author:
Eduard Bersegov
Inscription:
St. Cyril (827–869) and
St. Methodius (815–885),
Equal-to-the-apostles
brothers, enlighteners
of Slavs, creators of
the Slavonic alphabet,
preachers of Christianity

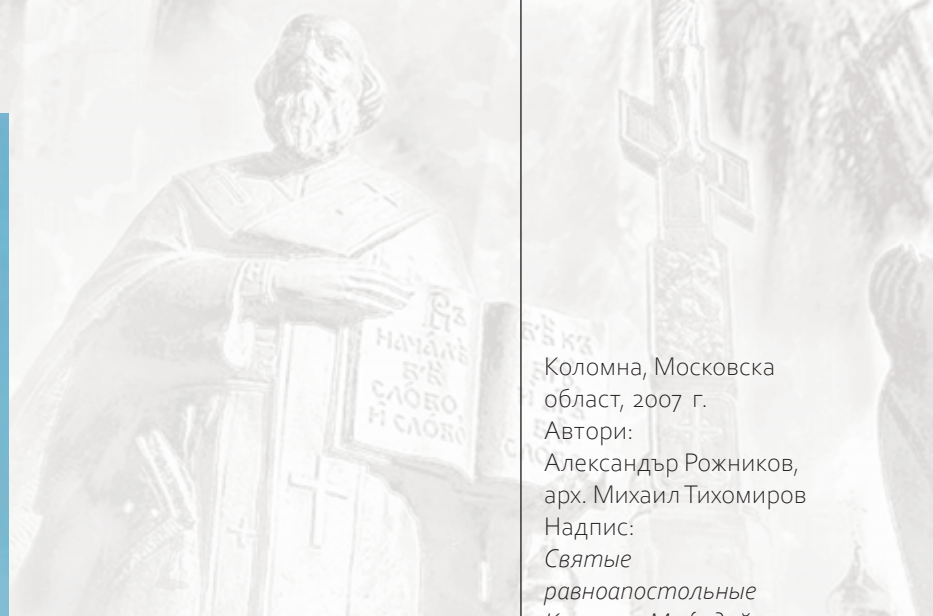

Св. КИРИЛЛ (827-869) и
Св. МЕФОДИЙ (815-885)
РАВНОАПОСТОЛЬНЫЕ БРАТЯ,
СЛАВЯНСКИЕ ПРОСВЕТИТЕЛИ,
СОЗДАТЕЛИ СЛАВЯНСКОЙ
АЗБУКИ, ПРОПОВЕДНИКИ
ХРИСТИАНСТВА

РУСИЯ
RUSSIA

ПАМЯТНИКИ
MONUMENTS

Коломна, Московская
область, 2007 г.
Автори:
Александър Рожников,
арх. Михаил Тихомиров
Надпис:
*Святые
равноапостольные
Кирилл и Мефодий
учители словенские*

Kolomna, Moscow
Region, 2007
Authors:
Aleksandar Rozhnikov,
arch. Mikhail Tikhomirov
Inscription:
*Saints Equal-to-the-apostles
Cyril and Methodius,
teachers of Slavs*

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

РУСИЯ
RUSSIA

1. Саратов, 2009 г.
Автор:
Александр Рожников
Надпись:
Святым
равноапостольным
Кириллу и Мефодию,
создателям славянской
письменности от
благодарных жителей
Саратова
Saratov, 2009
Author:
Aleksandr Rozhnikov
Inscription:
To the Holy
Equal-to-the-apostles
Cyril and Methodius, the
creators of the Slavic
writing from the grateful
inhabitants of Saratov

2. Апатити,
Мурманска област,
2009 г.
Apatity.
Murmansk Region.
2009

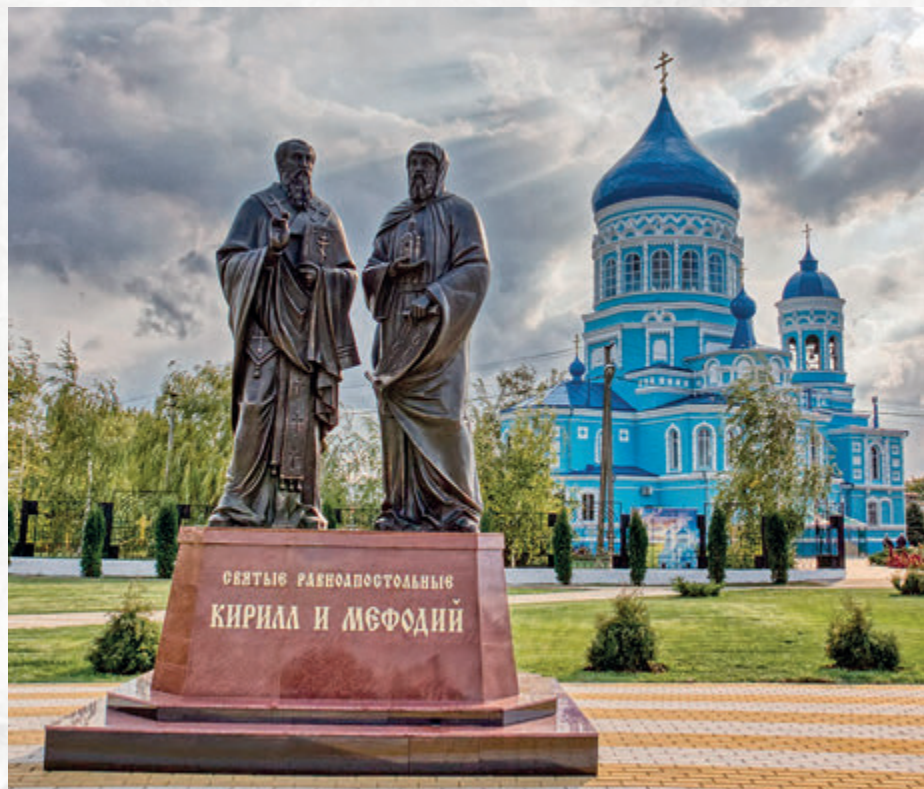
1.

2.

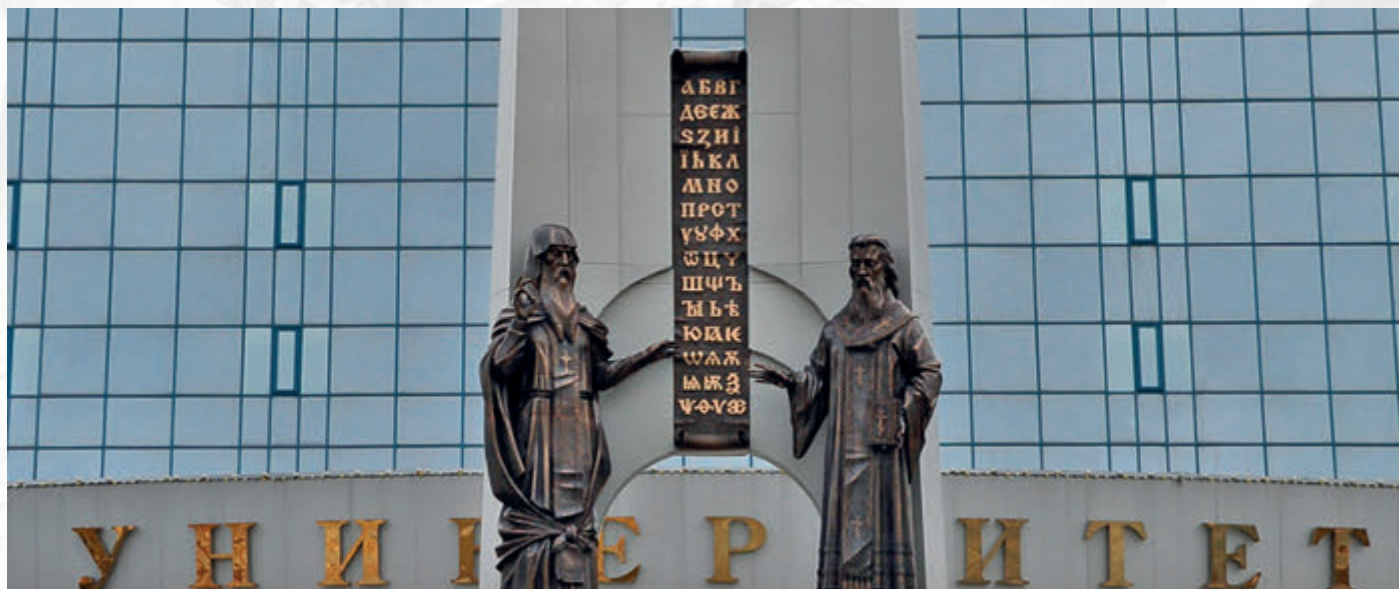
РУСИЯ
RUSSIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

1.

1. Станица Каневская,
Краснодарски край,
2012 г.
Автор: Дмитрий Линдин
Stanitsa Kanevskaya,
Krasnodar Region, 2012
Author: Dmitriy Lyndin

2.

2. Сургут,
Ханти-Мансийски
автономен окръг, 2013 г.
Автор: Володя Саргсян
Surgut, Khanty-Mansi
Autonomous Region, 2013
Author: Volodya Sargsyan

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

РУСИЯ
RUSSIA

Твер, 2014 г.

Автор:

Михаил Соломатин

Надпись:

Если спросишь книжников греческих, говоря: кто создал вам письмена или книги перевел и в какое время, то мало кто среди них (это) знает. Если же спросишь славянских книжников, кто вам письмена создал или книги перевел, то все знают и, отвечая, говорят: святой Константин Философ, названный Кириллом, он и письмена создал, и книги перевел, и Мефодий, брат его (откъс от „За буквите“ на Черноризец Храбър)

Tver, 2014.

Author:

Mikhail Solomatin

Inscripton:

If you turn to the Greek scholars by asking "Who created your alphabet and translated your books, and about when?"; rarely do they have an answer. If however, you ask the Slavic alphabetists, "Who created the alphabet or translated the books?" – they always know and promptly respond with, "St. Constantine the Philosopher, called Cyril – he created the alphabet and translated the books, together with his brother Methodius" (Excerpt from "About the letters" by Chernorizets Hrabar)

РУСИЯ
RUSSIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

1.

2.

1. Муром,
Владимирская область,
2014 г.
Автор: Вл. Суровцев
Murom, Vladimir Region,
2014
Author: Vl. Surovtsev

2. Иgrim,
Ханти-Мансийски
автономен окръг, 2014 г.
Igrim,
Khanty-Mansi
Autonomous Region, 2014

1. Саранск,
Республика Мордовия,
2015 г.
Автор: Н. Филатов
Saransk,
Republic of Mordovia,
2015
Author: N. Filatov

1.

2. Сиктивкар,
Республика Коми, 2015 г.
Автор: С. Левченко
Надпис:
*Святые равноапостольные
Кирилл и Мефодий,
молите Бога о нас*
Syktyvkar, Republic
of Komi, 2015
Author: S. Levchenko
Inscription:
*Holy Equal-to-the-apostles Cyril
and Methodius, pray to God for us*

2.

1.

2.

1. Вейделевка,
Белгородская область,
2018 г.

Автор: Н. Шептухин

Надпись:

*Святые равноапостольные
Кирилл и Мефодий –
создатели славянской
письменности*

Veydelevka,
Belgorod Region,
2018

Author: N. Sheptukhin

Inscription:

*Holy Equal-to-the-apostles
Cyril and Methodius – creators
of the Slavic writing*

2. Брянск,
Брянская область, 2018 г.

Автор: Ал. Ромашевски

Bryansk,

Bryansk Region, 2018

Author: Al. Romashevski

Барнаул,
Алтайский край, 2019 г.
Авторы: Сергей Исаков,
Михаил Соломатин,
арх. Иван Соловьев

Надпись:
*Святые равноапостольные
Кирилл и Мефодий учителя
Славянские*

Barnaul,
Altai Region, 2019
Authors: Sergey Isakov,
Mikhail Solomatn,
arch. Ivan Solovyov

Inscription:
*Holy Equal-to-the-apostles
Cyril and Methodius,
teachers of Slavs*

РУСИЯ
RUSSIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

Чикаго, 2002 г.
Надпис:
*Светите братя
български първоучители
Кирил (827–869)
и Методий (815–885)*
Дарител на средствата
за паметника е
Димитър Етимов,
редактор на вестник
„Чикаго кроникъл“,
издание на Американско-
българския център
„Кирил и Методий“

Chicago, 2002
Inscription:
*The Holy brothers
Bulgarian first teachers
Cyril (827–869)
and Methodius (815–885)*
The donator of the funds
for the monument is
Dimitar Etimov, editor
of the Chicago Chronicle
newspaper, published by
the American-Bulgarian
Cyril and Methodius Center

Северна Македонија North Macedonia

1. Охрид, 1992 г.

Автор:

Томе Серафимовски

Ohrid, 1992

Author:

Tome Serafimovski

2. Скопје, 2010 г.

Автор: Жарко Башески

Надпис:

Св. Кирил и Методиј

срловенски

просветители

Skopje, 2010

Author: Zharko Basheski

Inscription:

Sts. Cyril and Methodius

Slavic enlighteners

Скопие
В двора на
университета
„Св. Кирил и Методиј“

Skopje
In the yard of
Sts. Cyril and Methodius
University

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
NORTH MACEDONIA

Сърбия Serbia

1. Белград
Автор:
Томе Серафимовски
Belgrade
Author:
Tome Serafimovski

2. Димитровград
(Цариброд), 2021 г.
Dimitrovgrad
(Caribrod), 2021

СЪРБИЯ
SERBIA

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

Хърватия Croatia

Бузет
Автор:
Томе Серафимовски
Надпис:
Sv. Braća Ćiril i Metod
Копие на паметника
в Белград

Buzet
Author:
Tome Serafimovski
Inscription:
*Holy brothers Cyril and
Methodius*
Copy of the monument
in Belgrade

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

ХЪРВАТИЯ
CROATIA

Україна Ukraine

Київ, 1911 г.

Разрушен и повторно
издигнат през 1996 г.

Автори:

Иван Кавалеридзе,
Пётр Сниткин,
арх. Валериян Рыков

Автори на
реставрацията:

В. Сивко, Н. Билик
и В. Шишов

Надпис:

Св. равноапостольные
Кирилл и Мефодий
Двойца священна
свѣтомъ богопознанія
насъ озарившаа

Київ, 1911

Destroyed and rebuilt
in 1996

Authors:

Ivan Kavaleridze,
Pётr Snitkin,
arch. Valerian Rykov

Authors of the
restoration:

V. Sivko, N. Bilik,
V. Shishov

Inscription:

*Equal-to-the-apostles
Cyril and Methodius Holy
pair, who irradiated us
with the light of knowing God*

УКРАЇНА
UKRAINE

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

Києвско-Печерська
лавра, 1989 г.
Автори:
О. и В. Ю. Василєви

Kiev Pechersk Lavra, 1989
Authors:
O. and V. Yu. Vasilevy

1. Мукачево,
Закарпатска област,
2000 г.
Автори: Иван Бродви,
арх. Александър
Андялоши
Mukachevo,
Zakarpattia Region, 2000
Authors: Ivan Brodvi,
arch. Aleksandar

2. Киевско-Печерска
лавра, 2008 г.
Копие на паметника
в Мукачево
Kiev Pechersk Lavra,
2008
Copy of the monument
in Mukachevo

Одеса, 2007 г.
Автор:
Валентин Василев
Надпис:
*Българските
просветители
св. св. Кирил и
Методий създатели
на славянската азбука*
Паметникът е подарък
на българската
общност в Украйна от
Русенската компания
„Приста ойл“

Odessa, 2007
Author:
Valentin Vasilev
Inscription:
*The Bulgarian enlighteners
Sts. Cyril and Methodius
creators of the Slavic
alphabet*
The monument is a gift to
the Bulgarian community
in Ukraine from the Prista
Oil company in Ruse

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

УКРАИНА
UKRAINE

Пред женския манастир
„Св. Кирил и Методий“
в Свалява

In front of Sts. Cyril and
Methodius nunnery
in Svaliava

УКРАИНА
UKRAINE

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

1.

2.

1. Севастопол, 2008 г.
 Авторы:
 Александър Демченко,
 арх. Георги Григорянц
 Sevastopol, 2008
 Authors:
 Aleksander Demchenko,
 arch. Georgi Grigoryanc

2. Кулевча,
 Саратовский район, 2017 г.
 Kulevcha,
 Sarata region, 2017

Донецк, 2011 г.
Автори:
Дмитрий Снигир,
Елена Кадирова,
Сергей Панченко

Donetsk, 2011
Authors:
Dmitrij Snigir,
Elena Kadyrova,
Sergey Panchenko

УКРАЇНА
UKRAINE

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

Св. Кирил и Методий
на вратите на
централния парк
в Донецк, 2011 г.

Sts. Cyril and Methodius
at the gates of the central
park in Donetsk, 2011

Унгария Hungary

Залавар, 1985 г.

Автор: Фридеш Янзер

Надпис:

Огнь искоушаєть златъ и
сребро, а чловѣкъ оумомъ
отсѣкаєть лъжѣ отъ
истинѣ

(Житие на Кирил, гл. 11)

Zalavár, 1985

Author: Frigyes Janzer

Inscription:

*Fire drinks gold and silver,
and man with his mind*

separates falsehood from truth

(Life of Cyril, chapter 11)

УНГАРИЯ
HUNGARY

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

Залавар, 2013 г.
Автор:
Людмила Цвенгрошова
Надпис:
В памет на нитренския княз Прибина (+861), който допринесе за християнизацията на нашите предци в района на Блатноград, неговия син панонския княз Коцел (+876), славянските апостоли Кирил (+869) и Методий (+885), съпокровители на Европа. Паметникът е издигнат от Словенския културен център в Будапеща с подкрепата на република Словакия.

Копие на паметника в Нитра

Zalavár, 2013

Author:

Ludmila Cvenegrošová

Inscription:

In memory of Pribina, Prince of Nitra (+861), who helped bring Christianity to our ancestors in the Blatnograd region; also in remembrance of his son Kotzel, Prince of Pannon (+876), as well as the Slavic apostles Cyril and Methodius, co-patrons of Europe. The monument was erected by the Slovenian Cultural Centre in Budapest, with the support of the Republic of Slovakia.

A copy of the monument in Nitra

ПАМЕТНИЦИ
MONUMENTS

УНГАРИЯ
HUNGARY

